

ORIZONT

REVISTĂ A UNIUNII
SCRIITORILOR DIN
ROMÂNIA

SERIE NOUĂ, 32 PAGINI

25 MAI 2007

NR. 5 (1496),

ANUL XIX

1 LEU

Editată în colaborare cu
Centrul pentru Dialog
Multicultural "Orizont"

5

TIMIȘOARA CITEȘTE

**SILVIU
LUPESCU**
director general al
Editurii Polirom

**FLORIN
LĂZĂRESCU**
scriitor, scenarist

**LUCIAN DAN
TEODOROVICI**
scriitor, scenarist

**GEORGE
ONOFREI**
redactor-șef
al „Suplimentului
de cultură”

SCRIITORI & SCENARIȘTI, SCRIITORI &
JURNALIȘTI, DISCUȚII, PROIEȚII.

PRIMUL MAGAZIN CULTURAL DIN ROMÂNIA » EDIȚIA DE VEST

Suplimentul DE CULTURĂ

Săptăminal realizat de Editura Polirom, „Ziarul de Iași” și „Gazeta de Sud”

REDES
COPER
IREAD
IVERS
ITĂȚII

24 și 25 MAI 2007

ANCHETĂ: DESPRE PRIETENIE

Cît de ușor e să-i spui unui prieten scriitor rezervele sau părerile negative față de o scriere de-a lui sau a ei? Se poate strica o prietenie din atîta lucru? Și, la urma urmei, merită riscul? E mai important adevărul (adică opinia personală) decît prietenia? Rămîne de văzut. (RADU PAVEL GHEO)

LIVIU ANTONESCI

T.O. BOBE

RUXANDRA CESEREANU

MARIUS CHIVU

TUDOR CREȚU

MATEI FLORIAN

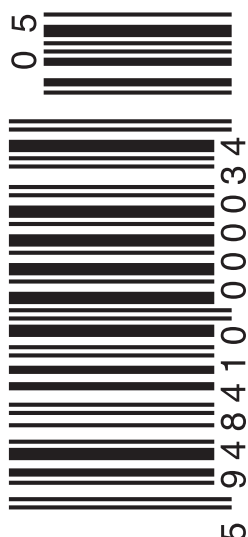
ALEXANDRU POTCOAVĂ

MIRCEA PRICĂJAN

DOINA RUȘTI

BOGDAN ALEXANDRU STĂNESCU

7-9

ION VINEA SI IUBIRILE PARALELE ALE POETILOR

CORNEL UNGUREANU

**PERSONAJE ÎNTÂRZIATE
IN EPOCA
AVANGARDELOR**

De numele lui Ion Vinea sunt legate câte-va evenimente importante ale avangardei, dar și ale jurnalisticii culturale. El este solidar, el este împreună, el rămâne mereu în intimitatea Maestrilor care recunosc ultimul moment al artelor, dar și în intimitatea timpului prezent. Cuceritor, seducător, el este alături de marii actori ai actualității culturale. Aflat alături de Tristan Tzara, de dadaști, încurajând frenetic "arta nouă", arta care anulează granițele, el este unul dintre cei care vor frânge un șir de săbii în apărarea lui Urmuz: "Foarte puțini știu că grefierul Vasilescu-Buzău este originalul și tulburătorul Urmuz, autorul lui **Ismail și Turnavitu**, revoluționar discret al literaturii românești și precursor ignorat al mișcării de avangardă, al prozei și poeziei în contrasens, al umorului nou, al lirice eliberate de logică și anecdotă din lumea întreagă (Urmuz-Dada-Suprarealism, trei cuvinte care stabilesc o punte, descifrează o filiațiune, lămuresc originile evoluției literare mondiale din 1918)", scrie Vinea în **Contemporanul** – tribună importantă a avangardei românești – nr. 71 din decembrie 1926. Ceea ce nu înseamnă că aceeași revistă nu-l va iubi și pe Ion Pillat: el exprimă **noul tradiționalism**: "Cu arta sa, Pillat resuscită un trecut care nu e din cărțile de citire ci poate fi resimțit și recunoscut de întreaga societate românească actuală. Preferăm, desigur, ca poezie pură pastelurile din primele pagini, căci nu ne asaltează sentimentalismul cu icoanele lui Anton Pann, ale lui Alexandrescu, Eliade, Cârlova, care, mărturisim, în ciuda artificiei, ne înduplecă. Ne arată câteva cimitire, câteva genii, câteva devotamente: țara. El trece în repertoriul nostru clasic simplu, fără fanfară.". Elogiul lui Pillat (**Contemporanul**, 23 iunie 1923) apare cu ocazia apariției volumului **Pe Argeș în sus**.

Poezia, jurnalistica, vocația relației culturale îl fac pe Vinea, în deceniul al treilea al veacului trecut, un tânăr lider. Scriitorul își conservă stilul ofensiv în deceniile al patrulea și la începutul celui de al cincilea. Exclus în anii cincizeci, el va reveni în literatură cu două romane care truchează, mai mult sau mai puțin, pagini memorialistice. **Lunatecii** și **Venin de mai** (postum) încearcă a recupera personajele unui timp al culturii. Dar și spațiul care le poate conserva imaginea.

Unul dintre personajele înaltei societăți este Adam Gună, care refuză stilul aristocratic, adunând în jurul său tot ceea ce ar putea fie submina, fie jigni bunul simț: bunul simț, atât de bine împărțit. Soția insului se cheamă Lada, și individul a recrutat-o dintr-o tavernă, unde femeia se prostituia fără complicații. Statutul casnic n-a transformat moravurile soției, altfel ocrotite de mecena. În jurul lui Adam Gună mișună actrite, artiști, proletari intelectuali, dar și bancheri libidinoși, vedete ale vieții literar-artistice, financiare. Cercul cultivă, cu ostentație, viciul, abaterea de la normă, florile răului. Și totuși, nici Lucu Silion, nici Andrei Mille nu se trag din "experiența Adam Gună". În adânc, personajele lui Ion Vinea sunt sentimentale, încorsetate de măștile pe care le propun convivilor. ⁽¹⁾

Convivii se constituie (am putea să ne amintim de **Capul de răpoi** al lui Ciprian/Urmuz) în asociații cu statut jovial-rebel. Liceenii se adună în G.C.S.R., Generația Care Se Ridică, al cărui statut vesteja, în numele unui nonconformism adecvat vârstei, inocența. Tinerii frecventează prostituatele, afectând dezabuzarea. Descripția escapadelor nu depășește romanul

de duzină, cultivat în anii treizeci de vedetele populiste. Semnificativă este experiența sentimentală a eroului, legat sufletește de persoana care îl inițiasă. Prostituata se cheamă Rona, și elevul o iubește fără complexe, intimidat fiind de insuficiența culturală a individei. Fratele lui Mille, Pierrot, îi citește Ancăi, frumusețea exilată la Vadul Istrului, versuri din Baudelaire, Verlaine, Samain, Mallarmé. Când femeia îl anunță că preferă pe Coppé, tânărul "tresare de groază". Toți citesc, toți sunt cufundați în cărți noi, "revoluționare". Șeful grupului se cheamă Raskolnikov. Statul cinic al asociației se slujește de modele literare, junii citind pe rupte și făcând pasiune pentru noutățile "rebele" ale literaturii.

Tinerii au însă pasiuni durabile, visând iubirea unică, adorând femeia inaccesibilă. Literatura îi însoțește pretutindeni, ca un protocol obligatoriu al educației sentimentale. O inaccesibilă e numită Tanit, precum zeita lunii în **Salammbô**. În **Venin de mai** loc de refugiu e Vadul Istrului, unde există castel, lac, luntre, sălbăcie. Suntem aproape de insula eminesciană a lui Euthanasius, cea cu vegetație paradisiacă.

În această insulă există însă "malaria, care slăbește voința și stimulează imaginația". Lângă "insula" lui Pavel Mille se află conacul decăzutului Șerban Mavrogheni. Nicole, sora acestuia, bolnavă, suferă dereglări ale intelectului. Pe insulele lui Ion Vinea există nu doar bătrâni fericiti, ci și oameni bolnavi, erodați, epave. Și Surorile Feraru din Lunatecii sunt posesoare de moșie. Soțul decedat al Anei Ulmu avea un arbore genealogic, numele era ilustru în analele Fanarului. Unul dintre străbunii ei ajutase cu bani Eteria. Văduva duse o viață de castelană într-un Bărașan fabulos, dar și într-o toropeală necurmată. Însuși Lucu are un arbore genealogic complicat, fiind, conform subțierii sângelui, suferind. Maladiile eroilor, numeroase, păcăgînirea (și părăsirea spațiului matricial) numesc o degradare a tiparelor originare. Captiv al propriei sensibilități, Lucu Silion își degustă lenea sub semnul unor voluptăți senzoriale demne de Levantul originar.

Romane ale sterilității, ale amânării, cărți în care balcanismul primește noi repere, în care Isarlăkul își trăiește noi voluptăți, cele două romane sunt înscrise în buna tradiție a "romanului decadent" interbelic. La dulce vita Bucureștilor e regăsită de un autor care răvnește mai mult la imaginile erosului crepuscular decât la "revoluția estetică" sub steagul căreia se angajase în anii douăzeci. Sau chiar în epoca tulbură a gloriei lui Bogdan Pitești. Prin modelul Bogdan Pitești și "literatura răului" pe care o propune putem să ne întoarcem, pe de-o parte, în universul lui Matei Caragiale, pe de alta, în lumea lui Argezi, Galaction, Cocea, scriitori identificabili și în enclavale "spiritului muntean".

CONTRATIMPUL AVANGARDISTULUI

Cine citește volumul al cincilea al **Opere**lor poate să aibă impresia că Vinea a fost o vedetă a ilegalistilor comuniști și că vremurile noi l-au fericit în fel și chip. ⁽²⁾ "Omul revoltat" care fusese alături de Tristan Tzara, care scrisese articole împotriva Germaniei naziste și împotriva lui Hitler nu putea fi decât omul vremurilor pentru care scrisese, în anii treizeci, chiar și în anii patruzeci, cu atâta elan. Prin camera sa directorială de la **Contemporanul** se perindaseră vedete și diriguitori ai revoluției mondiale. Și chiar dacă nu scrie ca ideologii luptei de clasă, e apropiat de aceștia. Și îi omagiază cu talent: "La 13 martie

se împlinesc patruzeci de ani de la moartea lui Karl Marx. Întru sărbătorirea lui, proletarii de pretutindeni, din dezbinarea în care i-au adus împrejurările, vor ști să-și amintească, în ascultarea unui minut, dincolo de predicile savante, dincolo de comentariile poești, dincolo de controversele inutile ale clerului socialist, profeticul simplul îndemn: "Uniți-vă!" [...]. Lumea veche s-a săvârșit, după legea iscodită din însăși măruntaiele-i de fier, de o minte drăcesc-cercetătoare. Celor ce nescotesc învățătura lui Marx, cereți-le nu izbânda înjghebărilor proaspăt întocmite în marginea ruinelor, ci dovada trăiniciei acestora[...]. Moștenirea civilizației să treacă, cel puțin, în ferme mâini: "proletari din toate țările, uniți-vă!" ⁽³⁾

Există chiar o iscusită Reclamă pentru revoluționari: "Gazetele opoziției s-au cramponat de teama primejdiei comuniste. Ea s-a ivit exact în ziua căderii guvernului Vintilă și de atunci, zi cu zi, de patru luni neîntrerupte, trebuia, conform sumbrelor proorocii ale casandrelor cu simbrie, să culmineze într-o revoluție care ne-ar fi măturat pe toți [...]. În ciuda libertăților restabilite, n-am încercat nici cel puțin un Tatar-Bunar, așa cum l-a obținut epoca de fier, ordinea cu cenzură și starea de asediu, a dictaturii". ⁽⁴⁾

Scriitorul omagiază cu avânt **Optsprezece ani de la revoluția rusă**: "Se împlinesc astăzi optsprezece ani de la izbucnirea revoluției ruse. A fost cel mai hotărâtor eveniment în mersul omenirii de la 1789 încoace. / Fiindcă revoluția rusă nu e un fenomen izolat, nici unul specific rus – bineînțeles în ceea ce privește esența. Dar nu vom desluși în câteva rânduri sensul profund al faptelor de la răsărit.[...] Revoluția rusă a cules și a pus la adăpost tezaurul civilizației și al culturii umane, prin simplul fapt că s-a consumat în 1917. Orice s-ar întâmpla de acum înainte în lume, orice război, orice revoluție, patrimoniul comun al veacurilor nu mai e supus distrugerii. S-a anulat cu anticipație efectul violențelor eventuale / Uniunea Sovietică este astăzi o mare putere pacifică și antirevizionistă. A renunțat la orice revendicări teritoriale. E aliata naturală a tuturor ce apără pacea fără revizuirii". ⁽⁵⁾

Ce s-a întâmplat cu ilustrul jurnalist, cu teribilul polemist, cu vedeta avangardei? Fiecare pas înainte devine o ușoară sau o com-

plicată împotmolire. Avangardiștii se despart de el, dar despărțirea de ei e în firea lucrurilor. Mai complicată e așezarea în redacția **Evenimentului zilei** și transformarea lui într-un as al politicii oficiale, pe vremea lui Antonescu. Nu este printre primii excluși, dar se numără între excluși anilor cincizeci. Unul dintre activiștii de frunte al partidului ar vrea, sub presiunea unor scriitori (prietenii odinioară) să-l aducă în atenție. Era agent al spionajului englez, îi spune Leonte Răutu lui Pavel Țugui. ⁽⁶⁾ Va fi fost prințul avangardei "agent al Intelligence Service-ului"? Îndărătnicia cu care scriitorul a fost așezat mereu sub interdicție în ani în care ceilalți "interziși" reveneau în viața literară nu poate fi legată decât de păcate mai mari decât editorialele proantonesciene sau prohitleriste din **Evenimentul zilei**. Descoperirea mai nouă că scriitorul n-a vrut să colaboreze cu securitatea nu-i încă lămuritoare: Ion Vinea a scris la **Glasul patriei** și i-a omagiat acolo pe Sadoveanu, pe Cocea, pe Camil Petrescu, personalități de vârf ale epocii. Iar avangarda mondială, atât de solidară în vremurile postbelice, de ce n-a întins o mână de ajutor?

NOTE

1) Care este imaginea reală a lui Bogdan Pitești? Nu știu dacă se mai păstrează în secția de **Manuscrise** a Bibliotecii Academiei caietele dăruite lui Bogdan Pitești de o seamă de scriitori importanți ai începutului de secol. Sau dacă ele au fost tipărite de vreo editură mărginașă. La cutare aniversare a lui Mecena, un șir de artiști/poeți adresau omagiile. K.H. Zambaccian evocă întâlniri și încearcă a-i fixa, în **Revista Fundațiilor Regale** din august 1946 (pp. 760-771) imaginea. Maestrul iese mai bine decât în scrisorile lui Mateiu Caragiale sau din romanul lui Vinea.

2) Ion Vinea, **Opere V, Publicistica**, Ediție îngrijită de Mircea Vaida și Gheorghe Sprinteroiu. Studiu introductiv la volumul V de Mircea Vaida, Ed. Dacia, 1978

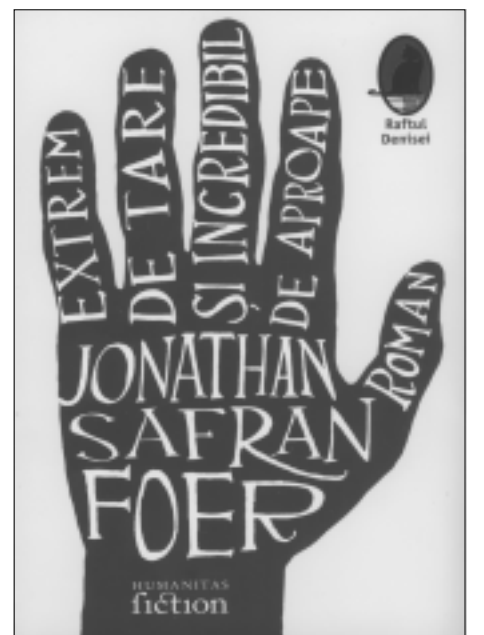
3) **Comemorarea Messiei roșii, Contemporanul**, II, nr. 39-40 nr. 43, / IV 1923, p. V, citat după **Opere, V**, p. 223

4) **Opere, V**, pp.256-257

5) **Facla**, XV, nr. 1435, 8 XI 1935, reprodus în **Opere, V**, ibid., p. 347-349

6) Pavel Țugui, **Scriitori și compozitori în luptă cu cenzura comunistă**. Editura Albatros, 2006, p. 296

CĂRȚILE LUNII MAI

MVNDVS
SCAENA
ȘERBAN FOARTĂ

Când, de la "cucurigul" unui teatru, — ajunși, acolo, din nevoia de-a fi, un ceas, un ceas și jumătate, sub un același, amândoi, acoperiș, alături și incognito, ca regii, printre ucenici și soldatescă, opaci, noi toți, la searbădul spectacol (ce nu era nici, baremi, o piesă propriu-zisă), și atrăgându-mi, tu, atenția asupra frontispiciului de aur (sau, mai degrabă, de aurolac), anume MVNDUS SCAENA, — în timp ce eu, ca să te bucur, răstălmăceam inscripția astfel: MVNDUS OBSCENUS SCAENA IMMUNDA, — făceam (fără ca tu să bănuiești, draga mea), jucându-mă și într-o doară, un homeoteleuton, un chiasm și, totodată, o paronomază: o dublă falsă etimologie (căci *ob-*, pe lângă *scaena*, și *i[m]-*, pe lângă *mundus*, sunt, numai, niște pseudoprefixe, — ceea ce, însă, duce, totuși, la un nostim dezinențial dezechilibru, câtă vreme masculinul *mundus* consună,-n dezacord și discordanță, cu adjectivul feminin abject *immunnda*, — iar *scaena*, cu *obscenus!*), lucru de care sunt, și astăzi, mândru; și, mai cu seamă, ție, mereu îndatorat...

[aprilie 1982]

UNEORI MI SE
INTÂMPLA SĂ
MAI FIU CENZOR
MARCEL TOLCEA

"Directorul Muzeului de Artă Timișoara, printr-un act de cenzură nemaîntâlnit în ultimii 17 ani la Timișoara, a decis ca această expoziție să nu se desfășoare în muzeu. Considerentele domniei sale au fost că aceste fotografii ar putea propaga conflicte interetnice. Suntem dezamăgiți și revoltați că în Timișoara s-a produs un asemenea act de cenzură. Probabil că imagini cu cruci în flăcări, călugărițe bătrâne cu ulcioare de apă, un greier pe clopotul rănit al bisericii sau copii jucându-se printre tancuri l-au deranjat pe domnul director. Nu l-au deranjat cei ce au adus acolo tancurile ", declara în 9 mai a.c. dl Slavomir Gvozdenovici, parlamentar, scriitor și liderul Uniunii Sârbilor din România

Directorul de care e vorba sunt eu, iar de dl Slavomir Gvozdenovici mă leagă destule lucruri, de mulți ani. Cu excepția perioadei în care era sufletul mitingurilor de necondiționată susținere a lui Slobodan Miloșevici! Dar asta e o altă poveste.

Cât privește actul de cenzură de care sunt acuzat, el se referă la o expoziție de fotografii propusă de Consulatul Serbiei la Timișoara în luna martie. Tema comunicată de interlocutorii mei a fost "Lăcașe de cult din Kosovo și Metohia". Am făcut tot posibilul să nu îi refuz, în pofida tuturor piedicilor administrative. Orice instituție culturală care se respectă are programate evenimentele cel puțin cu un an înainte, se face un dosar cu toate lucrările ce vor fi expuse, se trece prin

consiliul științific, se stabilește un curator ș.a.m.d. Sincer să fiu, a cântărit mult în luarea deciziei afecțiunea mea culturală față de Iugoslavia din anii comunismului: televiziunea la care ne-am clătit mintea și sufletul, curajul Consulatului iugoslav în Decembrie 89 în frunte cu dnii Atanatkovici și Orza.

Surpriza însă a venit abia în clipa în care organizatorii au început să monteze expoziția, adică în ziua deschiderii ei! În clipa în care am văzut fotografiile ce arătau atrocități ale războiului din Kosovo le-am comunicat organizatorilor că o asemenea expoziție așază Muzeul de Artă într-o postură nepotrivită, fiindcă avem de-a face mai degrabă cu o acțiune politică. I-am rugat, de asemenea, să facem o selecție și să rămânem la tema convenită. Dumnealor au refuzat și au preferat să plece. Cred că este extrem de nepoliticos să vii în România cu o expoziție ce înfățișează soldați KFOR într-un context care e mai degrabă acuzator, știind foarte bine că din aceste forțe fac parte și trupe românești. Iată de ce presupun două lucruri: 1. că și Consulatul general al Serbiei la Timișoara a fost indus în eroare de artist în legătură cu tema fotografiilor sale; 2. că dl Gvozdenovici nu mai face parte din Parlamentul României, ci din cel al Serbiei. Fiindcă numai asta se poate deduce din fraza deja citată: "Nu l-au deranjat cei ce au adus acolo tancurile".

Da, am fost cenzor și nu am lăsat să intre tancurile în spațiul muzeului.

UNIUNEA SCRITORILOR
DIN ROMÂNIA
FILIALA

4 mai. Literatură și sport în mileniul al treilea. Lansarea volumului *O minge de fotbal în Turnul Babel* de Jackie Ionescu. Au participat la dezbateri Jackie Ionescu, Cornel Ungureanu, Gheorghe Secheșan, Adrian Dinu Rachieru ș.a.

8 mai. Interferențe culturale germano-române. Lansarea volumului *Launen des Schicksals/Capricile destinului* de Hans Dama. Au luat cuvântul Walter Engel, Laura Cheie, Simion Dănilă (autorul versiunii românești a volumului lui Hans Dama), Annemarie Podlipny, Karl Singer, Cornel Ungureanu.

11 mai. O zi pentru Gheorghe Secheșan. Lansarea volumelor *17 după 16. Jurnal din zilele revoluției* și *Antropologie literară. Carte de iubire*, volumele I-II, ambele de Gheorghe Secheșan. Au vorbit Adrian Dinu Rachieru, Anavi Adam, Dumitru Vlăduț, Ion Viorel Boldureanu, Viorel Marineasa, Cornel Ungureanu.

17 mai. Cenaclul artelor creștine. A fost lansat volumul *Iconostas* de Monica Stănilă. *Stabat Mater* de Pergolesi a fost interpretat de Marilena Chirică, Tătar Iancu Daniela, Lăcrămioara Cristescu, Rareș Păltinișan. A fost verinsată o expoziție de pictură de Pavel Vereș. Au participat la discuții Roșca Năstăsescu Beniamin, director al editurii Graphe, Felician Roșca, Ileana Pintilie, Cornel Ungureanu.

MARIANA ȘORA ȘI MIHAI ȘORA –
CETĂȚENI DE ONOARE AI TIMIȘOAREI

În ședința de marți, 29 mai, ora 15, a Consiliului Local al Municipiului Timișoara, celor doi importanți scriitori le va fi decernat titlul de "Cetățean de onoare". În aceeași după-amiază, la ora 18, va avea loc o întâlnire cu Mariana și Mihai Șora în Sala de cenaclu a Filialei Uniunii Scriitorilor.

TIMIȘOARA CITEȘTE

Campania de lectură *Timișoara citește. Redescoperirea diversității*, program al revistei *Orizont* realizat cu sprijinul Uniunii Scriitorilor din România a continuat în luna mai cu o suită de evenimente. Parteneri, ca în atâtea rânduri, Organizația Studenților de la Universitatea de Vest, Librăriile *Joc secund* și *Cărturești*, Fundațiile *Ariergarda* și *A Treia Europă*, Cenaclul "Pavel Dan" al Casei de Cultură a Studenților, precum și publicațiile cotidiene locale și centrale, televiziunea Analog și City Vest Radio:

Șerban Foartă

Radu Ciobanu

Urvus Ciocărlie

Dan C. Mihăilescu

Luminița Mercu

Lucian Dan Teodorovici

Daniel Vighi

Viorel Marineasa

Florin Iaru

Matei Florian

Miloš Crnjanski

Anavi Adam

Tudor Crețu

Marius Chivu

Richard Wagner

Filip Florian

Herta Müller

Adrian Buz

Claudiu Komartin

George Dănilă

Camil Petrescu

Paul Eugen Banciu

Mariana Șora

Mélieusz József

Costel Baboș

Cătălin Dorian Florescu

Ioan Radin

Petre Stoica

Eugen Bunaru

Eugen Dorcescu

Marcel Tolcea

revista
ORIZONT
tuturor
scriitorilor
din România

TIMIȘOARA
citește

REDES
COPER
IREAD
IVERS
ITĂȚII

- Joi, 10 mai, pe terasa librăriei *Joc secund*, iubitorii de *Literatură, internet, creativitate*, dar mai ales de Florin Iaru s-au întâlnit cu poetul, prozatorul, omul de televiziune. S-au depănat amintiri optzeciste, s-a discutat despre sensul generaționismului, despre literatura de pe ecrane și, cum altfel, despre marii români.

- *Vocile puterii*, volumul apărut la Editura Trei, a fost lansat de Adriana Săftoiu și la Timișoara, în 17 mai. Despre semnificația celor 16 interviuri cu purtătorii de cuvânt, despre talentul literar și seriozitatea autoarei, despre importanța unui asemenea volum au vorbit Adriana Babeți și Mircea Mihăieș.

- Desant Polirom – *Suplimentul de cultură*. Timp de două zile s-au aflat la Timișoara Silviu Lupescu (director general al editurii Polirom), Lucian Dan Teodorovici (scriitor, scenarist, coordonatorul colecției *Ego.Proză*, Florin Lăzărescu (scriitor, scenarist) și George Onofrei (redactor-șef al *Suplimentului de cultură*). Ei s-au întâlnit cu publicul la librăria Cărturești, joi, 24 mai, într-o dezbatere despre *Literatură și jurnalism cultural*, și vineri, 25 mai, la librăria *Joc secund*, pentru a răspunde întrebării *De ce "scriem" filme?* Și pentru a viziona *Lampa cu căciulă* și *Animat Planet*).

CÎND SCRIU, TRĂIESC EXCLUSIV PENTRU POVEȘTEA MEA

LUCIAN DAN TEODOROVICI

Radu Pavel Gheo: Dragă Luci, te iau cam din pripă. Știu că abia ai venit din Elveția. Ce-a căutat scriitorul român în Elveția?

Lucian Dan Teodorovici: Scriitorul, de astă dată, n-am fost eu. Sau, mă rog, am rămas scriitor și în perioada turneului elvețian, dar doar în dialoguri neoficiale. Altfel, am fost acolo în calitate de editor, împreună cu directorul Editurii Polirom, Silviu Lupescu, și cu patru prozatori: Cecilia Ștefănescu, Filip Florian, Dan Lungu și Florin Lăzărescu. Invitația a venit din partea Fundației Pro Helvetia din București, precum și a celei din Zürich și a constat într-un turneu de lecturi pe ruta Zürich-Basel-Berna, incluzând și participarea editurii, cu un stand, la Tîrgul de Carte de la Basel.

— **Adevărul e că, dacă mă gîndesc bine, de cînd ne cunoaștem, întotdeauna ai făcut o grămadă de lucruri în paralel cu scrisul. La revista *Timpul* erai și secretar general de redacție, la Editura Polirom ai fost redactor-șef și coordonator de colecție (de fapt ești coordonatorul colecției "Ego. Proză"). Scrii împreună cu Florin Lăzărescu scenarii pentru serialul *Animat Planet Show* de pe Antena 1. Lucrezi și la *Suplimentul de cultură*, care e o revistă săptămînală! Cum îți împarți timpul?**

— Asta-i o întrebare care mă flatează destul de des. Aș zice același lucru și despre tine, adică ți-aș pune aceeași întrebare dacă aș fi eu în postura intervievatorului. Însa acum eu sînt cel care trebuie să răspundă. Cred că generația noastră – să-i zicem biologică, pentru că nu vorbim aici de generație literară –, scriitorii tineri adică s-au trezit în ultima vreme în fața unor provocări pe care, cu cîțiva ani în urmă, nici nu le luau în calcul – iar aici putem include și televiziunea, și cinematografia, de exemplu. Eu cred că dispară asta, de multe ori de voie, uneori și de nevoie, e un lucru firesc într-o lume foarte diversificată. Ca să mă folosesc pe mine ca exemplu, îmi place enorm să lucrez și ca editor, pentru că am astfel ocazia unui contact direct cu colegii scriitori, mă întîlnesc și discut mai des cu ei, apoi am prilejul, din postura asta, să înțeleg ceva mai bine mecanismele prin care o carte ajunge la public și altfel decît închipuindu-mi doar cum ar putea arăta acel public. Deci pot să mă implic mai direct, pot să am o viziune mai clară. Apoi, în ceea ce privește scenariile: mi-am dorit dintotdeauna să lucrez la un *sitcom* sau să fac scenarii cinematografice, pentru că așa ai ocazia unor reacții mult mai directe și venind de la un public mult mai larg. Îmi place totodată să fac publicistică, pentru că aici provocarea e, cum ai spus și tu, săptămînală, ritmul e altul, satisfacțiile/insatisfacțiile se pot aduna într-o perioadă foarte scurtă și într-un mod oarecum constant. Prin urmare, tot ceea ce fac, chiar dacă se întîmplă să fie epuizant în anumite perioade, îmi oferă un alt gen de implicare. N-am deci senzația că fac toate lucrurile astea forțat de niște împrejurări, ci de propria curiozitate, de propria plăcere de cele mai multe ori.

— **Eu, desigur, nu pot decît să fiu de acord. Uneori chiar să te invidiez – parțial, pentru că problema rămîne, ba chiar acum pare și mai acută: cum mai ai timp? Cînd**

mai ai timp? Ca o paranteză, mai zic că scrii – sau scriai – și teatru. Așadar, mai ai timp?

— Deși timpul pare pentru toți același, îți mărturisesc că pentru mine e o permanentă enigmă. Am avut perioade, cu mai mulți ani în urmă, în care nu făceam mai nimic. Lucram pentru revista *Timpul*, cum ai amintit, ceea ce nu însemna un mare consum de energie, dar asta îmi ocupa cam toată vremea. Pe parcurs, provocările de care vorbeam s-au înmulțit, adăugîndu-se celor deja existente. Și ele, în mod ciudat, pe măsură ce apăreau, îmi ocupau cam toată vremea. Deci relativismul ăsta permanent ascuns în expresia "cam toată vremea"... Nu știu. Uneori intru în criză de timp, recunosc, dar am momentele mele de relaxare, care-s cam tot atîtea cîte erau și altădată, cînd totuși eram angajat în mult mai puține proiecte. Cred că pe parcurs, cînd s-au adunat altele, mi-am schimbat și ritmul. M-am adaptat. Pînă de curînd aveam oful că nu mai pot să scriu literatură. De cîteva săptămîni însă am început să culeg date, să construiesc personaje pentru un nou roman. Și găsesc timp și pentru asta, ceea ce mă face fericit.

— **Te întreb ceva la care știu că poți răspunde doar parțial. Coordonezi colecția "Ego. Proză" încă de la începuturile ei și știi deja ce impact a avut ea în literatura română contemporană. Din interior, ca editor, coordonator al colecției, dar și ca prozator contemporan (și tînar, dacă vrei), cum vezi impactul și importanța ei?**

— Știi, întotdeauna m-am bucurat enorm cînd au vorbit alții despre munca mea, însă mi-a fost extrem de dificil să vorbesc eu despre asta. "Ego. Proză" este însă un proiect în care nu doar munca mea a contat, așa că pot vorbi ceva mai ușor. Impactul a fost, pot s-o spun, chiar peste așteptările noastre. Mai ales în ultima vreme, cînd a început să apară interesul editurilor, al instituțiilor culturale din străinătate pentru proza contemporană românească. Cred însă că importanța colecției – și asta n-am mai spus-o pînă acum – e chiar ceva mai mare decît aceea de a fi dat o șansă literaturii de calitate postdecembriste. Părerea mea e că, odată cu apariția, în 2004, a primelor cărți din "Ego. Proză", s-a marcat și un alt tip de eveniment cultural, cu implicații ceva mai mari decît cele strict literare: s-a putut constata că existau tineri foarte buni care încă nu reușiseră să aibă o imagine publică, pentru că nu li se oferise ocazia. După apariția acestei colecții, am sesizat (dar poate că e totuși doar o coincidență) că și revistele culturale au început să dea mult mai mult credit tinerilor, că și în alte domenii ale artei tinerii au devenit tot mai vizibili. Oricum, chiar dacă exagerez eu și dau o importanță prea mare apariției colecției, iar fenomenul era unul inevitabil, rămîne faptul că am știut să apărăm cu "Ego. Proză" exact la începutul acestei schimbări, deci am găsit momentul oportun. Pînă la urmă și ăsta e un merit, nu?

— **Sigur că e un merit, dar îmi permit eu, un pic mai din afară, să zic c-a fost mai mult de atît. Fiindcă ai pomenit la început de invitația de a merge în Elveția, nu ai impresia că de atunci încoace aleargă tinerii**

scriitori prin străinătate ca iepurii – de obicei invitați de cei de acolo sau în cadrul programelor ICR-ului, care parcă sînt tot mai bune?

— Fără doar și poate, sînt tot mai importante și programele ICR-ului, care se arată în ultima vreme mult mai deschis la asemenea proiecte. Acum însă, dacă tot ai readus discuția la Elveția, noi am fost invitați de o instituție care n-are legătură cu ICR-ul. Iar ceea ce a contat, pentru mine, personal, dar cred că și pentru scriitorii invitați, a fost că, în cele cinci zile petrecute în Elveția am reușit să le oferim celor care ne-au invitat acolo o imagine peste ceea ce se așteptau, astfel încît se anunță și alte colaborări pe viitor cu Pro Helvetia. Ne-am prezentat cu un catalog în germană, foarte bine realizat, cu un stand ce avea expuse mult mai multe cărți chiar decît ne solicitaseră, inițial, iar lecturile în sine, urmate de discuții, au arătat că nu venim dintr-o țară complexată, care caută recunoașterea, care caută să fie acceptată, ci venim ca să ne împărțim experiențele, ca să aflăm și ca să-i facem și pe alții să afle. A fost o atmosferă foarte bună, coerentă, care, pot s-o spun, se pare că le-a impresionat plăcut pe gazdele noastre. Aș face în sensul ăsta și o corecție la ce afirmam în întrebare: nu cred că scriitorii aleargă ca iepurii în străinătate. E doar o impresie pe care noi, în special scriitorii tineri, o avem, pentru că acum ni se acordă un interes mult mai mare și din partea instituțiilor culturale

din străinătate, și din partea celor din România. Totuși, contactele culturale de acest fel ar trebui chiar înmulțite, după părerea mea. Există un mare interes în afara granițelor țării pentru ceea ce putem produce din punct de vedere cultural. Așa că ar trebui marcat nu atît faptul că se iese în afară mai mult, cît că se iese mai coerent, mai organizat și cu scriitorii care, într-adevăr, devin interesați pentru cei de acolo.

— **Și scriitorul Lucian Dan Teodorovici? Că presupun că dacă e să vorbești despre activitatea ta, ai începe totuși cu cea scriitoricească. Ai publicat pînă acum doua romane – *Cercul nostru vă prezintă*: (Editura Polirom, 2002) și *Cu puțin timp înaintea coborîrii extratereștrilor printre noi* (Editura Polirom, 2005) –, plus cîteva volume de povestiri. Publici sistematic și texte de opinie, dar tot literatura (proza) ți-e mai dragă. Sau mă înșel? Știu că recent ai scris și niște scenarii de film care urmează să devină chiar filme. Așadar... cinematografia sau literatura?**

— Literatura, fără nici cea mai mică ezitare. Nu sînt absolut deloc ipocrit. Scriu în ultima vreme intens la scenarii de tipuri foarte diferite, am cîștigat chiar anul trecut la Centrul Național al Cinematografiei cu trei dintre ele, un lungmetraj după romanul meu *Cercul nostru vă prezintă*: și două scurtmetraje, care vor fi ecranizate anul acesta. Însă de cîteva ani s-a dezvoltat în mine frustrarea asta, că nu mai am timp – iar uneori

aveam impresia că nici idei – pentru literatură. Deja mi se părea că nu fac altceva decât să mă folosesc de prozele, de romanele scrise într-o altă perioadă pentru un (totuși involuntar) exercițiu de imagine. Parțial am scăpat de frustrarea asta, pentru că, așa cum îți spuneam, am început să lucrez, în felul meu, la un nou roman. Spun "în felul meu" întrucât deocamdată încă nu m-am apucat de scrisul propriu-zis, dar mi-am găsit ideea, mi-am creionat personajele, ba chiar le-am dat și concretețe în câteva notații personale. Deja e mai bine – știu că de data asta o să-mi duc romanul la un bun (sper eu) sfârșit. Cinematografia și scenariile de televiziune sînt un cu totul alt tip de proiect. În care îmi place foarte mult să fiu implicat, scriu cu pasiune, dar relația mea cu acest gen de mesaj e diferită. Aici e vorba în primul rînd de faptul că și eu contribuî la o mică parte din ceea ce înseamnă produs. Repet, e foarte interesant pentru mine, dar m-aș defini ori-cînd în primul rînd ca prozator. Și sper ca și alții s-o facă.

— **Scrii scenariu pentru *Animat Planet* împreună cu Florin Lăzărescu. Aici e ceva ce m-a incitat întotdeauna: cum scriu împreună doi prozatori care scriu și independent? Țin minte că și prin 2000-2001, la *Timpul*, voi doi făceați niște experimente împreună prin paginile revistei și era interesant, atrăgător... Cum reușiți? Că, practic, e un fel de dedublare a fiecăruia: scriitorul singur și scriitorul în colaborare cu alt scriitor – fiecare cu stilul, orgoliul și ideile lui.**

— Să știi că ar fi, cred, foarte greu să scrii proză împreună cu cineva. Cu scenariile însă lucrurile stau diferit. Acolo trebuie să-ți imaginezi scena, apoi să o descrii cît mai aproape de imaginația ta. Or, a construi scene și a găsi idei împreună cu cineva e un exercițiu ceva mai ușor. Asta fac eu cu Florin: vorbim, creăm situații, ne distrăm (căci *Animat Planet* e un serial de comedie), apoi le punem pe pagina de Word. Nu e foarte complicat, pentru că nu se pune atît de clar problema stilului fiecăruia dintre noi. Iar dacă e vorba totuși de stil (la dialoguri mă refer), e unul pe care ni l-am creat împreună, căci am lucrat împreună de la bun început. Să scrii scenariu, mi-e tot mai clar, e ceva extrem de diferit de proză sau chiar de teatru. Găsesc mult mai multe lucruri în comun între teatru și proză decît între cele două și scenariile de televiziune sau cele cinematografice.

— **Știu că-i nedrept să întreb așa ceva, dar totuși... Din toate cărțile pe care le-ai scris, ai vreuna preferată, una care să-ți fie mai dragă? Un roman? Sau chiar o povestire? Bucata de amintiri din volumul de proză *Atunci i-am ars două palme* (Editura Polirom, 2004)?**

— Sînt mai multe sensuri aici pentru cuvîntul "dragă". Mi-e dragă bucata autobiografică amintită, dar nu din punct de vedere literar. Am scris-o sub un mare impact emoțional, în luna imediat următoare morții mamei mele și la cîteva luni după moartea bunicului meu. Așa că pentru mine are o importanță aparte, însă acum, la cîțiva ani după ce am scris-o, nu cred că e într-adevăr o "piesă de rezistență" din punct de vedere artistic. Apoi, strict literar, aș zice că țin cel mai mult la *Cu puțin timp înaintea coborîrii extraterestrilor printre noi*, roman pe care l-am (re)scris în urmă cu doi ani. Dar în același timp regret că am publicat *Cercul nostru vă prezintă*: prea repede. Ar fi fost un roman excepțional, zic eu, însă ar fi trebuit să-l mai țin, să mai revin asupra

lui. În curînd o să apară însă și o a doua ediție a cărții, dar de data asta o să am doar mici intervenții, nu-mi mai propun s-o rescriu, așa cum am făcut cu celălalt roman. Totuși, faptul că la a doua ediție o să am prilejul să intervin, chiar și fără a face modificări esențiale, mă bucură, pentru că știu c-o să pot aduce cartea la o formă artistică mai apropiată de ceea ce cred eu că merită o temă precum cea abordată acolo.

— **Scrii greu? Sau te apuci de scris greu? Sigur că atunci cînd e vorba de un roman, e normal să fie greu, fiindcă e ceva "de mare respirație", cum se zice, dar scrisul în sine... transpiri, să zicem, de-adevăratelea?**

— Nu scriu greu. Lucrez mult pentru o carte, e adevărat, pentru că o scriu în mai multe etape: în prima fază, după ce mă opresc asupra temei, încep s-o umplu cu situații și personaje. Nu le culeg de pe stradă; ele se dezvoltă fie de la un amănunt autobiografic, trecînd însă în ficțiune, fie de la o situație despre care aud sau pe care o văd, însă complet transformată, dusă în altceva. Cînd cred că e suficient, mă apuc să scriu povestea propriu-zisă, care pentru un roman poate dura chiar și mai puțin de-o lună. Asta e a doua etapă. A treia e iarăși una lungă: după ce termin de scris, îmi trebuie cîteva luni pentru a veni cu corecturi, pentru a tăia pasaje întregi sau pentru a adăuga altele noi. Abia după aceea îmi permit să o duc la o editură. Deci scrisul propriu-zis nu e greu, e chiar o mare plăcere pe care mi-o permit. Și e perioada din întregul "proces" care îmi place cel mai mult, bineînțeles. Dar cînd scriu, în acea lună, trăiesc exclusiv pentru povestea mea. Adică scriu ca nebunul, zece-douăsprezece ore pe zi. Asta o să fac și cu noul meu roman și sper să găsesc acel răgaz cît mai curînd.

— **Tot problema timpului... Dacă te-ai întreba ceva despre romanul la care scrii, ce-ai spune? Fără să dezvălui ce nu vrei.**

— Nu, aici chiar n-aș spune nimic. Refuz să am orice fel de reacție din partea altora înainte să termin ce am de spus. Dacă povestești despre ce scrii, există pericolul să vezi pînă și o mică strîmbătură în colțul gurii celui care te ascultă și începi să-ți pui probleme. Or, e posibil ca omul ăla să nu fi înțeles exact ce vrei să faci. Eu așa sînt: nu povestesc niciodată despre ce voi scrie, ba chiar mi-e greu să și vorbesc despre ce am scris. Prefer să se vadă, chiar cu riscul ca unele comentarii ulterioare să mă facă și pe mine să înțeleg că am greșit și că puteam evita greșeala dacă aveam parte de o asemenea reacție înainte. Îmi asum de la un cap la altul povestea mea și felul în care o redau.

— **Așa, în încheiere, ca un fapt divers, o poveste despre impactul poveștii, spune-mi care a fost cea mai amuzantă – sau una din cele mai amuzante – reacții la cărțile tale. Din ce-ai auzit sau pe care le-ai văzut. Că fiecare avem cîte o poveste din asta, bună de spus la o bere sau la o cafea...**

— Eu nu știu dacă am cu adevărat ceva ieșit din comun de povestit. Am primit, de exemplu, o reacție de la o cititoare a *Cercului...*, o foarte tînără cititoare, cu care am fost nevoit să fac un fel de terapie. Mă speriasse îngrozitor, pentru că înțelesese din cartea mea că viața nu merită trăită, îmi spunea că se gîndește de mult la sinucidere, iar că acum, după ce mi-a citit romanul, nu mai face decît să aștepte, asemenea personajului meu, "impulsul". I-am explicat, dezamăgind-o teribil, că eu nu sînt defel un sinucigaș latent, că mă bucur enorm de viața

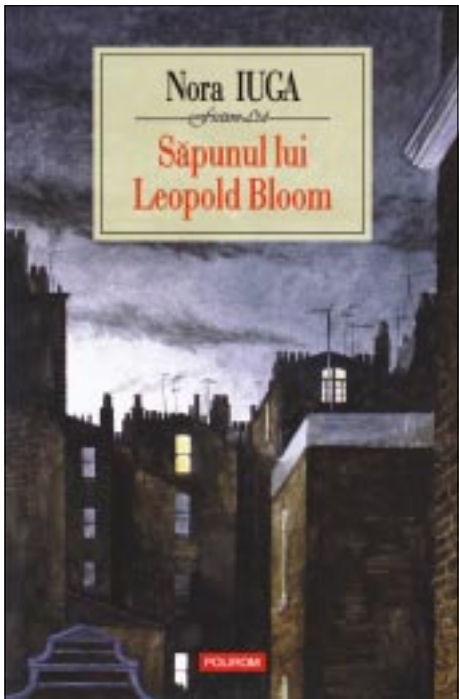
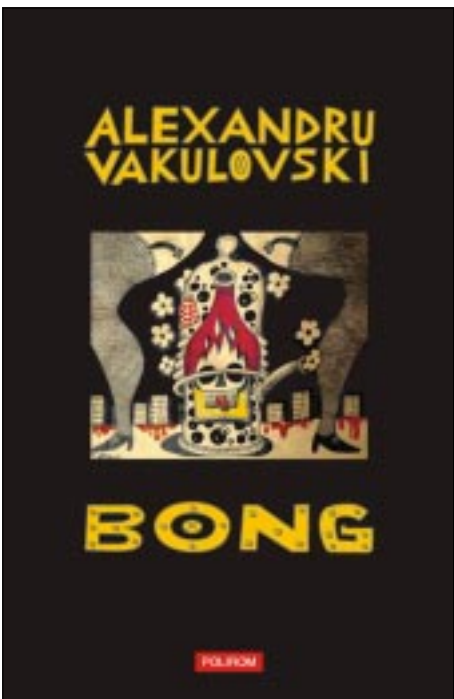
chiar și în momentele mai puțin bune, iar scrisul meu n-are legătură cu sinuciderea, fiind mai degrabă o imagine grotescă a unei lumi dezabuzate, în care gîndul sinuciderii devine un fel de supapă. Ba chiar i-am explicat că am coborît în derizoriu tocmai ideea sinuciderii, deși nu e neapărat vorba de așa ceva în carte. Dar ea o ținea pe-a ei, așa că i-am spus, într-o concluzie aproape disperată, că am scris numai tîmpenii acolo, că nici eu nu știu ce-am vrut să spun, dar că o asigur că viața nu e așa. Sper că rezultatul a fost pozitiv, pentru că o vreme ne-am scris și părea mai optimistă. Oricum, după aceea o bună perioadă de vreme mi-am pus pro-

blema responsabilității scrisului. E clar că ea interpretase greșit totul, dar uneori trebuie să te gîndești bine și la felul cum poate fi interpretat ce ai scris. Nu știu cît de amuzantă e situația pe care ți-am povestit-o, dar e cert că pentru mine, atunci, nu a fost deloc așa.

— **Uite, asta-i o problemă foarte serioasă – cea a responsabilității scriitorului și a responsabilității cititorului care citește ficțiune și caută mesaje în ea. Dar e și mult prea complicată pentru un interviu așa de scurt. O lăsăm pe altădată, sper. Și îți mulțumesc pentru răbdare.**

Interviu realizat de
RADU PAVEL GHEO

NOU la POLIROM

INTERVIU

UN SEDECIST CONVINS GEORGE ONOFREI

Radu Pavel Gheo: Dragă George, am văzut că pe blogul tău te declari încă din titlu "Un sdc-ist convins". Ce-i un sdc-ist convins? Și de ce te consideri astfel?

George Onofrei: Un "sdc"-ist convins nu poate fi, în mod evident, decât un ins prins de "spiritul" "Suplimentului de cultură". E spiritul care ne-a adus mulți prieteni, dar poate și "inamici", în special în zona culturală. Am încercat, pe cât posibil, să nu uit de lucrurile pe care le-am propus de la început și care au fost acceptate, spre mirarea mea, de Silviu Lupescu, chiar cu riscul de a-și crea la rîndu-i antipatii în lumea culturală. Ne întrebam cîți vor înțelege rațiunile pentru care una dintre cele mai mari și mai prestigioase edituri din România alege să pună umărul la editarea unui magazin cultural, iar nu a unei reviste propriu-zise de cultură, cîți vor înțelege că poți promova cartea și altfel decât alocînd spații enorme cronicilor aride de carte. Spiritul "Suplimentului" se traduce în fapt prin dorința de a informa, dar chiar și de a distra, de a merge pe mîna *infotainmentului* tocmai pentru a atinge publicul divers al unui cotidian de mare tiraj. Un "sdc"-ist nu este preocupat atît de cultura înaltă, cît de felul în care poate "vinde" produse culturale foarte valoroase unui public cît mai larg.

— Ce înseamnă pentru tine Suplimentul de cultură (în afară de locul unde muncești)?

— Păi, înseamnă cam totul, sper să nu fiu acuzat de fariseism. Pentru că, în timp, am ajuns "obsedat" de revistă, de tipul de subiecte pe care dorim să îl propunem, de reproșurile constante care ni se aduc (mereu aceleași!), am ajuns "obsedat" mai ales de greșelile pe care le fac și pentru că nu fac propriu-zis parte din ceea ce se numește "lume culturală". Contează atît de mult în România să știi taberele, să cunoști amănunte despre parcursul unor oameni, încît uneori ești tentat să te preocupi mai mult de chestiuni colaterale decât de elaborarea propriu-zisă a magazinului. Tentația e foarte mare uneori să faci compromisuri de dragul "culturii" și în dauna cititorului neobișnuit cu fenomenul cultural. De fapt, aici este problema: aproape toate revistele de profil de la noi se adresează inițiaților, se citesc potrivit unui cod. Și apoi cei care le realizează se întreabă de ce anul trecut tirajele acestor publicații au scăzut. Dacă "Suplimentul" răspunde unei nevoi de informare și divertisment, publicațiile culturale tradiționale mizează mai mult pe polemici, al căror "cod" nu poate fi spart decât de inițiați. Faptul că "Suplimentul" a fost nominalizat la Gala Premiilor Clubului Român de Presă, ediția 2005, la Premiul "Dumitru Tinu" și primește în mod constant aprecieri în presa națională, că unele cotidiane centrale preiau subiecte și ne citează sau chiar se "inspiră" de la noi, mă face să cred că nu e totul "pierdut". Și mai e un lucru cu care ne-am propus să luptăm de la bun început – provincialismul. Publicațiilor din afara Bucureștiului li se pot pune, fără prea mari rezerve, eticheta de "provinciale". Sigur că înregistrăm și aici excepții – publicații precum "Timpul" de la Iași sau "Orizont" de la Timișoara ar putea fi cu greu acuzate de tematică locală. Or,

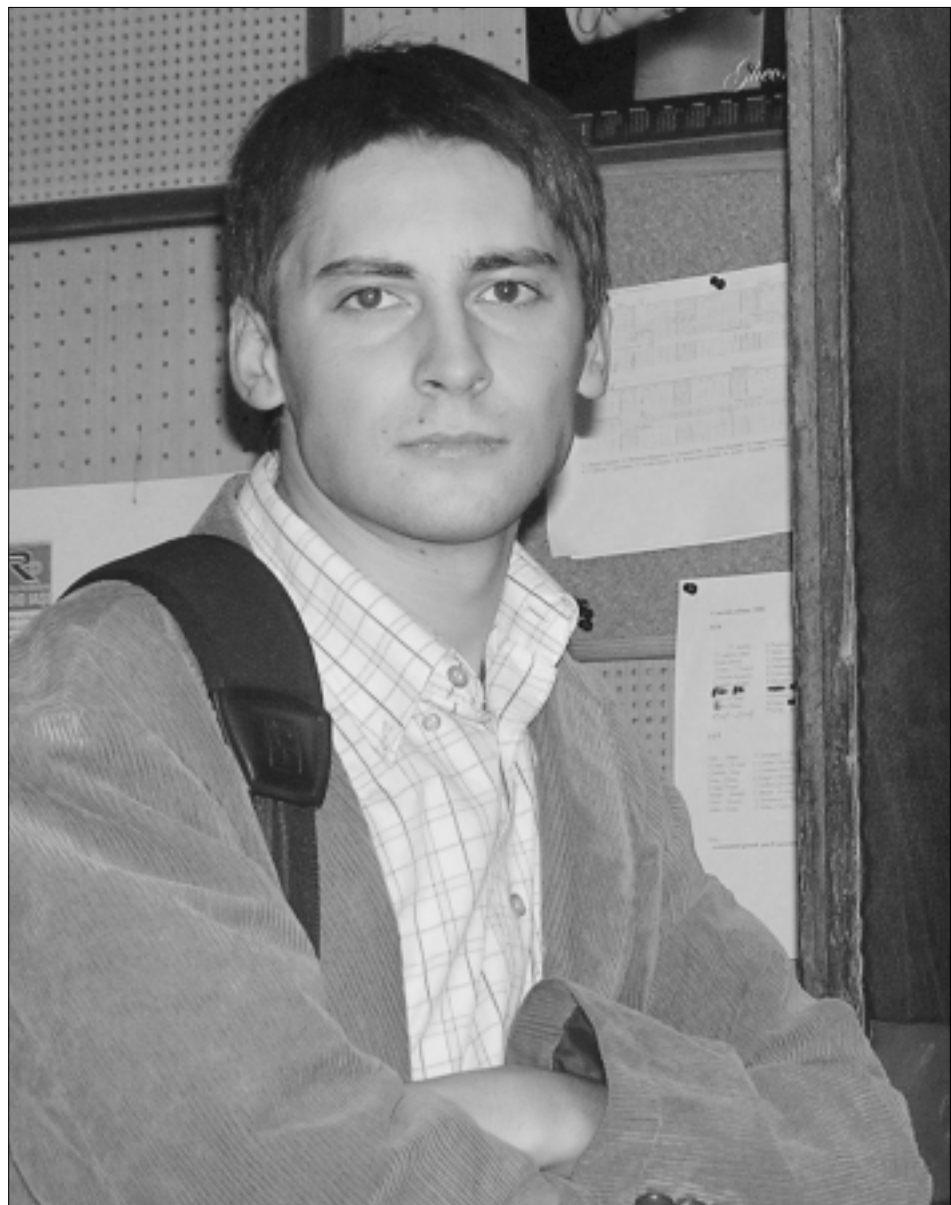
"Suplimentul" a adunat în paginile sale de la bun început semnături din aproape toate zonele geografice și a alocat Iașiului cultural spații direct proporționale cu relevanța evenimentelor din urbe. Dacă am fi avut un "Supliment" îndreptat aproape exclusiv spre Iași, nu am fi ajuns niciodată să fim luați parteneri media la cele mai importante evenimente ce au loc anul acesta în Sibiu, Capitala Culturală Europeană, și nici nu ar fi fost posibilă extinderea în Oltenia, cu "Gazeta de Sud".

— S-a tot vorbit despre faptul că ești cel mai tînăr redactor-șef – cel puțin din spațiul jurnalismului cultural. Ce relevanță are treaba asta? Ai simțit-o vreodată ca pe un handicap – sau ca pe un atu?

— Cred că avantajele au fost la fel de mari precum dezavantajele. În afara prietenilor, care mă cunoșteau, nu cred că aveau prea mulți habar de ce mi-a pus Dumnezeu mîna în cap și am ajuns să selectez colaboratori sau, evident, "să dau la o parte", "să îi împiedic să intre în coloane revistei". Altfel, e un mare avantaj, cum spuneam și mai sus, să nu fii parte "integrantă" a lumii culturale - te afectează mult mai puțin intrigile și "scrisorile deschise" ale acesteia. Cred că numai prin lumea mondenă se mai regăsesc atacuri la persoană atît de dure ca în aceasta pe care o "analizăm". Apoi, firește că la vîrsta asta greșelile se fac mult mai ușor. Ele ar fi fost considerabil mai multe dacă nu aș fi avut sprijinul constant al lui Silviu Lupescu, Lucian Dan Teodorovici sau Emila Chiscop. De curînd, Lucian este oficial *senior editor* al revistei. La el se adună multe dintre întrebările mele și tot de la el aflu rezolvarea multor dileme (tot timpul noi). Cît despre "cel mai tînăr" – sintagma mă urmărește de la 13 ani ("cel mai tînăr cronicar sportiv" pe vremea cînd, în clasa a VI-a, scriam și citeam la radio cronici la meciurile Politehnicii Iași...).

— Descrie-mi o zi de lucru la Suplimentul de cultură. Una grea, cu probleme, cu materiale care întîrzie, cu computere defecte sau virusate, cu redactori bolnavi... așa, ca într-un film american de acțiune. Acțiune culturală, desigur!

— Îmi este dor adeseori (și colegii mele, Anca Baraboi, la fel) de zilele petrecute la cotidian. Era clar mai multă adrenalină, termene mai scurte... Munca la un săptămînal este mult diferită (asta nu înseamnă că îmi doresc să mă mai întorc la acel ritm). De computere virusate nu poate fi vorba, atîta vreme cît de ele s-a ocupat segereul Victor Jalbă și fiind proaspăt cumpărate cînd am început, nici de defecțiuni nu a putut fi vorba. Cît despre materiale... Ne-am învățat cu ritmul fiecăruia dintre colaboratori – unii au devenit previzibili chiar în imprevizibilitatea lor. Dar relația e una mai degrabă de recunoștință pentru efortul pe care îl fac de a ne trimite săptămînal rubricile sau corespondențele. Nu se îmbogățește nimeni din colaborarea cu "Suplimentul", și atunci am rămas împreună săptămîină de săptămîină pentru faptul că fiecare crede în acest proiect, fiecare a înțeles să fie "sdc"-ist convins. Cu mulți sînt prieten, pe cei mai mulți am avut privilegiul de a-i cunoaște

prin intermediul Poliromului și revistei.

Te dezamăgesc, dragă Gheo (apropo, unul dintre cei mai disciplinați colaboratori ai revistei!), dar filme de acțiune se desfășoară destul de rar în redacție. Ba... greșesc. Cel mai bun film de acțiune (care e și comedie, în aceeași măsură!) se desfășoară joia, cînd Lucian vine să dea "B.T."-ul. Atunci au loc momentele cele mai așteptate ale săptămîinii – dialogurile dintre Victor și Lucian. Ar merita antologate, cîndva... Nu pot da, din păcate, mai multe amănunte.

— Cum ai ajuns să faci jurnalism – și tocmai jurnalism cultural? Știi că aici recursul la biografie e inevitabil. De cînd ai pasiunea asta? Și cînd ai simțit că poți într-adevăr să faci așa ceva?

— Am ajuns să fac jurnalism pentru că nu mi-am dorit niciodată să fac altceva. Toți copiii își doresc să se facă medici, profesori... atunci cînd sînt mici. Pe mine m-a prins Revoluția (pe cînd aveam un TV alb-negru cam nefuncțional, unul cu lămpi. Da, foarte asemănător cu acela din scurtmetrajul "scris" de Florin...) "redactînd și prezentînd" propriul jurnal de televiziune. Știrile erau, normal, cu toarșul și vizita sa de lucru – aveam să aflu, în curînd, că va fi ultima. Restul jurnalelor au fost despre Iliescu, cam pînă în clasa I. Mama era foarte îngrijorată dacă o să îmi mai aduc aminte numele lui Ceaușescu atunci cînd o să cresc și dacă o să îi pot reține numele celui nou. Și îmi repeta: "Președintele se numește acum Ion Iliescu. Este mai bun". Cam acesta a fost climatul primelor mele zile de jurnalist. Prin clasele primare aveam deja un post de televiziune, iar spre gimnaziu mi-am făcut radio: Radio Puls. Restul e plăcere.

— Cum se poziționează Suplimentul de cultură pe piața culturală de la noi? Ești mulțumit de poziția lui?

— Cu riscul de a deveni nesuferit, o să-mi permit puțină "teorie". Și anume ce e cu "magazinul cultural" și de ce nu consider că sîntem într-o relație de concurență cu "Dilema Veche" sau cu "Observatorul cultural" (cu "Observatorul" avem chiar un parteneriat, practicăm *cross-promotion-ul* – subiectele din "Supliment" sînt publicate în "Observator" și invers). Prin urmare... O publicație de tip magazin se definește, ca orice produs de presă, prin stil ("contractul de lectură" propus), structură și publicul cărui i se adresează. Un magazin cultural are, la rîndu-i, specificul său. Prin natura sa, se apropie de publicațiile cu rol de popularizare, păstrîndu-și, în același timp, caracteristicile publicistice ale genului. Publicul magazinelor rămîne unul la fel de vast ca în cazul cotidienelelor, deși, la un anumit nivel, intervine specializarea. O specializare care nu afectează însă într-atît nivelul discursului pentru ca publicul de cotidian să nu se suprapună cu cel de magazin. Dincolo de periodicitate, vorbim în cazul magazinelor despre o altă structurare a informației, care constituie în cele mai multe dintre cazuri *rețeta* acelei publicații. Tot de rețetă ține și stilul accesibil în care sînt scrise textele. Se face de multe ori confuzia între termenii *facil* și *accesibil* atunci cînd vorbim despre publicațiile de tip magazin. Jurnalismul poate adopta un stil accesibil, dar niciodată facil. Accesibilitatea ține de adaptarea limbajului – lingvistic, cultural – la tipul de public vizat, în vreme ce prin *facil* se poate înțelege și scriitură neglijentă, articole slab documentate. Caz în care nu mai este vorba despre un discurs adaptat, de un "contract de lectură", ci de *jurnalism de proastă calitate*.

Interviu realizat de
RADU PAVEL GHEO

Continuare în pagina 9

DESPRE PRIETENIE

Această anchetă nu s-a voit a fi una literară. Ea se referă la prietenie. La prietenii veritabile, literare sau nu. Fiecare om are câțiva prieteni autentici, oameni la care ar putea apela oricând în caz de nevoie, la orice oră din zi și din noapte.

În cazul scriitorilor aceste prietenii se suprapun adesea cu prietenii literare. Sau poate că nu? Legăturile de prietenie s-au creat și grație pasiunii comune, dar există prietenie și înainte – sau dincolo – de literatură. Iar în cazul prietenilor literare, fie ele profunde sau, să zicem, normale, există și riscul unor confruntări pe spațiul de interes comun. Cel mai banal caz este cel al evaluării creației celuilalt (iar când e vorba de prietenia dintre un scriitor și un critic situația ar putea deveni chiar mai sensibilă).

Cît de ușor e să-i spui unui prieten scriitor rezervele sau părerile negative față de o scriere de-a lui sau a ei? Se poate strica o prietenie din atîta lucru? Și, la urma urmei, merită riscul? E mai important adevărul (adică opinia personală) decît prietenia? Rămîne de văzut. (RADU PAVEL GHEO)

LIVIU ANTONESEI (SCRIITOR)

Da, am prieteni "literari", în sensul că prietenii dintre noi au fost ocazionate de literatură și, poate, întreținute de această preocupare comună. O parte din aceste prietenii s-au născut în interiorul generației optzeciste, cum e și firesc, dată fiind o anume viziune comună asupra literaturii, dar și necesitatea solidarității, pentru a rezista la presiunile, adesea insuportabile, ale epocii. Cred că prietenii acelea, stabilite cînd eram "mai tineri și la trup curați", cum spune un vers ușor parafrizat al lui Cezar Ivănescu, sînt și cele mai stabile, indiferent că nu ne vedem cu anii ori că unii au împînzit mapamondul. E-mailurile de acum țin locul discuțiilor la o bere sau o votcă de pe vremuri ori a lungilor schimburi epistolare clasice. Interesant este și faptul că asemenea prietenii timpurii nu mi-au fost deteriorate nici măcar de fapte grave aflate despre unii sau alții. Am încercat să înțeleg și am iertat fără eforturi. Uneori nu am putut înțelege și am cerut explicații. De obicei mi-au fost date și prietenii au rămas. Cînd nu le-am primit, s-au stins de la sine, dar e vorba despre foarte puține cazuri.

Dar am prieteni – ori măcar amici – și din generațiile anterioare, iar pe unii dintre ei nu i-am văzut niciodată, cum se întîmplă cu un interesant prozator din Montreal, căruia i-am prefațat debutul tîrziu de la Polirom, cu care schimb cam zilnic mesaje – în genere, pe teme literare, dar și politice ori general umane. Nu, nu-i voi da numele, nu pentru că ar fi secret, nu dau de altfel nici alte nume, pentru simplul motiv că risc să sar pe cineva, să fac nedreptăți, să par neprietenos și detest asta. Am prieteni și în generațiile ce vin după mine, pentru că mereu m-a interesat ce scriu tinerii și, după puterile mele, i-am și ajutat la începuturi. E adevărat că sînt mai degrabă o persoană cu aplecare spre singurătate, obligată să trăiască public mai mult decît îi este pe plac, dar în același timp, votînd oarecum cu Camus, încerc să împac solitaritatea și solidaritatea. E drept, cel mai adesea sacrificînd-o pe cea dintîi în dauna celeilalte! Odată m-am definit ca fiind un "singuratec cordial", iar formula mi se pare destul de adevărată și acum.

Dușmani? Inamici? Nu, nu am! În sensul că, în conformitate cu o atitudine cumva buddhist tibetană pe care am adoptat-o acum vreun sfert de secol, nu urăsc, nu invidiez, nu detest pe nimeni. Încerc, cît e omenește posibil, nici măcar să nu bîrfesc. Și mă simt

foarte bine, chiar minunat așa! Pentru că nu mă intoxice cu asemenea sentimente negative. E posibil să mă urască, să mă deteste, să mă invidieze alții pe mine? De bună samă, dar asta nu e treaba mea! Ei se încarcă, ei riscă să se sufoce cu otrava care se acumulează – altfel nu se poate! – în organismul lor. Sigur că îmi pare rău pentru ei, dar nici nu pot să-i convertesc pe toți la buddhism! Și dacă ei se simt bine așa, intervențiile mele le-ar putea dăuna la autenticitate, nu?

T.O. BOBE (PROZATOR)

Am fost inițial tentat să spun că un accident biografic (faptul că, după terminarea facultății, m-am stabilit în București) a dus la întreruperea contactelor cu puținii mei prieteni din copilărie. Dar nu cred că, în prietenie, distanța are efectul distructiv din amor. La urma urmei, nu ne culcam unul cu altul, nu? În plus, singurul cu care am păstrat oarecum legătura s-a mutat și el din Constanța. În Atlanta. Mă gîndesc, așadar, că depărtarea fizică funcționează mai degrabă ca o sită care cerne amiciții conjuncturale de adevăratele prietenii. Firește, dacă m-ar soma cineva să definesc "adevărata prietenie", n-aș ști să răspund, însă bănuiesc că în situația asta se află cam toată lumea.

În ce privește "prietenii literare", prefer să cred că oamenii de care sînt apropiat se pot amuza la fel ca mine, imaginînd calcuri după sintagma respectivă: prietenie geologică, prietenie metalurgică, prietenie bio-energoterapeută ș.a.m.d. N-am mulți prieteni, iar faptul că unii dintre ei sînt scriitori n-are o relevanță prea mare. Atunci cînd ne ntîlnim, nu discutăm aproape niciodată despre ce-a mai scris unul sau altul. Literatura a avut doar rolul de a ne aduce, la un moment dat, împreună. Și nu cred că poate fi un liant. Altfel, toți scriitorii din lume ar suferi de amicită incontinentă, condamnați să se iubească la nemurire fiecare cu fiecare. Cît despre împrejurările sensibile, cînd nu mi-a plăcut ceva din ce au scris prietenii mei, trebuie să spun că pe majoritatea i-am cunoscut în cenaclurile studențești. De aceea n-au fost între noi rețineri în a ne mărturisi rezervele reciproc. Fiindcă exista o civilizație a acelor cenacluri, care sancționa deopotrivă laudele și obiecțiile neargumentate, dar și bosumflările resentimentare. Iar, ca să vorbesc strict despre mine, am avut, din păcate, multă vreme rețineri în a le spune prietenilor tocmai ce mi-a plăcut din scrisul lor, nu ce nu mi-a plăcut. De multe ori, dacă n-aveam vreo obiecție, tăceam pur și simplu, ceea ce acum nu mi se mai pare în regulă. Nu

mi-a fost ușor, tocmai din pricina renumelui prost pe care-l are "prietenia literară", dar am încercat să schimb asta. Se pare, însă, că a fost prea tîrziu. Așa cum spuneam, astăzi nu mai vorbim aproape deloc despre ce a scris fiecare.

Iar dintre critici, slavă Domnului, nu am prieteni. Cunosc câțiva oameni care fac cronică de carte, pe unii dintre ei tot din studenție, dar nu aș spune că sîntem apropiați. Mă bucur cînd îi întîlnesc întîmplător, mai mult la tîrgurile de carte, însă nu ne telefonăm, nu ne vizităm și nu ieșim la bere împreună. Ceea ce mi se pare confortabil, deopotrivă, pentru ei și pentru mine. Pentru că nu vreau să se simtă jenați dacă vor să scrie ceva "de rău" despre cărțile mele și nici eu nu vreau să am senzația imposturii dacă se întîmplă să le placă vreun lucru pe care l-am făcut.

RUXANDRA CESEREANU (POETA, PROZATOARE, ESEISTA)

Aș vrea să stau cu prietenii mei la un foc de tabără pe o insulă grecească.

În general prietenii mei actuali sunt din mediul scriitoricesc și academic, astfel încât admit că prietenii literare se suprapun, în cazul meu, peste comuniunea umană stabilită cu respectivele făpturi (există, însă, și excepții: am de pildă un așa-zis club de "vrăjitoare" simpatice, unde ceea ce contează este strict jucăușenia, spiritul ludic, adică!, și nu vreun

considerent literar). La mijloc a fost, inițial, o înrudire întru ceva, o pasiune literară, un stil, caracteristici comune. Dar dacă doar acestea s-ar fi manifestat, prietenia nu ar fi funcționat neapărat: pentru ca ea să fie reală și materializată, a mai fost nevoie de calități strictamente umane precum tandrețea, loialitatea, delicatețea, umorul etc. Fără astfel de ingrediente magice, ca să zic așa, nu cred că o prietenie ar rezista. Pentru că prietenia este și ea un soi de dragoste, în felul său. Din păcate, am avut parte și de prietenii pe care le-am pierdut, iar acest lucru s-a petrecut, de asemenea, aproape ca într-o dragoste pătimașă! Dar asta-i viața și leac nu este.

Firește, o prietenie scriitoricească se verifică și prin diferența de gust literar ori chiar de scriitură între prieteni. Lucrurile stau fericit atunci când cei doi se recunosc ca alterități și se acceptă astfel. Am pățit eu însămi lucrul acesta cu Emilian Galaicu-Păun, cu care, ani de zile, am avut polemici tranșante despre poezie, dar tocmai ele ne-au legat foarte mult și ne-au făcut să ne acceptăm poezia fiecăruia dintre noi, fără să dorim ca celălalt să scrie identic. Prietenia noastră nu s-a împuținat, ci a sporit și s-a adâncit după aceste polemici, în folosul unei comunicări speciale pe care am stabilit-o. Acesta este un caz fericit, pentru că am avut parte, în viața mea, și de prietenii care au

la CURTEA VECHE

pierit din pricina nepotrivirilor de gust literar.

Mi-ar plăcea să fac un foc smintit de tabără (pe o insulă grecească) la care să-i chem pe câțiva dintre prietenii mei speciali: Corin Braga (nu doar bărbatul meu, ci și cel mai bun prieten pe care îl am), Emilian Galaicu-Păun, Marius Oprea, Andrei Codrescu, Călin-Andrei Mihăilescu, Jean Văcărescu, Sanda Cordoș, Liviu Malița, Ovidiu Pecican, Mihaela Ursa și Doru Pop, Ovidiu Mircean, Ion Manolescu. Aș mai vrea să vină la acel foc de tabără și câțiva amici speciali: Adriana Babeți, Luca Pițu, Valeriu Gherghel, de pildă; iar dintre străini ar fi doi amici ludici foarte pitorești: Lawrence Norfolk și Boyan Manchev. Plus câțiva șugubeți tineri, care și-ar afla și ei locul la țicnitul focul de tabără... de pe insula mea grecească, încă inexistentă!

MARIUS CHIVU (CRITIC LITERAR, POET)

Nu am mulți prieteni scriitori, doar câțiva, apoi mai sînt scriitorii cu care aș vrea să fiu prieten și poate că într-o zi o să și fim. Nu le dau numele pentru a ne proteja reciproc, căci în lumea noastră literară mult prea nervoasă, invidioasă, roasă de bănuiele și presupuziții prietenia dintre un critic și un scriitor nu este văzută în frumusețea ei gratuită. La noi orice prietenie literară este "vinovată" de susținere (părtinitoare), promovare (dubioasă) și laudă (deșănțată) reciprocă. Și, oricum, prietenia nu trebuie strigată în gura mare, de ea trebuie să te bucuri discret, în intimitatea pasiunilor, ideilor și a sentimentelor comune. Cît despre faptul că fac și critică literară, am două reguli: nu scriu despre cărțile celor care m-au înjurat sau au scris tot felul de porcării despre mine prin reviste sau, mai nou, pe bloguri (și nu pentru că nu aș putea-o face obiectiv, ci pentru că, dacă aș avea unele obiecții, verdictul meu n-ar mai fi credibil) și nu scriu a doua oară despre cărțile celor care odată n-au suportat critica mea și au cerut apoi drept la replică sau mi-au plătit polițe. Dacă nu suportă critica mea, nu am nici un interes să mențin stări de bălăcăreală publicistică. Mă retrag, considerînd că sînt destui critici care să scrie despre ei și că nu e absolută nevoie să o fac și eu. Oricum, pierderea nu e a mea. Paradoxal, mă simt mai liber atunci cînd scriu despre cărțile scriitorilor cu care sînt și prieten. În primul rînd, pentru că sînt prieten cu ei mai ales datorită admirației mele pentru scrisul lor (și nu le admir scrisul pentru că sînt prieten cu ei, raportul este, deci, inversat), apoi pentru că n-aș putea fi prieten cu cineva care are numai certitudini legate de scrisul său și care nu ar accepta părerile mele, inclusiv pe cele negative. Să nu se înțeleagă însă că toți scriitorii care îmi plac îmi sînt sau îmi devin automat și prieteni. Dimpotrivă, cei cîțiva prieteni scriitori pe care îi am sînt cazuri rare, în care omul este la înălțimea operei și viceversa. Dar cel mai mult îmi place să scriu despre scriitorii pe care nu-i cunosc deloc. Din păcate, din cauza jurnalismului cultural pe care îl practic la *Dilema veche*, *Dilemateca* și, mai nou, la TVR, cunosc prea mulți scriitori. Acesta este și principalul motiv pentru care nu merg la cenacluri, nu frecventez cîrciuma Muzeului Literaturii Române, nu prea particip la festivaluri și nici la colocvii și, mai ales, nu intru niciodată pe forumuri literare. Cum spuneam, prefer discreția, și așa sînt și scriitorii cu care, între timp, m-am și împrietenit.

TUDOR CRETU (POET, CRITIC LITERAR)

Sunt "poetul fără ortaci". Sintagma îi aparține lui Cistelean. Întru consolidarea brandului personal, aș putea porni de aici. Mai ales că am o anumită vocație a singurătății orgolioase. De când țin lunar, în *Orizont*, cronică literară, numărul ortacilor, inclusiv al celor... viitori, potențiali, s-a micșorat precum temperaturile iarna. Chiar pe minus n-a trecut, dar...

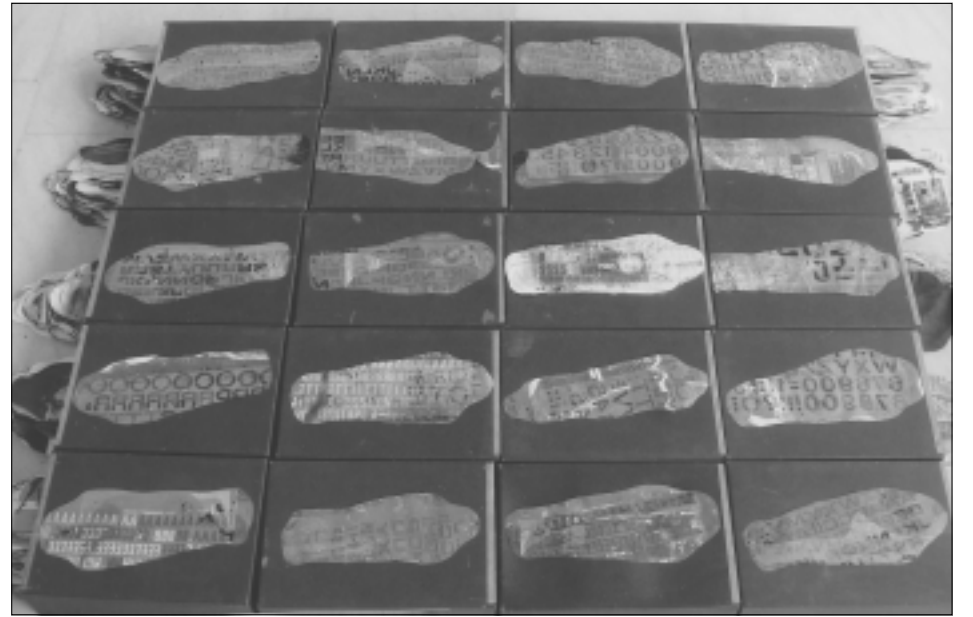
Visez și eu o mare prietenie literară – un ortac cu care mă știu/ să mă fi știut dintr-a cincea. Am fost colegi de bancă etc. Îmi e alături, destinele noastre sunt culoare vecine ale pistei. Vorbim, nopți întregi bem etc. Din păcate sau din fericire, personajul cu pricina nu există. Decît în capul meu. Dar creierul nu distinge, neapărat, realul de imaginar, n-are, oricît de complex e, un "aparatură" specializat. Iar literatura profită din plin de aspectul ăsta.

Mi-ar plăcea să "am" un om alături de care să trec prin literatură. Un frate într-o lume de confrăți. Numai că și literatura, din păcate, îndepărtează, ca domeniu al orgoliilor exprese, creatorii (congeneri) unii de alții – se cam întîmplă.

Asta în timp ce, anihilând moartea, de pildă, face posibile "întovărășiri" cu inși ai altor "seculi" – Dante, Shakespeare, Proust etc. De cîteva luni sunt "pe felie" cu Eliade. În măsura în care prietenii sunt oamenii de la care înveți cel mai mult, cei citați sunt cei mai adevărați...

MATEI FLORIAN (PROZATOR, JURNALIST)

Sincer să fiu, ca orice lucru de pe lume care ține de chimism, axiome magice, nuanțe subtile sau adevăruri implacabile, chestiunea asta a prieteniei se arată destul de parșivă încât să refuze schemele prestabilite, cuantificările, rețetele oficiale, demersurile logice. Sunt de părere că în treburile de felul ăsta orice fel de clasificare în funcție de regn, specie, număr, gen sau caz nu este doar inutilă, ci dăunează grav sensului ultim al prieteniei. Când ai de a face cu un lucru atît de imponderabil și, în cele din urmă, esențial cum e legătura afectivă între doi oameni, nu vîd de ce o discuție senină, tihnită și binefăcătoare despre triciclete ar fi mai prejos decît una legată de teoriile lui Fukuyama, de pildă, sau despre care vor fi diferențele între sinecdocă și metonimie. În fond, cînd dai nas în nas cu acele exemplare rare pentru care ai sări în foc (și despre care știi cu siguranță că ar face același lucru pentru tine), are prea puțină importanță care vor fi efuziunile, dezbaterile, contradicțiile și tăcerile, atît timp cît totul pare să vină de la sine, iar ceva nevăzut (să-i zicem certitudine) îți șoptește că scuturile războinice sau măștile de complezență au devenit sau trebuie să devină inutile. Că acest lucru se suprapune uneori și cu pasiunea împărtășită pentru literatură are, cel puțin în cazul meu, o legătură îngrijorător de mică cu pasiunea împărtășită pentru literatură. Mărturisesc că ceea ce mă leagă de acei oameni cu care, la prima vedere, am în comun dragostea pentru cărți și scris este tocmai capacitatea de a lăsa, uneori, cărțile și scrisul deoparte și de a vorbi vrute și nevrute despre un milion de alte lucruri. Pe de altă parte, un semn sigur al îndepărtării într-o astfel de relație cred că e tocmai acela cînd discuțiile tind să devină exclusiv

culturale, aseptice și grave. La fel cum, pe la începutul anilor '90 încercam să mă feresc din răspuțeri de măgăruș, am ajuns și acum să evit, pe cît se poate, orice morgă intelectuală. N-aș putea să spun cu exactitate ce e găunos la mijloc: artificul?, retorica?, seriozitatea excesivă?, cert este că, pe zi ce trece, devin din ce în ce mai convins că o prietenie trebuie să se nască, să vină de la sine și să refuze capcanele unor firitiseli protocolare. Dacă asta înseamnă să vorbești și despre fotbal, foarte bine. Dacă rezervele critice intră la pachet, e în regulă, atît timp cît firescul rămîne firesc și după o discuție de felul ăsta mai rămîne timp și pentru una legată de râme, despre cotele apelor Dunării sau despre starea vremii în județ. În rest, sunt întrutotul de acord cu ceea ce cânta odată Pompilia Stoian, pe versurile lui Constantin Cârjan: "Prieten drag, ne cunoaștem de-o viață, de an și an lîngă mine te știu, mi-ai dat mereu cu un surâs o povață și în ceas tîrziu mi-ai fost sprijinul viu..."

ALEXANDRU POTCOAVĂ (POET, PROZATOR)

(Piața Unirii 23.04.2007, ora 15:03)

Manole: Hei, ciao! Hai un pic să te întreb ceva!

Alex: Sunt aici. Întreabă-mă.

Manole: Zi-mi un obiect, zi-mi o scară – cum o vezi și zi-mi cum îți imaginezi un cal, ce culoare are și ce face.

Alex: OK... O pereche de ochelari, scara Richter și... un cal orange care stă pe o bancă.

Manole: Asta înseamnă că tu vezi lumea ca pe o pereche de ochelari... scara, care reprezintă modul de a te înțelege cu prietenii tăi, e destul de tectonică...

Alex: Și arhitectonică...

Manole: Mda, iar calul e sexualitatea ta...

Alex: Adică?

Manole: Colorată și așezată.

Alex: Ce alăturare!

Manole: Sau spune-mi repede trei animale. Hai, fără să te gîndești! Uită-te în jur, nu știu, și spune-mi.

Alex: Ăăh... Bine. Pisică, porumbel, câine.

Manole: Aha!

Alex: Aha, ce?

Manole: Primul animal reprezintă ceea ce vrei tu să fii. Deci tu vrei să fii pisică.

Alex: Hmm...

Manole: Al doilea e cum te vîd cei din jur. Un porumbel.

Alex: Hmm...

Manole: Iar ultimul e ceea ce ești de

fapt. Adică un câine.

Alex: Dacă zici tu...

MIRCEA PRICĂJAN (PROZATOR, TRADUCĂTOR)

Nu știu de ce, dar am impresia că prietenia e mai ușor de cultivat decît de analizat. Și asta pentru că, de regulă, nici nu cere o concentrare aparte. Poate greșesc – și-n cazul ăsta, tot ce urmează se duce pe apa sîmbetei –, dar îmi asum riscul.

În ceea ce mă privește, n-am căutat niciodată prietenia cuiva (eh, cu o mică-mare excepție, soția mea; însă aici am avut circumstanțe atenuante). Nu cred în relațiile de prietenie căutate. E prea mult sînge rece în ele – încă de la început. Cred în schimb în întîmplarea fericită care aduce laolaltă nu atît afinități, cît "lungimi de undă" comune. Pasiunile, singure, am impresia că nu pot lega o prietenie decît la nivel... pasional. Poate din cauza asta nu pot spune că printre prietenii mei se numără scriitori cu acte-n regulă. Amici? Da. Însă amicii sunt o specie aparte. Pasiunea pentru scris – poate mă află iar în eroare – nu cred că e suficientă. Tocmai pentru că, așa cum spuneți și voi în invitația la anchetă, naște tot felul de ambiții dăunătoare. Nu, categoric, dacă e să vorbim despre prietenie, nu cred că trebuie să aducem în discuție prietenii literare. Orice adjectiv pus lîngă cuvîntul ăsta e-un determinant.

Într-o prietenie trebuie mai presus de toate să te simți confortabil. Mai clar nu pot fi. ăsta intuiesc eu că e scopul – dacă trebuie să fie un scop (și, oameni fiind, întotdeauna urmărim ceva). De aceea, de cînd mă știu am evitat "prietenii" a căror prezență presupune un examen personal, o cursă pentru dovedirea calităților... comune. Din fire, sunt o persoană înclinată spre tihnă lăuntrică. Nu-mi plac complicațiile inutile și, mai mult, nu-mi plac oamenii care, instalați cu forța în "funcția" de prieteni, îmi vampirizează calmul vieții.

Asta e. Fiecare cu cioaca lui.

Într-o notă mai personală, vreau să dedic restul de spațiu celui mai bun prieten pe care am avut norocul să-l întîlnesc, cel căruia i se datorează tot ce am reușit să fac până acum și tot ce voi mai face pe viitor. E vorba de omul care mi-a oferit totul și n-a așteptat în schimb decît respect și sinceritate. Cel care mă vede în primul rînd ca om și abia apoi ca scriitor, traducător și mai știu eu ce altceva. Persoana cu cel mai bun suflet din cîte cunosc, cea care e-n stare să nu doarmă o noapte întreagă din cauza unei pisici rămase în vîrf de pom... În fine, nu

vreau să cad în patetism – deși, dacă pate-tismul își are rostul undeva, aici este –, vorbesc, ați ghicit, de "jumătatea mea mai bună" Linda. Ori de câte ori aud că se vorbește de prietenie, la ea mă gândesc. Așa că – înțelegeți? –, nu puteam, *chiar* nu puteam să n-o amintesc. N-aș fi fost sincer până la capăt.

DOINA RUSTI (PROZATOARE)

Prietenia urcă din dulcile închisori ale egoismului, este un sentiment somnoros, al cărui confort păstrează, în mod paradoxal, tonusul și încrederea de sine. Sunt puțini cei care scot lesa acestei porniri de adormitoare siguranță, iar acești oameni curajoși se complac într-o legătură nu de puține ori tensionată și devotată.

Prietenia nu ține de durată. Sunt laudabile prietenii de-o viață, dar la fel de minunate sunt și prietenii care țin câteva săptămâni ori luni.

Pentru mine prietenia înseamnă Florin Zamfirescu. Nu pentru că ar fi prietenul meu. Nici nu e. Ci pentru că acest mare actor, întunecat și complex, întruchipează sentimentul de ieșire voluntară, caldă și sinceră. În ceea ce mă privește, n-am văzut niciodată un om ca el, în stare să împartă cu ceilalți oameni locul parfumat din cufărul secret al ființei sale. Florin Zamfirescu este un om care îți arată cum este să ai prieteni. Iar acest *modul* de viață înseamnă două lucruri: generozitate și sympathie. Sunt două trepte obligatorii în stabilirea unei legături, indiferent de ce durată are ea.

Prieteniiile literare nu sunt altfel. Un prieten, literar sau nu, funcționează prin aceleași două principii. De aceea adevărul unui prieten nu poate fi același cu adevărul unui critic literar. După cum un dascăl nu se poate să fie și prietenul discipolilor săi. Postura de critic nu suportă prietenii în ceea ce privește strict meseria. De altfel, nici un scriitor nu este fericit să vadă că prietenul său este și cel mai important exeget al operei sale. Critica literară nu se face pe prietenii. Și nici pe dușmânii. Dar aceasta, desigur, într-un univers virtual, fără grupuri cantonate pe malurile nesigure ale Dâmboviței. În realitatea severă există sentimentul ales de

a te ști citit de prieteni, pentru că nimic nu este mai plăcut decât să te împrietenesti cu cineva a cărui operă ți-a bucurat inima: ai citit o carte și te-ai împrietenit cu autorul ei în numele unei durate euforice, ca lec-tor și intrus într-o lume primitoare.

Prieteniiile literare bazate pe afinități estetice, pe zone de interes literar, nu doar că funcționează, dar stau la temelia curentelor de idei; prin ele sunt propulsate mode, sunt dictate selecții, se construiesc generațiile. Acestea sunt, de fapt, prietenii de idei, care fac să se înmoaie sufletul în fața gândului oglinditor.

BOGDAN-ALEXANDRU STANESCU (CRITIC LITERAR)

Prieteniiile literare nu există. Sau, cu indulgență vorbind, sînt foarte rare. Mitul Eminescu-Creangă, fantomă a copilăriei mele, s-a spulberat, cred, prima oară cînd am stat cu un grup de scriitori la o bere, pe terasa Muzeului Literaturii. Lăsînd la o parte deliciile stilistice oferite de "oralitate", cum pleacă un foarte bun prieten scriitor, ceilalți încep să-l bîrfească crunt.

Nu am prieteni scriitori: pot spune cel mult că simpatizez pe unii și că sentimentul e reciproc. Sincer să fiu, în perioada cînd țineam săptămînal cronică de carte, îmi era frică să mă împrietenesc cu vreunul dintre ei: știam că se apropie momentul în care acela îmi va da un volum de poezie, cu rugămintea de a scrie despre el. Îți poți jigni un prieten în numele obiectivității judecății estetice (această ultimă parte parcă e decupată din *Finnegans Wake*)?

Cred că o prietenie, dar una ca între tată și fiu, am avut (și o am) cu Ioan Es Pop. Dar asta în condițiile în care îl admir enorm, deci nu mi-e teamă să scriu sincer despre el (deși n-am făcut-o atîta timp cît mi-a fost șef). Teoria mea (foarte pretențios spus) este că mai multă ipocrizie decît în lumea literară nu se poate întîlni nicăieri. Opusul ar fi șantierul sau, generalizînd, ocupația care implică munca fizică. Nu de alta, dar acolo poți să arăți cu degetul și să spui: "Uite, X e foarte bun, a făcut peretele ăla". Nu poți spune: "Da, un volum bunicele, însă trebuie să recunoști că a început să se repete, a abandonat expresionismul pe altarul căruia îmi jertfesc eu viața de 16 cărți încoace".

Haideți să luăm eventuala prietenie dintre un prozator și un poet "la fel de buni". În condițiile de față, prozatorul va avea mai multe șanse de succes. Va primi cîteva burse în străinătate, va fi, eventual, tradus. Poetul va rămîne cu aura de poet. Ar trebui să fii zeu, și nu om, ca să rămîi indiferent în această situație și să depui, ca în romanele rusești, un sărut sincer pe buzele unsuroase de succes ale prietenului tău.

Să analizăm și mania ultimilor ani în presa românească: topurile scriitorilor. Aceiași scriitori plimbați prin diverse topuri din diferite reviste. Fiecare revistă are criticii săi de casă. Topurile diferă. Scriitorul X iese romancierul anului în revista *44*. Y iese în revista *Gloria Patriei*. Fiți prieteni, vă rog. Ca să citez dintr-un fost profesor, "inefabilul literaturii distruge prieteniiile literare". Aș adăuga aici și inefabilul presei de profil.

Și uite că unica prietenie recomandată este aceea dintre un scriitor tînăr și unul matur. Oops, am dat în Platon deja: excludeti Erosul de aici!

UN SEDECIST...

Urmare din pagina 6

În ciuda adaptării discursului, magazinele culturale sînt văzute în continuare drept o formă de "vulgarizare a culturii", o practică ce funcționează însă cu succes în străinătate, acolo unde coexistă revistele culturale ale elitei, care au tiraje foarte mici, cu magazinele culturale, distribuite în tiraje mari ca suplimente ale cotidieneilor. Magazinul cultural nu se poate defini altfel decît în raport cu revista clasică de cultură și publicația de tip magazin, fiind un "gen hibrid". Un magazin cultural păstrează caracteristici din ambele zone jurnalistice, însă constatăm o apropiere mult mai mare față de un magazin clasic din punctul de vedere al structurii, al stilului în care este redactat și editat. Magazinul se folosește în mod asemănător de speciile informative și de cele de opinie ale jurnalismului. Editorialul, pamfletul, recenzia, critica, cronica, ecoul sînt speciile cele mai utilizate în revistele clasice de cultură. Magazinul aduce drept noutate proliferarea jurnalismului informativ, cu speciile sale – știrea, relatarea, interviul, ancheta.

— **Cum vezi piața revistelor culturale din România în general – în comparație cu restul Europei, dar și cu cea din România de, să zicem, acum cîinci ani?**

— Dependența de bani publici și de politic a marcat evoluția presei culturale din România după 1989. Este o teză susținută de cîțiva dintre cei mai importanți șefi de gazete intelectuale: Mircea Vasilescu, Carmen Mușat și Gabriela Gavril (în cadrul unei comunicări susținute cu ocazia simpozionului internațional "Revistele culturale – platforme de dialog în țările Europei de sud-est", București, 11-12 decembrie 2003, organizat de Institutul Goethe în parteneriat cu Press Stress Group, inițiativă a Asociației ECUMEST reunind revistele "Dilema", "Observator cultural" și "Litere, arte, idei" și revista "22", cu sprijinul Pactului de Stabilitate – toate luările de cuvînt se găsesc pe www.ecumest.ro).La nivel național, se vorbește de existența a circa 200 de titluri de presă culturală. Dintre acestea, majoritatea nu au o apariție regulată. O statistică oficială nu a fost realizată, prin urmare este aproape imposibilă raportarea la o sursă credibilă, care să ofere cifre clare în privința publicațiilor cu profil cultural și/ sau literar. Rolul pe care l-au jucat instituțiile statului în finanțarea publicațiilor intelectuale nu cred că a fost, în general, unul benefic (vezi cazul revistelor "Dilema" sau "Cultura"). Pe de altă parte, fără sprijinul provenit din bani publici, gazetele și-au găsit fie sfîrșitul, fie un investitor – în cazurile cele mai fericite. Apoi, ar trebui să aflăm care este granița dintre o revistă cu specific cultural și una cu profil literar. Preponderența celor din urmă a determinat, timp de mulți ani, un curent de opinie favorabil publicațiilor care aveau în centru scriitorul. Modelul cultivat l-a constituit chiar "România literară" – toate artele gravitează în jurul cărților.

Spectacolele de teatru, muzică, filmul ocupă un rol marginal în concertul oferit de polemicele din lumea literară, cronicile fiind dedicate celor mai recente volume editate. Aceasta deși, în mod paradoxal, tema primului deceniu postdecembrist a fost declinul literaturii române contemporane. O aparență indusă în special de industria editorială care s-a dezvoltat imediat după 1990 – preocupată mai ales de recuperarea lui Cioran, Eliade sau Ionescu, de memorialistica strînsă în sertarele scriitorilor în timpul regimului comunist. Teama că scriitorii români nu mai sînt ce-au fost s-a mai risipit în ultimii ani, cînd prin campanii profesioniste de marketing, o serie de edituri au reușit să recapteze atenția cititorului pentru literatura română.

O altă dilemă "guvernatoare" pentru presa culturală ține de mijloacele jurnalistice folosite. Revistele "literare" au nevoie de jurnaliști care să le conceapă și redacteze sau simpla prezență a filologilor "de meserie" în cadrul unei redacții constituie o condiție suficientă? Este de ajuns să inventariem șefii de reviste culturale și vom

realiza că răspunsul la cea de a doua întrebare nu poate fi decît afirmativ.

Cred că sîntem ușor defazați în privința revistelor culturale chiar față de realitatea noastră culturală (în vreme ce "Cotidianul de week-end" al lui Costi Rogozanu poate să fie serios, cosmopolit, alert, foarte bine scris, "România literară" cultivă același model neatractiv chiar în zilele noastre). Cît despre Europa... Altă cultură, alte obiceiuri!

— **Suplimentul de cultură e singurul săptămînal cultural din afara Capitalei. Iașiul e numit adesea capitala culturală a României. Cît de adevărată ți se pare o asemenea caracterizare a orașului – nu neapărat prin raportare la Capitală? Crezi că Suplimentul de cultură contribuie la o astfel de definiție?**

— Mi-am atras deja multe reproșuri de pe urma faptului că am criticat Iașiul cultural și mai ales sintagma "capitală culturală" a României (în treacăăt fie spus, primarul Gheorghe Nichita – care nu a aprobat acum cîțiva ani proiectul unui Centru de Artă Contemporană în Iași, la Baia Turcească, realizat de Asociația Culturală Vector, deși fuseseră obținuți bani de la statul francez, speră ca în 2012 orașul să capete același statut precum Sibiu în 2007). Primăria și Prefectura au elaborat anul trecut două studii despre consumul cultural al județului. Nu prea știu la ce le-a folosit, pentru că strategiile continuă să lipsească. Am participat la una dintre prezentările acestor studii în Sala Mare a Primăriei. Pe lîngă realizatorii sondajului, au participat și conducătorii de instituții culturale. Am tot respectul pentru ceea ce reușesc să facă centrele culturale, Ate-neul Tătărași condus de Benoît Vitse, dar am mari rezerve îndeosebi în privința activității instituțiilor susținute din bani publici - includ aici complexele muzeale, Teatrul Național, dar și revistele finanțate de Consiliul Județean. Să nu uităm că debarcarea celui mai compe-tent manager cultural pe care l-a avut Iașiul, Benoît Vitse (cu toate păcatele sale!), a fost decisă de doi "șefi" peste cultura orașului: Cassian Maria Spiridon și Valeriu Stancu. Doar Lucian Vasiliu, fost director al Muzeului Litera-turii Române din Iași, s-a retras din comisia care îl ancheta pe Vitse, observînd penibilul situației și realizînd că e o răzbunare a prima-rului. Acesta e Iașiul cultural – unul în care strategiile "le face" Nichita, iar banii sînt direc-ționați spre aceia care au doar scopul de a stîrpi orice lucru cu succes la public. Deranjează Vitse pentru că strînge publicul pe care nicio-dată activitățile celorlalte instituții culturale susținute cu bani publici nu l-au avut. La ei bate vîntul! Și-ar dori inclusiv ca "Suplimentul" să îi promoveze mult mai mult, poate chiar ne reproșează că nu "sîntem cu ei". Vă mai amintiți cîntecul de la Partizan? "N-am cu ce, bă! N-am cu ce!".

— **Suplimentul de cultură a inițiat, împreună cu Editura Polirom, o colecție de carte în care apar volume ale colaboratorilor permanenți din revistă. Spune-mi cîteva lucruri despre ea, de la început și pînă la proiectele viitoare.**

— Pregătim o mare surpriză pentru luna iunie... O carte realizată de Șerban Foață și Ion Barbu. Cum sîntem încă în faza de *teasing*... Mai multe detalii se găsesc în fiecare săptămîină, în "Suplimentul de cultură". Cartea nu va apărea la tîrg, va fi prezentată pentru prima dată la Craiova, pe 15 iunie.

— **Știu că revista are la ora actuală, pe lîngă ediția națională, o ediție de Iași și una de Craiova. Se va mai extinde ea și în alte zone? Adică va mai exista vreo ediție locală altundeva în țară?**

— Oferte au mai fost, pe unele încă le mai analizăm... Ne dorim să ne extindem, dar nu necontrolat.

— **Dacă n-ai fi lucrat la Suplimentul de cultură, înspre ce alt loc te-ai fi orientat? Tot spre presa culturală? Ai fi încercat să lucrezi în zona audiovizualului? Sau ai fi pornit în vreo altă direcție?**

— Să știți că nu am nici o idee preconce-pută față de alte zone ale jurnalismului. Mi-ar fi plăcut să fac orice în materie de jurnalism.

OGLINDA RETROVIZOARE

CRISTINA CHEVEREȘAN

În urmă cu aproximativ o lună decideam ca pentru următorul număr al revistei să scriu despre volumul lui Vasile Ernu, proaspăt lansat cu film și muzică la Timișoara. Între timp, autorul născut în URSS în 1971 a fost premiat pentru debutul din 2006 atât de Uniunea Scriitorilor din România cât și de *România literară*. În aproximativ un an de la publicare, cartea ajunsă deja la a doua ediție (*"un fel de arheologie a vieții de zi cu zi a Uniunii Sovietice"*) pare să fi făcut turul redacțiilor, cronicilor de specialitate și librăriilor, unde și-a întâlnit cu repeziciune cumpărătorii. Mai mult, site-ul adiacent (*"o extensie vizuală și audio a cărții"*) permite accesul unei largi categorii de consumatori la ceea ce se anunță pe varii căi a fi o istorie aparte a unei experiențe comun(ist)e.

Ce asigură impactul volumului de "începător" strecurat cu succes printre consacrații autori ai *Ego-grafiilor*? Înainte de toate, probabil, miza pe sinceritate a unui memorialist venit dintr-o lume simultan străină și apropiată publicului român. Stabilizat în România, Vasile Ernu traduce spațiul natal, mitic al de-acum-dezintegratei URSS în arealul adoptiv al unui fost satelit al acesteia. Dubla apartenență a scriitorului îl transformă în purtător de cuvânt credibil al trecutului sovietic, redescoperit și expus gradat. Într-o perioadă în care revizitățile fostelor sisteme stârnesc încă reacții emoționale extreme, calea aleasă este una dragă literaturii recente: explorarea amintirilor. Modalitatea diferă însă de cea a auto-ficțiunilor la modă, rezultatul nefiind un discurs cu erou-persoană-întâi. Protagonistă este însăși Uniunea Sovietică, nu doar așa cum arăta la un moment dat prin ochii unui cetățean singular, ci ca organism plin de viața celor ce l-au visat, adulat, suportat și, în cele din urmă, desființat.

"Niciodată n-am reușit să înțeleg în URSS unde se termina povestea și unde începea realitatea, unde se termina realitatea și începea povestea. Noi trăiam alături de eroii noștri, alături de dușmanii noștri [...] Cultura sovietică a reușit să creeze una dintre cele mai bizare narațiuni, una din cele mai bizare istorii. Asemenea unui roman, aici, în URSS, toți eram contemporani și toți eram făptașii unei singure scriituri. URSS era un soi de komunalka în care toți eroii din viața reală sau din cărți și filme locuiau împreună alături de noi, simpli cetățeni sovietici". Cartea lui Ernu este în sine un asemenea hibrid: registrul personal se întâlnește cu reproducerea și analiza celui oficial, candelile memorării ale adolescenței sunt contrabalansate de meditații ulterioare, mature.

Surpriza textului o poate oferi atitudinea povestitorului: departe de a plasa trupul

îmbălsămat al defunctei Uniuni într-un mausoleu luxos, el îl disecă atent, cu grijă și afecțiune reală pentru momentele ce l-au format. Dacă, din perspectivă actuală, analiza se aseamănă unei autopsii, delicatul ei obiect rămâne prezent - în amintire și dezbateri. Volumul se concentrează mai puțin asupra lumii sovietice ca produs al unei ideologii politice divinizate și demonizate, și mai degrabă asupra aspectelor de cultură și civilizație devenite locuri comune ale experienței descrise. O bună parte a fenomenelor prezentate devin monedă de schimb între autorul implicat și cititor, cel din urmă fiind pus în poziția de a se identifica într-o serie de posturi specifice epocii.

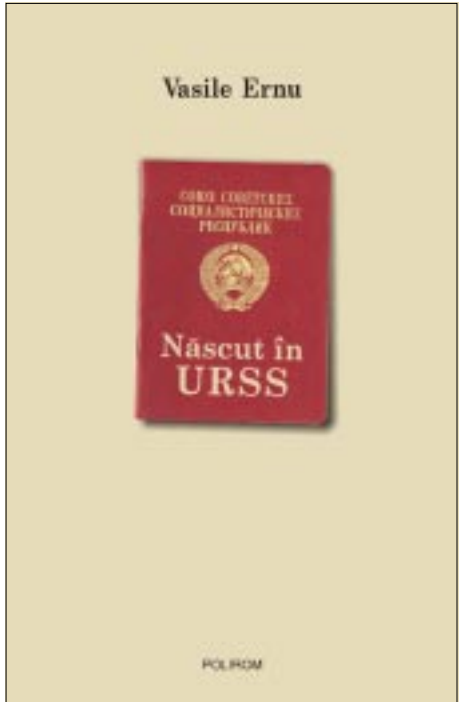
Vasile Ernu trece în revistă realitățile cotidiene ale URSS-ului, de la cele mai prozaice (*tualetul, komunalka*, băuturile preferate ale creaturii cetățean sovietic) până la cele "artistice" (literatura și eroii săi, dansul, muzica, filmul, televiziunea: fiecare cu figurile reprezentative, simbolistica și evoluția sa). Volumul are aspectul unei colecții de exponate ușor stranii, desuete, învăluite de o nostalgie în tonuri amăruie. Scriitorul urmărește cronologia și dinamica fenomenelor, alterarea puterii simbolice a marilor valori de la baza magnetismului (și mai) marii utopii. Pornind de la exemplul personal concret, el panoramează, încadrează particularul într-un general perceput cu acuratețea detaliilor de moment și finețea interpretărilor post-factum.

Cartea vorbește despre micro-istoria compusă din obiceiuri, vise, evadări din imediat fără a evita coordonate arhicunoscute înăuntrul și în afara imensului teritoriu. Lenin, Stalin, Hrușciov, Gorbaciov sunt surprinși în maniera ce domină scrierea: complexă, incluzând profilul "oficial", elemente de specific individual (detalii, intimități, anecdote) și receptarea de masă. Vasile Ernu își îndeplinește rolul de ghid prin URSS nu doar cu ochii deschiși, ci și cu sufletul. Perspectiva este cea a *insider-ului* ajuns în exterior: el poate obiectiva, observa detașat fisurile unei compoziții de care, totuși, nu se dezice. Perfect conștient de marile defecte ale unui sistem falimentar, rămâne devotat farmecului unui *acasă* atins mai puțin de politica de stat cât de cultul prieteniei, unicității, eroismului.

O calitate esențială a scriiturii o constituie umorul. Concretizat în primă instanță în forma de rezistență a normalității în fața aberantului, bancul, el se insinuează în modalitatea de construcție a întregului volum, a succesiunii de fraze și paragrafe. La urma urmelor, spune Ernu, *"ironia și gluma în mod special le-am învățat extrașcolar, însă, cu siguranță,*

în școala sovietică". Remarcile persiflante la adresa naivităților sau ipocriziilor anumitor etape și structuri sunt uneori depășite ca efect de comicul delirant al autenticului livrat fără comentariu. Scriitorul are intuiția tăcerilor semnificative: ce ar mai fi de adăugat la legile sexuale ale proletarietului revoluționar, reproduse după broșura *Revoluția și tineretul* (1924)?! Exemplu aleatoriu: *"selectarea persoanei de sex opus se face pe linia clasei revoluționare și a oportunității proletare"...*

Privită în ansamblu, cartea lui Vasile Ernu poate funcționa și ca mijloc de informare, și ca versiune personală a istoriei colective. Spre deosebire de abordările pur emoționale, se remarcă formația filosofică și poziționarea critică a autorului. El nu se rezumă la flashback-uri grăitoare din experiența imediată, ci punctează devenirea și implicațiile unor fenomene de tipul reclamei, propagandei, disidenței. Exacerbarea orgoliilor naționale, fabricarea de mituri egal înălțătoare și mistificatoare, dublul discurs al libertății și interdicției sunt teme conturate progresiv. Se vorbește despre cultura și limbajul cozii, spre exemplu, făcându-se referire nu doar la o realitate penibilă incontestabilă, ci la un fenomen social: *"N-au creat ei cu toată libertatea lor și cu toată societatea lor civilă atâta bogăție cât am creat noi prin această instituție socială [...] Aici se făceau noi cunoștințe, se dezvoltau idei și opinii, se creau ori se dizolvau solidarități de grup. Aici am văzut puterea proletarietului și mânia sa".*

VASILE ERNU
Născut în URSS
Iași: Polirom, 2006

Născut în URSS face mult mai mult decât să depene povestea sovietică a unui ex-locuitor al unei foste Uniuni statale. Inspectând trecutul recunoscut și îndelung disputat, cartea joacă, pe lângă rolul de document și discurs literar de calitate, și pe cel de avertisment. În momente de încrâncenare, o lectură sentimentală poate destinde, acționând însă în același timp cu eficiența unei oglinzi retrovizoare: iată ce am lăsat în urmă! Astfel, Vasile Ernu provoacă la reflecție, la interpretare comparativă și la decantare atentă a nuanțelor: *"libertatea postcomunistă a anilor '90 a creat mai degrabă un mare gol și ne-a arătat că nu poți produce cultură având doar libertatea".* *Născut în URSS* este un manifest deschis pentru raportarea inteligentă la trecut, un panou de atenționare cu litere mari, ilustrații clare și o semnătură responsabilă.

LIBRĂRIA ESOTERA

(director Florica Petrean)

Sărbătorile nu s-au încheiat!

Librăria **ESOTERA** sărbătorește Cartea în fiecare zi!

Librăria **ESOTERA** înseamnă un program managerial dinamic, al mileniului 3.

ESOTERA preîntâmpină emoția examenelor de capacitate, bacalaureat și admitere fiindcă are o ofertă completă de manuale și auxiliare școlare (ghiduri, dicționare, culegeri, antologii, sinteze). Cea mai bună pregătire începe de la cărțile cele mai bune!

La **ESOTERA** găsești titluri de la peste 300 de edituri!

O ofertă care nu trebuie să îți rămână străină : cartea străină!

ESOTERA oferă albume, dicționare, beletristică în engleză, franceză, germană.

Ai nevoie de o carte și nu ai găsit-o?

ESOTERA onorează orice comandă și ți-o trimite acasă!

În atenția școlilor!

Pentru elevii silitori, oricând o carte poate deveni un premiu mult dorit.

ESOTERA oferă cărți pentru serbările școlare la prețuri avantajoase.

Secretul nostru?

STRUMFUL NEINDEMANATIC

TUDOR CREȚU

Marius Ianuș e, se subînțelege, un poet adevărat. Dar supralicitat. *Ūrsul din c-taină*..., de pildă, oricât de notabile ar fi *câteva* bucăți, conține deranjant de multe rateuri și umpluturi. *Ștrumfii afară din fabrică* e o carte mai slabă. Cel mai bun volum ianușian rămâne cel de debut, *Manifest anarhist*.

Poezia e/ar trebui să fie una a "spunerii" fățișe, libere și nesofisticate. Fantaziile și dramele unui "fiul al secolului" sunt ingrediente pivot. Visele sunt "simple" și nevoile "elementare". La fel și maniera, metoda. "Conjunția" aceasta ar trebui să producă *lirismul elementar*. Evadările, terapeuticele sunt, și ele, clasice: înspre "pădurile infinite din Quebec" etc. "Problema e complexă". Orice metodă prezintă un risc proxim, cel mai "la îndemână", cel mai la pândă – poemele alunecă "ades" dinspre simplitate și "elementarism" înspre simplism estetic și "vorbărie goală", cu adevărat elementare fiind doar carențele. Aspirația mărturisită, în penultimul poem, de a face poezie frumoasă și simplă, impune un tribut copleșitor, care bruiază decisiv placheta.

Pe de altă parte: atunci când principiul funcționează, surprinzător de rar, discursului îi e imprimată o umanitate frapantă. Frecvent, textul nu reușește să devină poem – rămâne în "categoria valorică" a unei confesiuni transcrise. De unde și impresia de naivitate, definitorie ca defect, nu ca efect: "(...) În Oblio e cumva viața mea - /o căutare continuă de locuri și oameni./o căutare de vorbe și povești-/mi-e rușine să spun ce meserie am...".

Simptomatica existențială e, în aparență, contradictorie – de la criza celui însingurat, neînțeles, la exuberanța răsfățatului căruia Dumnezeu "i-a făcut toate nazarile". Un personaj aflat la ora la care trage linie și "adună". Și, inevitabil, se întreabă. Numai că, se subînțelege, criza nu te face poet, ci convertirea ei în poezie. Clasică întrebare – *cine sunt?*, oricât de obsesivă, nu generează poezia scontată. Metafora e de o factură previzibilă, pe care asumarea frontală n-o prea resuscitează: "Și cine sînt eu în toată/ tocănița asta?/Azi tehnician în sala motoarelor Gândului./ieri reporter înfipt în coasta câtorva ministere/.../". Sunt trecuți, nu-n revistă, ci-n poem – dușmanii, job-urile etc. Toate acestea se conjugă într-un poem de nivelul unui "produs de serie" cum sunt multe dintre textele cărții. Titlul bucății e 30.

"Ce cunoștințe de rahat/mi-ați băgat în cap//Și în ce lume/m-ați aruncat?" Sunt strigătele clasice ale pervertitului, ale celui corupt, "prihănit", intoxicat de supa socială. În poemul din care au fost preluate, ele sunt "acoperite", susținute de restul textului – "camera bunicii era un palat/castanul din față era un om magic". *Aici*, "naivitatea" e de bun augur, e o mostră autentică de limbaj și "gândire magică" de copil. Reiau: "Castanul din față era un om magic" – avem, am zice, de-a face cu un extras dintr-o compunere sau povastă. Așa cum interogațiile citate sunt "clasate" strigăte de revoltă, și celălalt set de componente ține tot de un registru arhicunoscut, dar total diferit ca natură. Din îmbinarea celor două se naște poezia. Finalul reușește s-o "parafeze": "Camioanele care treceau prin

față/erau niște zmei/cu piepturi de argint". Însă jocul dozajelor nu e, întotdeauna, la fel de echilibrat. Dimpotrivă.

Cum se pune Ianuș în pagină, ca personaj? Atât ca protagonist generic, "exponențial", cât și ca "persoană fizică", prin detaliu biografic. *Războiul oamenilor singuri* e una dintre cele mai bune piese. Cota clinică a depresiei substanțiază lirismul. "Cine a găurit cu țigara fila din calendar?/cine a dormit continuu/ 48 de ore, încolăcind televizorul spart?" E psihismul negru al unei uitări de sine lipsite de orice idilism. Repetarea "ritualică" a lui *dacă vedeți un om singur* e extrem de potrivită. Imediat, confesiunea irumpe în pagină, își găsește sublimarea imagistică. Versuri în sine banale gen "și eu am fost singur pe stradă" sunt vitalizate de context, întetesc fiorul și credibilizează experiența – ceea ce, vom vedea, se întâmplă întristător de rar.

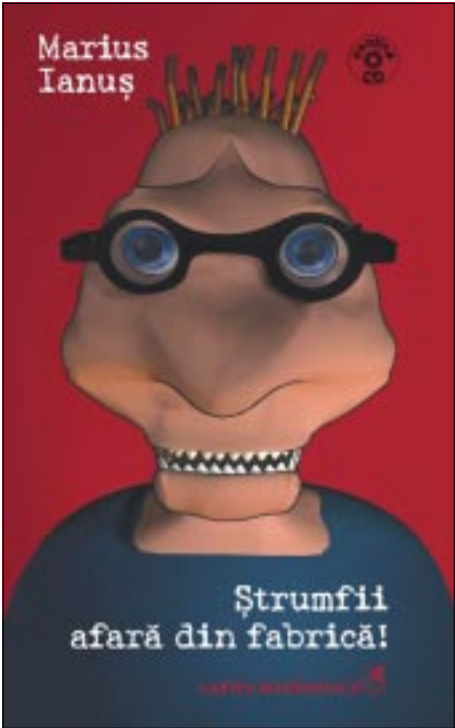
Un rateu flagrant e *Pentru Rapid*. Ici colo, în balastul sufocant, sclipește câte un vers, dar licărul acesta revelează și mai pregnant ariditatea materiei din jur: "era o echipă fără vedete./dar încărcată cu iubire/ca un detonator". Comparația cu detonatorul... detonează, spre a spune astfel, porțiunea ce o precede, o mântuiește. Din păcate, numeroase pasaje sunt lipsite de orice scânteie, cu nimic mai presus de evocările sentimentaloide de pe la emisiunile lui Ionel Stoica: "Galeria Rapidului a cântat întruna./N-a fost un scor grozav pentru ei./dar galeria lor cânta, cânta întruna – /și era o galerie mare și colorată –/un sfert de stadion vișiniu". Înțeleg încercarea autorului – aceea de a face poezia gândurilor și cuvintelor "frumoase și simple", dar ea nu scuză, evident, rezultatele. Atunci când lirica se bizuie pe versuri gen "Unde s-au dus toate speranțele?" eșecul este evident. Pentru că starea e doar "inscripționată", nominalizată. Ea nu rodește, nu generează, ca să mă exprim pompos, indici textuali a căror ardentă s-o confirme, nu e susținută de imagini, e doar cuvânt, nu pulsație. În *Ștrumfii...*, Marius Ianuș își contrazice, regretabil, prestația din cărțile anterioare: cuvintele/versurile "mărețe", patetice, în realitate doar liricoide, încearcă să înlocuiască o poezie puternică prin însăși seva ei.

O resursă majoră și, totodată, o amprentă a efectului poetic era, în primele două volume, *dubla prezență* - atât cuvântul/versul "mare și înalt", cât și, cel mai important, rezultantele sale, imaginile care, oricum, conțin "ideea" (de singurătate, de nonsens, de nimicnicie etc) și o acreditează: "călătoresc mai departe înspre nimic/dau de han care scârtăie în peisaj/în marea asfințitului pare un mic/ leagăn de păpuși pentru traforaj" (din *Ūrsul...*). Un vers "clasic", "banal", cum e primul din strofa citată, e susținut și răscumpărat, în economia construcției, de nevrotismul celui de al doilea (cu hănul ce scârtăie în peisaj.) În același fel, vetustețea "apoasei" metafore *marea asfințitului* e temperată și valorizată, prin contrast, de al patrulea și ultimul stih al strofei. Avem, așadar, o alternanță extrem de acută de registre. De la cele mai "simple și frumoase", cuminiți chiar, la cele mai alienante. Acest amestec, cu deschidere spre hiperrealism și sinistru, e pentru mine, reușita majoră,

cheia estetică a celui de al doilea volum ianușian.

În *Ștrumfii...* poezia e "întreținută", ne-permis de des, de stihuri "simple și frumoase", adică apoase, de discursivități vagi și prozaisme inexpresive (voit sau nu). Și care rămân neresuscitate. Lipsește, în mare măsură, acea substanță care combustionează nu doar versurile doi și patru, ci întreaga strofă de mai sus. Un lirism care a pierdut ce avea mai bun. Mediul electronic ("Această carte a fost scrisă aproape în întregime direct pe net și e influențată zdravăn de noile moduri de comunicare"), se dovedește prea puțin electrizant din unghi poetic. "Poante" gen – "nu ne-o putem pune pe net/și nici prin messenger..." surprind doar prin futilitatea lor. Revolta e mai puțin prezentă: "omoară-ți patronul/și mergi mai departe" e o instigare de un anarhism autentic, în acerb contrast cu distihul greoi și parazită: "sîntem copiii unui timp/burdușit cu primejdii..." Până și aceste puncte de suspensie, care revin constant, sunt enervante și...liricizante în exces. Dacă n-ar fi vorba de Ianuș, aș spune că sunt semne ale începătorului... Dar extremele se ating. Printre cele mai bune poeme: *Războiul oamenilor singuri*, *Copiii cuminiți nu mor niciodată*, *Sherilyn Fenn*, *Un dreams manager...*, *Vina la tine cu barca*.

Strategia CR pare a fi următoarea – în ideea, firească, de a acapara "brand-urile"

cele mai sonore ale generației, editura acordă o importanță mult mai mare (re)numelui autorului decât valorii propriu-zise a cărții. A fost și situația celor patru volume/poeți ce au inaugurat seria de poezie. Chiar dacă e vorba de forța de promovare și de prestigiul CR, acestea pot, cel mult, să vândă cartea, nu s-o "salveze". E, altminteri, inexplicabil cum de "temutul" sistem de cerberi (lectori) nu a trimis la "refăcut" o asemenea plachetă. Să ne-înțelegem: nu e una catastrofală, ci sub așteptări. Dacă-aș spune *perfectibilă*, aș folosi un eufemism.

¹ Personaj, din câte îmi aduc aminte, [real], adică protagonist al serialului cu Ștrumfi.

CONCURSUL DE PROZĂ SCURTĂ "FLORIN BĂNESCU"

Revista "Orizont" anunță *Concursul de proză scurtă "Florin Bănescu"*, destinat tinerilor de până în 25 de ani, debutăți sau nu.

Textele de până în 10.000 de semne vor fi trimise pe adresa redacției (Timișoara, P-ța Sf. Gheorghe nr. 3) până în data de 1 iunie a.c.

Un juriu alcătuit din specialiști va acorda următoarele premii:

Premiul I -----350 EURO

Premiul II.....200 EURO

Premiul III.....150 EURO

SUPRAEXPUNERI

17.5. - 7.6. – Întâlnirile Fotografice de la Timișoara (ediția a 3-a)

"Identități colective / Identități individuale"

Locații: Muzeul de Artă Timișoara, Centrul Cultural Francez, Centrul Cultural German Café Papillon, Café Aethernativ, Kfé Van Graph

Expoziții "IN":

Peter Jacobi (DE): "Apel pentru salvarea ansamblurilor cu bisericile fortificate ale sașilor din Transilvania" – Centrul Cultural Francez; Bruno Cogeș (FR): "Francezii din Banat, În Căutarea Memoriei" – Centrul Cultural German; Jozsef Bartha (RO): "Imagini dublate" – Muzeul de Artă; Luchezar Boyadjiev (BG): "5 priviri către Mecca" – Muzeul de Artă; Alexandra Croitoru (RO): "Stereotipuri feminine" – Muzeul de Artă; Uros Djurici (SRB): "Dumnezeu iubește visele artistilor sârbi" – Muzeul de Artă; Teodor Graur (RO): "Romanii și UE" – Muzeul de Artă; Nicu Ilfoveanu (RO): "Fotografii de casa" – Muzeul de Artă; Peter Jacobi (DE): "Frumoasele straie țărănești ale doamnelor de la oraș" – Muzeul de Artă; Gergely László und Péter Rákosi (HU): "Călătoria lui Kempelen" – Muzeul de Artă; Olivia Mihaltianu (RO): "olivia_search / persona" – Muzeul de Artă; Slimane Ra's (FR): "Istoria fără sfârșit" – Muzeul de Artă; Ron Sluik (NL/MD): "Iu, iu, iu, moi, moi, moi" – Muzeul de Artă.

Expoziții OFF:

Verena Chomet-Durin (FR) - Aethernativ, Eliodor Moldovan (RO) - Aethernativ, Eugen Savinescu (RO) - Papillon, Marina Albu (RO) - Kfé Van Graph, Lucian Enășoni (RO) - Kfé Van Graph, Stephan Rambacher (DE) - Kfé Van Graph, Guillaume Robert (FR) - Kfé Van Graph.

SABACINIK

ALEXANDRU BUDAC

Este foarte dificil să scrii despre *Memorialul durerii*. Ce poți să spui despre o carte care te lasă fără cuvinte, despre treizeci și șase de mărturii care te pun față în față cu inexprimabilul? Cum să rezumi aceste confesiuni în care fiecare afirmație, fiecare amintire, fiecare nume atrag ca niște vârtejuri alte mărturisiri, alte amintiri, alte suferințe? Lucia Hossu Longin – curajoasa realizatoare a documentarului despre spațiul concentraționar românesc și rezistența anticomunistă – este ea însăși o prezență foarte discretă în paginile acestui volum. Comentariile și intervențiile nu fac decât să adauge, ici și colo, în momente foarte bine alese, precizări, date, detalii biografice și deznodăminte. În rest, nu se aud decât vocile supraviețuitorilor teribilei experiențe totalitare. "Se aud" nu e o figură de stil. *Memorialul durerii* cuprinde transcrierile unei însemnate părți ale dialogurilor din documentarul omonim. Nu s-a intervenit asupra declarațiilor, nu s-au reformulat fraze, nu s-au corectat ezitățile de exprimare. Textele sunt vii pentru că memoria celor intervievați nu omite nimic, nici măcar după cincizeci de ani, pentru că vocile lor sunt pline de emoție. Deși este subintitulat *O istorie care nu se învață la școală*, *Memorialul* nu se poate preda nimănui, nicicând. El se cere însă recitat ori de câte ori memoria ne dă semne de slăbiciune și se impune deschiderea lui înainte de producerea oricăror derapaje ideologice, fie ele de stânga sau de dreapta.

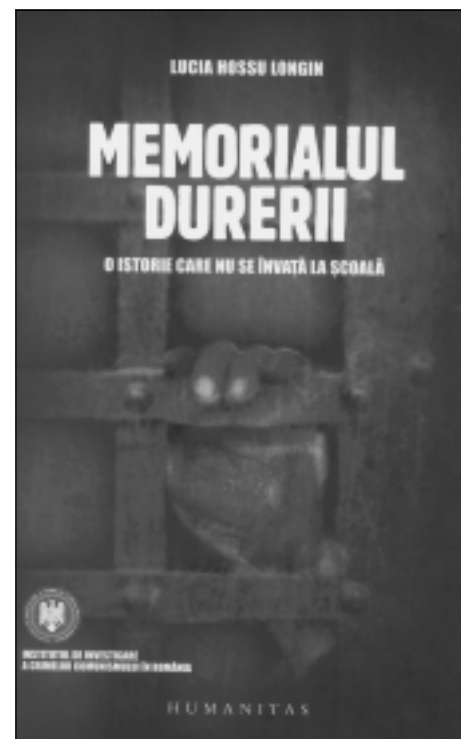
Jilava, Aiud, Râmnicu-Sărat, Sighet, Pitești, Botoșani, Mislea, Popa-Șapcă, Miercurea-Ciuc, Târgușor, Codlea, Canalul ... sunt câteva repere pe harta ororii. Numele localităților și numele închisorilor se confundă adesea, își iau locul unul altuia. Contaminarea e definitivă. Harta, tabelul, lista, probele incriminatoare și, mai ales, vasta rețea de informatori sunt instrumentele pe care puterea comunistă le folosește din primele zile ale instaurării sale. "...datorită lui Aleksandr Soljenițan, cuvântul Gulag, care însemna în fosta U.R.S.S. Direcția Generală a Lagărelor de muncă, a ajuns să acopere tot spațiul prototipal al detenției comuniste: lagăre de muncă, închisoare, colonie, minele de plumb, exilul și deportarea, spațiul psihiatric. Odată cu înființarea Securității, instituția de reprsiune în România – concepută, după istoricul Marius Oprea, ca instrument al terorismului de stat – se declanșează răul, lupta de clasă. Securitatea este susținută de justiție, de tribunalele poporului, în toate documentele Securității, în discursurile oficiale ale liderilor de partid, în rechizitoriile acuzatorilor publici se folosesc termeni ca : a zdrobi, a reprima, a nimici, a demasca, a stârpi, a lichida, a da de pământ (cu sensul de a împușca), a lovi fără milă. Partidul Comunist pregătește temelia ideologică a statului totalitar."

Memorialul durerii începe cu mișcările de rezistență din munți – demascând astfel,

după cum apreciază Lucian Pintilie în *Prefață*, minciuna istorică monstruoasă privitoare la lipsa revoltei românilor împotriva agresiunii comuniste – și se încheie cu asasinarea lui Gheorghe Ursu și tipărirea clandestină a ziarului *România* de către Alianța pentru Reconstrucție și Redeschidere. Tonul grav și atmosfera înfricoșătoare specifice acestei cărți sunt date tocmai de absența teoretizării și meditațiilor asupra comunismului. Spre deosebire de celelalte volume apărute la noi după 1989 în care este analizat totalitarismul din blocul sovietic, în *Memorial* nu se fac analize politologice, nu se clarifică terminologia filozofiei politice și nu se studiază ideologii. Ar fi redundant. Cuvântul "moarte" revine mai des decât cuvântul "sânge" în *Macbeth*. Prigoana lui Ion Gavrilă Ogoranu întinsă pe mai bine de două decenii, programul de convertire forțată a credincioșilor greco-catolici la ortodoxie pus în practică de către patriarhul roșu Iustinian Marina, cei opt ani de izolare totală a lui Corneliu Coposu, capabil să distingă muzica fiecărei celule după scârțâitul specific al ușilor de fier, desfigurarea în bătaie a lui Paul Goma, jupuirea Elisabetei Rizea, credința de neclintit a pastorului Richard Wurmbbrand, omul care și-a binecuvântat tortionarii, poeziile lui Radu Gyr, lanțurile de optsprezece kilograme purtate de Tudor Greceanu, martiriul lui Gheorghe Ursu, fobia față de câinii-lupi a lui Sergiu Al-George, gropile comune înșirate de-a lungul Canalului Dunăre-Marea Neagră sau deportările în masă nu mai au nevoie de nici un comentariu savant. Concluzia e una singură. Ea se desprinde limpede de pe fiecare pagină: comunismul a fost un rău, un rău absolut. Torturile enumerate de supraviețuitori dovedesc că imaginația umană nu are limite în materie de provocat suferințe. Limitele suportabilului pot fi împinse foarte departe, după cum recunoaștea și Alexandru Paleologu, în această tulburătoare confesiune: "Mi-am dat seama că există două lucruri distincte, lovitura, adică în speță instrumentul, care rupe carnea, și cel care rupe doar pielea, e un univers între acestea două. Și am avut parte doar de acela care rupe pielea, ceea ce este în partea aceasta, *au deçà de l'erreur* nu este *au delà*. Prin urmare, Dumnezeu m-a ferit de încercările dincolo de pragurile omenești suportabile. Și mi-am adus aminte de ceva, ce îi spusese Elisabeta Florescu soției mele cu mulți ani în urmă. Ea fusese supusă afară la suplicii din acestea și la teribile umilinte de natură fizică. Și a spus așa: 'Să știi un lucru, orișice postură foarte umilitoare la care te supune anchetatorul este doar un inconvenient fizic, uneori un foarte mare inconvenient, dar unica umilintă este să spui ceea ce vor ei să spui.' Aceasta este umilinta: dacă ajungi să spui ceea ce vor ei să spui. Câtă vreme nu spui, nu se întâmplă altceva decât un inconvenient fizic,

foarte penibil, dar doar atât."

In majoritatea confesiunilor persoanelor intervievate de Lucia Hossu Longin, revine obsedant o tortură pe care anchetatorii au aplicat-o indiferent de zonă, închisoare sau perioadă: izbirea victimei cu capul de pereți. Această înfiorătoare tehnică de smulgere a mărturiilor – cu atât mai înfiorătoare cu cât aceia care au aplicat-o nu au fost judecați ori condamnați nici până în ziua de azi – mi-a amintit în permanență de *sabacinik*, beciul stalinist înghețat și insalubru în care deținuții erau izbiți cu capul de piatră, descris în *Criptă pentru Boris Davidovici* de Danilo Kis. Cred că această tortură exprimă cel mai bine ce a fost comunismul. O lovitură brutală în acea parte a corpului care ne înnobilează și ne desparte în mod fundamental de regnurile vegetal și animal. O lovitură în cap, în toate sensurile posibile. O brutalizare a structurii anatomice, a rațiunii, a demnității, a celor mai intime convingeri, a iubirii părințești, a dreptului la viață.

LUCIA HOSSU LONGIN

Memorialul durerii

București, Editura Humanitas, 2007

VOIAJ LIVRESC DE PLĂCERE

SIMINA MELWISCH-BIRĂESCU

Iată că românul nu s-a născut doar poet, ci și călător. Atât cât a avut posibilitatea materială și libertatea politică, el a călătorit. La început, cum îi dictau moda și interesele, mai degrabă înspre Orient, la Înalta Poartă ori în Locurile Sfinte. Din secolul al 19-lea drumurile lui duc tot mai mult spre Occident, la studii sau pur și simplu "întru luminare", prin țară sau peste hotare la băi, la munte ori la mare. Fluxul călătoriilor în străinătate este stopat de instaurarea regimului comunist, febra revenind o dată cu "deschiderea" granițelor în anii "90 ai secolului trecut. În ultimul deceniu și jumătate prioritățile românului călător s-au schimbat: se pleacă mai ales "la lucru", dar și în călătoria de plăcere, de relaxare, aici anunțându-se trend-ul destinațiilor cât mai exotice și îndepărtate, pentru voiajorii cu dare de mână. Bursele și stagiile pentru diverse specializări au înlocuit călătoria de studiu la Kogălniceanu, Maiorescu etc. și, combinând utilul cu plăcutul, "mersul la cumpărături" peste hotare capătă proporții amenințătoare pentru comerțul autohton. Cât despre călătoriile în scopuri mai puțin oneste ori onorabile ale unor concetățeni... Să revenim însă la ale noastre!

Cu decenii în urmă călătorul (nu doar cel de nație română), evident în lipsa aparatelor foto digitale de azi, ar spune mulți, își lua notițe despre ceea ce întâlnea de-a lungul peregrinărilor sale, trimitea scrisori, nu sms-uri, ostentându-se chiar să-și scrie memoriile, odată ajuns din nou acasă. De aceea ne-am trezit cu nenumărate tomuri de jurnale, memorii, schițe, semnate nu exclusiv de "mari nume" ale literaturii, ci și de necunoscuți, simpli călători, cu mai mult sau mai puțin har literar, întotdeauna însă cu sete de nou, dorință de cunoaștere și chef de povestit. Pe acești mari și mici îi include fără discriminare profesorul și istoricul literar ieșean Florin Faifer în exhuastivul studiu *Semnele lui Hermes. Memorialistica de călătorie (pînă la 1900) între real și imaginar* (Iași, Editura Timpul, 2006), apărut prima oară în 1993 la editura Minerva.

Cercetarea memorialisticii de călătorie, tratată la noi ca o soră vitregă a literaturii, are prin apariția acestui volum uimitor de complex, enorm de căstigat. Structurat în capitole și subcapitole, urmărind criterii tematice (*Semnul mirării. Călătoria ingenuă. Orientul discutabil. Călătoriile în Orient, Calea cunoașterii. Călătoria de cunoaștere, Grădinile Armidei. Călătoria de plăcere, Calvarul. Exilul, Peisaj cu semne. Călătoria în natură, Stop-cadru. Anticălătorul. Glissando. Călătoria în vis* etc.), el lasă cititorului libertatea de a-l răsfoi doar, de a se opri sau a reveni strict asupra temelor care-l interesează. Ori de a-l savura din scoartă-n scoartă. Lectura se va transforma în oricare dintre cazuri într-un voiaj de plăcere. Cititorul obișnuit se va familiariza cu particularitățile memorialisticii de călătorie în limba română și va descoperi fațete necunoscute ale unor scriitori celebri precum Alecsandri, Caragiale etc., literatul va găsi autori și texte inedite.

Am remarcat cu bucurie că autorul studiului nu se limitează la a înșira și comenta fragmente, ci descoperă de-a lungul incursiunilor sale mecanismele ce stau la baza construcției a mare parte din aceste relatări, tiparele în care se încadrează voit sau involuntar. El semnalează cititorului în repetate rânduri felul cum povestirea se desfășoară după anumite reguli, asemănătoare cu cele ale basmului sau după canoane romantice (reacția în fața ruinelor, descrierea mării, a castelului, recursul la comparații din domeniul literaturii, artei etc.). Un alt element asupra căruia revine des este influența imaginarului în relatarea memorialistică, fie ea sub forma tentației de a cădea în reverie dinaintea vreunui peisaj, a fabulației despre trecut (în fața unor ruine, călătorind pe urmele dacilor, romanilor etc.) ori sub forma alegorizării realului.

Redescoperind acest gen proteic, considerat deseori că s-ar afla doar la granița cu literatura, Florin Faifer demonstrează elegant că scriitorul nu este doar "omul de hîrtie", ci și un om în carne și oase. Visător sau caustic, ironic sau sfătos, speriat, uimit, dezgustat, disperat sau extaziat, călătorul așterne în jurnal de cele mai multe ori nu strict ceea ce vede, ci ceea ce simte și ceea ce gândește despre o sumedenie de lucruri, dezvăluind felul în care relaționează cu societatea din care provine, cu străinătatea și cu mai mult sau mai puțin ciudatul *celălalt*.

JOCUL DIN SPATELE SCENEI GRĂȚIELA BENGHA

În primele producții lirice, versurile lui Nicoale Prelipceanu conjugau avântul cu ironia și patetismul emoției cu sarcasmul, fixând "nu atât o dispoziție lirică anume, cât o atitudine față de poezie, dictată de inteligență – o încercare de a se frâna sentimentalismul prin afectări voite." (Mircea Iorgulescu) De la **Turnul înclinat** (1966), **Antù** (1968), **13 iluzii** (1971), **Arheopterix** (1973), **Întrebați fumul** (1975) până la **Arma atomică** (1985), **Mașina de uitat** (1990) și **Binemuritorul** (1996), drumul a fost lung și nu o dată marcat de popasuri epice (**Vara unui fost campion de pian** – 1973, **Tunelul norvegian** – 1979, **Zece minute de nemurire** – 1983, **Scara interioară** – 1988).

Sufocat de trecerea halucinantă a timpului, Nicolae Prelipceanu propune acum o singură cale de urmat. asumarea devitalizării și a scurgerii spre moarte, printr-o transmutare întristată în lirism. **Un teatru de altă natură** (Cartea Românească, 2006) este spectacolul poetic al celui care (se) privește pe o scenă cufundată în semiîntunerice: se întrevăd numai umbre și contururi incerte, se schițează amintiri și eșecuri, personaje, gesturi și efigii ale unei lumi pe cale de dispariție. Instabile, într-o alunecare spectrală amenințată oricând de cădere, elementele care alcătuiesc recuzita acestui teatru par să fi fost prinse, cu scrâșnete și convulsii, într-un statuar dans macabru. Ce altceva mai rămâne atunci de făcut, când alergarea relevă o încremenire schizoidă pe loc, perforând pământul? De la această întrebare pleacă Nicolae Prelipceanu când își pune în scenă spectacolul, căci poezia care deschide volumul, **cimitirul izvorul nou**, nu este altceva decât interogația mută, inavuabilă, care îi macerează ființa. Rostirea ei va fi posibilă numai în spatele unei măști (lirice) - scena rămâne aceeași, dar gestică disperării va fi înlocuită de un abandon cutremurat, la intervale egale, de neliniștea biologicului și de incertitudinea unei realități iluzorii.

Desfășurat în regimul nocturn al obsesiei morții, lirismul lui Nicolae Prelipceanu suprapune, fatal, începutul și sfârșitul. Adevărata dramă a individului este autoamăgirea; ochiul lui se bucură stins de frenezia tinereții, evitând gândul care i-ar fi dat măsura reală a existenței. Sfârșitul e deghizat chiar aici, în frisonul simțurilor și în beția indusă de mistificarea infantilă a vieții. Dincolo de intensitatea privirii aruncate spre o lumină tulbure, nimic altceva decât întunericul stăpânește ființa. Spectacolul existenței, așa cum este văzut de Nicolae Prelipceanu, încapă într-o cochilie goală (**istorii viitoare**). E un amalgam de amintiri fără rost, de trăiri uitate și de câteva reverii schioape. O reactualizare sincopată a istoriilor personale - fragmente pulverizate fără urmă în lunga istorie a omenirii. Cele mai banale momente ale cotidianului sunt trăite printr-un dialog indirect cu extincția. Devorator, sfârșitul se află întotdeauna prin preajmă, prăvălindu-se asupra unuia sau altuia dintr-un capriciu. Însă ubicuitatea sălbatică a morții nu îndeamnă la o revoltă inutilă. Până și un posibil act suicidal poartă în el numai dorința de a pune capăt așteptării și nimic mai mult. Hrană a dinamicii universale, trupul e imaginat nu numai în atitudinea lui de neputință, ci și ca ofrandă adusă - printr-un gest voluntar - acelei forțe care, de departe, regizează trecerea prin lume: "tai bucățile de carne din farfurie / și gândul îmi zboară / la propriul meu corp / asupra căruia o foame / cu mult mai mare / își va exersa / la fel / furculița și cuțitul // omor

furnicile care-mi invadează / baia și bucătăria / în căutarea hranei lor / și mă omor pe mine însumi / de zeci sau sute – de mii de ori / / oare ce gust are carnea mea / în gura lui Dumnezeu / oare cât de mult trebuie sufletul perpelit / ca să fie gustoasă / mă-ntreb // nu știu dacă într-o bună zi / n-am să scap cuțitul / în propria-mi carne / uitând de aceea / străină din față-mi" (**prânz și delir**).

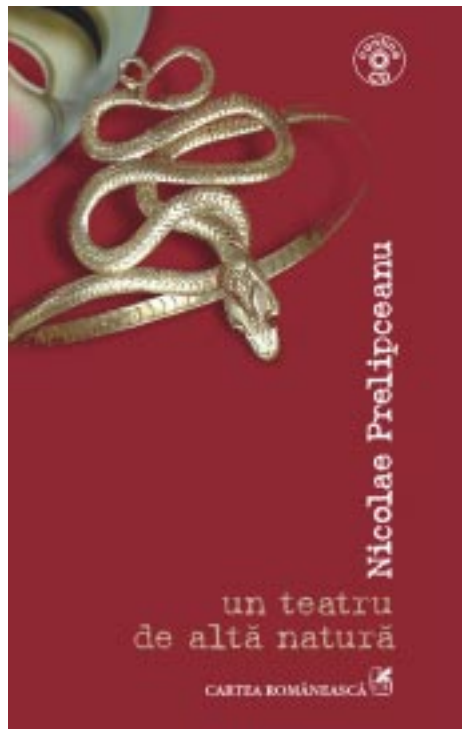
Însingurat și stăpânit de o tristețe vag ironică, Nicolae Prelipceanu asimilează clipa cu o potențială prăbușire în neant. În absența transcendenței, ideile se înfiripă; niciuna nu poate totuși primi o formă stabilă. Moartea nu e altceva decât o mașinărie atroce, care macină și amestecă, într-o pastă fetidă, tot ceea ce a avut cândva viață. Descompunerea e trăită de poet înainte ca ea să aibă loc, într-un straniu proces de familiarizare cu devenirea. Nu crispare schimonosită găsim în poemele dintr-**Un teatru de altă natură**, ci paloarea interiorizării, seducția abisală a **imaginii** pe care extincția o va aduce în prim-plan. Universul întreg se prelinge greoi, înglobând în fluiditatea lui densă conștiința irosită a unei ființe consumate de propria ei finitudine. Rămâne în urmă versul cu aromă de sânge și de carne, pulsând sub tensiunea dezechilibrului și a revelației că moartea, departe de a fi o realitate autonomă, vine dintr-o fatalitate lăuntrică a firii. Între poet și lume se insinuează acea distanță insurmontabilă pe care numai conștiința finalului o poate induce. Poezia naivă a vieții, cu farmecul ei aneantizat, îi este străină vocii lirice. E o formă goală de conținut, așa cum goale de conținut sunt și speranțele unora în finalitatea ascensională a morții. Experiență solitară, marcată de o luciditate care înlătură orice urmă a voluptății transfiguratoare, drama sfârșitului se petrece "...departe de cei care-mi scriu / rupt de semenii mei / între noi e un zid / pictat cu ferestre cu ochi cu creneluri / nu ne vedem nu ne auzim / nu ne putem citi scrisorile / fiecare în sacul lui legat la gură / pregătit de saltul în prăpastie / când altcineva o să vrea / când o să facă semn altcineva" (**destinatar**). În loc să se sublimeze în imaterial, eul vulnerat îmbină amintiri și proiecții imaginare într-un vârtej din care lumea se vede ca un șir de identități ruinate și de iluzii sfărâmate. Încifrate în "alfabetul cimitirelor", ele ascund taina pe care este inutil să o descoperi (**noi nouții**). De această dată, **liber mundi** materializează numai ieșirea din scenă.

Concentrate ca un desen făcut dintr-o singură alunecare a mâinii, cu o derulare a imaginilor potențată de absența semnelor de punctuație, versurile lui Nicolae Prelipceanu reflectă imboldul de a transforma angoasele într-un limbaj a cărui inteligibilitate nu mai depinde de mecanismele logicii. Neputincioasă, rațiunea e dată deoparte. Funcția ei o preia, aici, poezia: esteticul supune demonia fricii și o transpune într-o viziune articulată, în care tușele fine ale cinismului completează sfâșierea conștiinței. Incapabil să se detașeze de imaginea morții, eul recurge la poezie pentru a (se) înțelege. Nu deliciul poetic e căutat de **Un teatru de altă natură**, ci savoea de a înțelege - prin poezie - timpul, omul și trăirile lui: "singurătatea începe de jos de la tălpi și de la degetele / de la / picioare. urcă pe pulpe spre genunchi iar coapsele / sunt drumul / ei secret către sex. trece și prin burtă, n-o să mă credeți / străpunge plexul solar învâluie plămânii inima tot ce / mai e / pe-acolo. ehei până la creier e drum

lung. pe care-l / parcurge / în câteva fracțiuni de secundă" (*******). Altădată, fluxul poetic e întrerupt de apariția unei virgule, care intervine pentru a sublinia clivajul identitar produs de hărțuiala prezentului: "...acum, după multă vreme îndrăznesc / să pun prima virgulă într-un vers / poate pentru că tu lipsești / altfel decât altădată / poate pentru că suntem amenințați / de tăcere / de-ncremenire a corpului"... (**abuz de virgule**)

Imaginarul poetic al lui Nicolae Prelipceanu nu exclude ramificațiile freactice ale ironiei sau ale intertextualității. Ele urcă din când în când până la nivelul epidermic al versului și conciliază remarcabil interiorizarea cu o oarecare distanțare, în efortul de a privi sfârșitul exact în ochi. Spațiu al marilor (re)întâlniri cu Ioan Flora și Constantin Piliuță, cu Shakespeare, Joyce, Ezra Pound, Lampedusa, Eminescu, Creangă, dar și cu Hellenio Herrera, moartea șterge diferențele care separau literatura de fotbal. Sau imaginarul de biografism. Dus **în spinarea lui Leopold Bloom**, eul însăilează câteva repere importante ale istoriei personale până când, în loc să se regăsească, se îndepărtează cu totul de sine. Suita de secvențe care compun (într-o singularitate ireală) viața poetului ascunde nu numai amărăciunea față de un timp al irosirilor deșarte, cât și nostalgia unui prăbușiri eșuate. În copilărie, avântul suicidal ar fi putut pune capăt aglomerării de experiențe și întrebări a căror zădărnici nu mai poate fi pusă la îndoială: "a te fi născut a te fi ucis o creangă de nuc / pe vremea când încercai să te spânzuri / de trandafirul sălbatic // ce liniște ar fi fost azi pe pământ / dacă sforicica nu se rupea / și nici crenguța cu spini / nu se încovoia / [...] dar creanga de nuc și-a greșit ținta / rămurica de măceș / și-a declinat competența / asupra vieții tale / și iată-te azi judecându-i pe alții // viețile lor / nici ele întrerupte la timp / din aceleași motive sau poate chiar din altele / căci mai multe sunt pe această lume / decât o minte de copil sinucigaș / care-a dat greș / poate scorni" (**ratându-mi sinuciderea la 13 ani pe urmă n-am mai încercat**)

Devastat de spectacolul neîntrerupt al trecerii, în care actorii ies pentru totdeauna

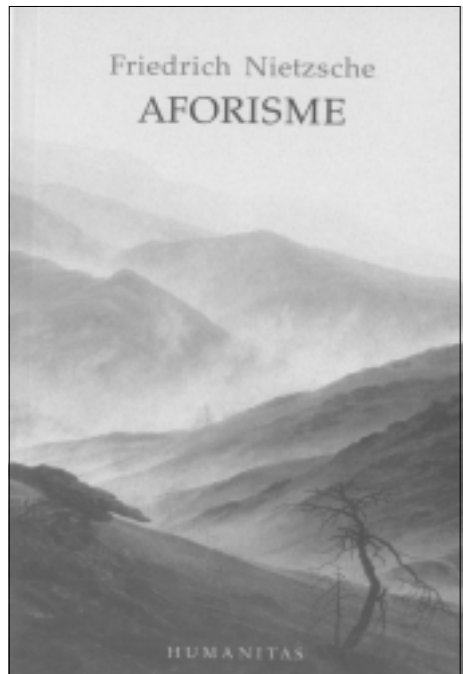
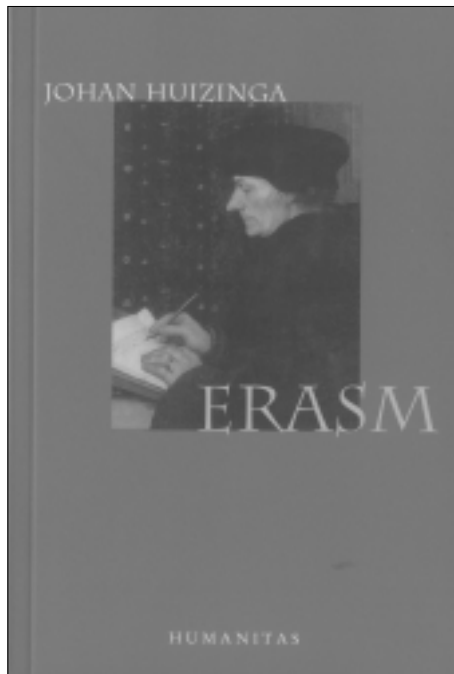

din scenă pentru a face loc altora și altora, poetul – actor, la rândul lui – suprapune dramatismul autentic peste teatralitatea șansei. Tensiunea insuportabilă trăită pe marginea prăpastiei se proiectează și asupra cărții, prin care poezia și arbitrarul devin interșanjabile. Ceea ce s-a întâmplat în poezie nu a fost doar un transfer al ființei care se redefinea în planul secund al esteticului, ci și o accelerare ireversibilă a devitalizării. Cartea de joc și cartea de poezie dobândesc, în acest caz, "rolul cuțitului / de ghilotină" (**adio la 60**), producând jubilații ivite pe căi diferite, dar cu același efect autodistructiv.

Se poate muri în fel și chip: cu oroare metafizică sau dezgust senzorial, cu spaimă, umilință sau mândrie aristocratică, stăpânit de plictis, de durere sau plin de speranță. La Nicolae Prelipceanu, viața cenușie, trăită în convulsii și cu dinții strânși, între disperare și revoltă, aparține unui trecut uitat. **Un teatru de altă natură** preia ceremonialul liric prin care ființa se încredințează pe de-a-ntregul morții – pe scenă, **ars moriendi** și un surâs enigmatic. Surâsul actorului care-și ascunde cu talent epuizarea și aruncă, fugăr, o privire înspre propriul lui chip, oglindit în penumbra cortinei.

Nicolae Prelipceanu, Un teatru de altă natură, Ed. Cartea Românească, 2006

la HUMANITAS

IESIREA DIN ILUZIE

ALEXANDRU RUJA

Cunosc textele din volumul *Tablou cu siguranță* de Dan Negrescu deoarece le-am citit în fiecare număr din suplimentul cultural "Paralela 45". Cunosc, de asemenea, stilul acesta caustic, incitant și atitudinea ce se degajă din volum - literară, civică, umană, culturală - pentru că am citit și comentat, la timpul potrivit, volumele *Do ut des. Breviar despre cerșit* (2000) și *Raport despre starea na(r)țiunii* (2003), cu care *Tablou cu siguranță* se relaționează evident. De altfel, trimiterea spre cele două volume anterioare apare explicit în câteva texte. Și aici, Dan Negrescu folosește cuvântul viperin, injectând prin stratul gros al satirei și ironiei doza de venin, care poate fi letală ori curativă. Cuvântul viperin atacă miticismul politic, trufia, falsitatea, perfidia, minciuna, snobismul, nonvaloarea, spiritul gregar de gașcă, mârșăria, cameleonismul, delațiunea, imoralitatea în relațiile interumane, falsa pudoare, parvenitismul și alte tare sociale, individuale, culturale, pe care prozatorul le vede cu un ochi atent și le sancționează fără menajamente. Tehnica este simplă, prozatorul nu are nici măcar intenția de a complica lucrurile pentru că demersul și finalitatea trebuie să înțeleasă de cititor și nu plasate în efortul greoi al decodării. Prozatorul izolează problema pe care dorește să o discute, apoi se fixează pe esența ei, o demontează în elementele care o supun ridicolului.

Deci, nu surpriza a fost elementul esențial la lectura volumului, chiar dacă este unul nou, ci consecvența în scriere și, mai ales, în atitudine. Când se află în agora, Dan Negrescu părăsește dulcea sferă a iluziei, se detașează și privește cu un ochi rece spectacolul social, uman, sancționând devierile. Deci, în *Tablou cu siguranță* este cu totul altceva decât, să zicem, în *Oameni, locuri, cai și îngeri* (1999), unde spațiul era ficțional, cu o ușoară iluzionare pe coordonata imaginației.

Dan Negrescu are reperele la care se raportează bine asimilate și nu și le schimbă în funcție de circumstanțe sau de pasagerie interese. De aceea publicistica sa literară are forță de penetrare în conștiințe și grad înalt de asimilare morală. Textele din *Tablou cu siguranță* sunt pamflete, diagnoze sociale în pagini de proză, inserții de flux moral, configurări de caractere. Și în privința caracterologiei, a capacității de a izola dintr-o diseminare caracterologică fenomenul sau caracterul reprezentativ, nu surpriza este specifică volumului, ci tot consecvența. Dan Negrescu a arătat, deja, în *Trilogie imperială* (2002) acest lucru, într-un stil elegant, pe filieră clasică, cu altitudinea gestului intelectual și a talentului de prozator. Se întâlneau în *Trilogie imperială* câteva tipuri de caractere umane, bine observate, interesant construite literar, unele dezvoltându-se chiar prin onomastică. Se poate observa cu ușurință și în noul volum trimiterea spre lumea culturii clasice. Există în cultura clasică, și numai aici, repere spre care te poți întoarce mereu, fiindcă ele au fost validate de-a lungul timpului mare al culturii omenirii. De altfel, recentul volum poartă următorul subtitlu: *o panoramă clasicist-patristică a isteriei românești*.

Întâlnim în volum texte care sancțio-

nează subcultura promovată prin televiziune și manifestată la unii din televiziune (*Decoratii, titluri, fabulații; Între fese și psalmodieri; "...boală grea"; (și cu latina) stăm prost*). Limba română este în grea suferință în acest spațiu. Neștiind sensurile cuvintelor *haham, muftiu, muezin, sobar*, se afirmă că sunt ocupații care în România nu mai există din secolul al XIX-lea. Că primele trei cuvinte sunt mai rare este clar (faptul nu scuză, însă, necunoașterea sensului), dar să nu cunoști cuvântul *sobar*, existent în limbajul obișnuit și care denumește o profesiune încă activă (nu dispărută în secolul al XIX-lea) este un lucru ce descalifică. De altfel, nici celelalte trei cuvinte, cu semnificația fundamentală în spațiul cultural oriental, nu denumesc profesiuni dispărute. Alt exemplu: "Participarea noastră la durerea lumii catolice a fost urmată de o consensualizare întru alegerea noului Suveran Pontif, doveditoare a unei lăbilități semianalfabete de neiertat. Cu o promptitudine admirabilă, la zărirea fumului alb suprasitîn, toate posturile românești de rezonanță națională au înscris pe ecran tradiționalul *Habemus papa*; tradițional pentru cei ce știu latină (și, probabil, nu sunt de origine romană), căci forma corectă e *Habemus papam* și nu cum apărea în telespațiul nostru strămoșesc. După vreo oră și jumătate s-a pus și buclucașul - *m* pentru a completa acuzativul corect al declinării întâi."

A aduce în atenție asemenea situații nu înseamnă atât sancționarea publică a celor care se află în ele sau care le produc, ei se descalifică prin însăși această atitudine, ci înseamnă mai mult - o activitate de protejare a limbii române într-o perioadă de intensă agresivitate împotriva limbii române.

Falsul, impostura și cameleonismul sunt atinse de fraza dezlănțuită a pamfletarului.

A ocupa un post pentru care nu ai profesionalismul necesar, a interveni în dezbateri indiferent de tema acestora cu atitudinea trufașă că le știi pe toate deoalează, în fond, tare de caracter, surprinse în pagina de proză care se încarcă întotdeauna de bogăție culturală prin trimiterea spre spațiul culturii, prin parafrizarea unor maxime, ale unor întâmplări emblematice. "Povestea cu sândălarul care se credea și altceva decât era prin calificare (adică pictor, stărnind reacția promptă a adevăratului artist după ce acesta corectase sandala din pictură) are o conotație foarte clară, deloc elitistă cum le place unora să o interpreteze; mai precis: fiecare să-și vadă de domeniul său; pe românește îndemnul zice: "vezi-ți de treaba ta!". Când pictorul, criticat de sândălar și după corecție, îi spune "Ne sutor ultra crepidam" (Sândălarule, mai sus de sandală NU!)", nu avem de-a face cu disprețul artistului față de meșter, ci efectiv cu imperativul menținerii în limitele bunului simț și, implicit, ale domeniului de referință specific. Probabil și de aceea Imperiul Roman a mers bine mult timp. După cum e clar că lucrurile perseverează prost la noi și pentru că prea mulți se exhibă în cu totul altceva decât o cere pregătirea pe care o au." Expresia prozatorului nu este crispată, ci dimpotrivă colorată artistic, atunci când concluzionează. "Într-adevăr, cu o densitate uluitoare, pe (kilo)metru pătrat, de politologi, antropologi,

analști, teologi, vraci, omnilogi, clarvăzători în toate domeniile și în "altele câteva", suntem un popor de *Pici* (della Mirandola) pe spate." (*Principiul sandalei*).

Ceea ce Dan Negrescu numește cu o oarecare insistență "spiritul de gașcă" a mai căzut sub ironia distructivă a prozatorului într-un pamflet din volumul anterior (*Cântarea lupului - haita, gașca și autoritatea*). Ideea revine și în *Tablou cu siguranță* - "Gașca intelectualistă funcționează pe principiul *cine nu e cu noi e împotriva noastră* sau *e tâmpit*, adeverind încă o dată că acela care urlă mai mult despre democrație n-are nimic comun cu ea, sau, cum avertiza Seneca Filosoful, *cu cât vorbești mai mult despre libertate, cu atât constăți că nu o ai*."

În întreaga descătușare verbală din volumul *Tablou cu siguranță* se păstrează mereu un nivel cultural, într-o unire de efort a prozatorului cu omul aplecat spre tainele și resursele culturii clasice. Sunt multe maxime, aforisme, citate, trimiteri spre cultura latină care au intrat în conștiința culturală a umanității, care adunate formează un solid eșafodaj cultural al cărții. Exemple: "Sfântul Grigore cel Mare: «Proștii judecă despre treburile altora cu atât mai sever cu cât le cunosc mai puțin pe ale lor»"; Știa blândul Vergilius ce spune: «*Quidquid id est timeo Danaos et dona ferentes*» (Orice ar fi, mă tem de greci chiar și când aduc ofrande)"; "«Adevărul se află la îndemâna oricui, nimeni nu l-a acaparat încă», spune același Seneca. Sau, probabil că într-un atât de cromatic bălci, e mai potrivit să ne întrebăm, împreună cu funcționarul în teritoriu al Romei «Ce este adevărul?»; "Titus Livius scrie, undeva, în *Ab Urbe condita*: «Cu cât ești mai puternic, cu atât trebuie să te folosești mai cu măsură de puterea ta»"; "Nu întâmplător considera Horatius că «Războaiele sunt detestate de mame», căci, dincolo de textele sfârșitoare și cinismele aferente, prima și cea mai sigură consecință a luptelor este MOARTEA, de ambele părți. În rest, cum observa Seneca,

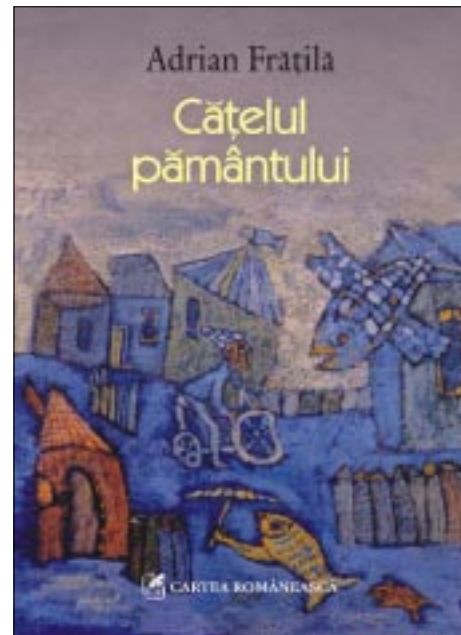
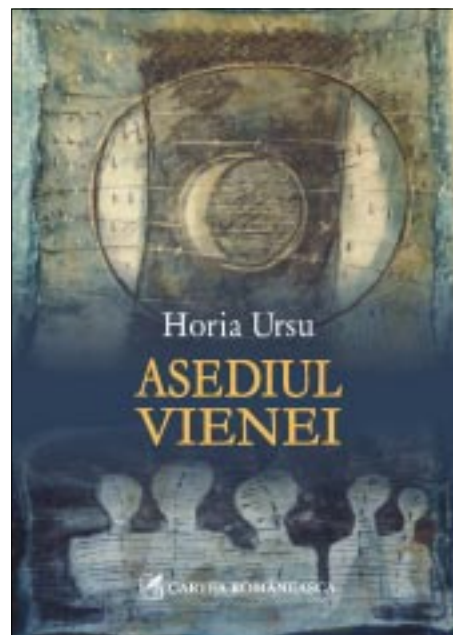
DAN NEGRESCU
Tablou cu siguranță
Editura Marineasa, Timișoara, 2007,
160 p.

«Soarta războiului este întotdeauna însoțită de înfrângere». Aș adăuga: și motivația".

Dan Negrescu știe și este conștient de forța și importanța culturii. Ca și de dezastrul produs de incultură. Nu întâmplător într-un text scrie - "Pentru a-i prosti la cap pe tineri, un anumit segment al acestora, e nevoie, în principal, de incultură dirijată" (*Nesimțirea (juvenilă) și Evul Mediu (timpuriu)*). *Tablou cu siguranță* este și o carte pentru tineri, pentru ca ei să vadă, să observe, să știe, să înțeleagă, să aprecieze, să judece.

În *Tablou cu siguranță* prozatorul demitizează, aduce totul în spațiul lucidității, orice iluzie se anulează prin verismul situației, orice ambiguitate se șterge prin postarea clară a unei atitudini. Nu sunt în volumul *Tablou cu siguranță* texte spre care orice cititor poate merge cu o anume afectivitate a receptării, nici cu facilități, dimpotrivă aceste texte pot să nască stări de contrarietate. Dar indiferent că ești sau nu de acord, nu se poate să nu observi talentul cu care sunt scrise, spațiul moral în care sunt puse, obiectivarea principiilor care le susțin, formula inedită a prozei printr-un anumit compositum epic - digresivă, descriptivă, parțial colocvială, ușor analitică, niciodată edulcorată, puțin cinică, atentă la expresie.

NOU la CARTEA ROMÂNEASCĂ

DESPRE POEZIA TRANSPARENTĂ

ALEXANDRU NICULESCU

1. N-aș fi crezut vreodată că aș putea scrie despre poezia (*poemele*) Matildei Caragiu Marioțeanu. "Poezii" am scris – și mai scriu – *ab und zu*, cum se spune în limba germană – despre iubire și iubită (pluralul ar fi mai potrivit!), despre lună, soare și flori, despre cer albastru, ca și despre trecătoarea-ne existență – dar nu m-am gândit că buna mea colegă, de ani, de seminar lingvistic, de elevă, ca și mine, a acelorași maeștri bucureșteni ai științei limbii – ar putea să scrie, în ore line și secrete, versuri. Cît mă înșelam! Cît de puțin reușisem a o cunoaște deși – vorba Poetului – *cînd l-aceeași școală naltă / vizitam același curs!*¹

Îmi recunosc bucuros vina. Dar trebuie să admitem că această a doua ipostază a Matildei Caragiu Marioțeanu a rămas în umbră vreme îndelungată. Ea, familia ei, tragediile pe care i-a fost dat să le îndure de-a lungul vieții ei și alor ei au fost **trăite** în integrare totală cu **noi**, cu "dacoromânii" din Valahia, ca și cum ar fi fost CA noi. În casa ei, a părinților ei elementul aromânesc apărea în penumbră. Severa blîndețe a Mamei, crispa căutătură fără zîmbet a Tatălui, marea exuberanță inimoasă a mult talentatului și mult regretatului său frate Toma (pe care am avut onoarea de a-l cunoaște în casa Caragiu), creațiile sculpturale ale prea modestei sale surori, Geta – toate acestea s-au petrecut, normal, și... "dacoromânește", ani și ani, de-a rîndul...

Dar ce licărire de lumină balcanică strălucea în privirile Matildei – și ce șoptire neuzită de noi îi aducea aminte că, de fapt, ea se găsea, chiar dacă total integrată, în peregrinările exilului dunărean? Matilda Caragiu Marioțeanu era cu noi, printre noi, trăind alături de noi, dar... Dar nu era CA noi!

2. Volumul elegant apărut, sub egida editorială a Academiei Române (322 pag.), cu un portret al autoarei "În costum național din Mărginimea Sibiului", cu ilustrații de Geta Caragiu și cu reproduceri de "obiecte de aramă lucrate de artizani aromâni" – cuprinde, în gânduri poetice, în vizuale configurări, tot ceea ce tezaurul aromânesc acumulat *in pectore* de Matilda, zeci de ani, a reușit să păstreze neatins, învingînd timpul și spațiile desțărări.

Poeme aromâne – și încă *trei bârni di poemi*, adică, în aromână, de *stihuri* – dezvăluie dintr-odată, explicit, adevărata identitate a autoarei: Matilda Caragiu Marioțeanu este o *Armână*, *durută*, care *pari multu bună, cu sumarâsu pi budză, ma cu vreari-ascumtă, ti tută soea* (*Vasili-sa*, p. 301)². *Poemele* sale sunt "aromâne", adică – spune Matilda, în *Prefață* – "scrise într-o aromână curată, autentică și bogată" (p. 5), considerînd că își face "datoria față de limba maternă" (*ibid.*). Le-aș putea denumi și poeme "etnice" – dacă nu aș fi atent la acest *mélange* daco-aromânesc, pe care îl dovedește chiar titlul (*Poeme*). (Unul dintre aceste "stihuri armânești", volumul *Di nuntru și-di nafoară* a apărut, în Belgia, la Charleroi (1999) în colecția (sau editura) *MicRomania* – probabil dedicată limbilor cu mică arie de răspîndire).

3. Iată-ne deci într-o postură deosebită: în vîrstă matură, colega noastră din București, prietena

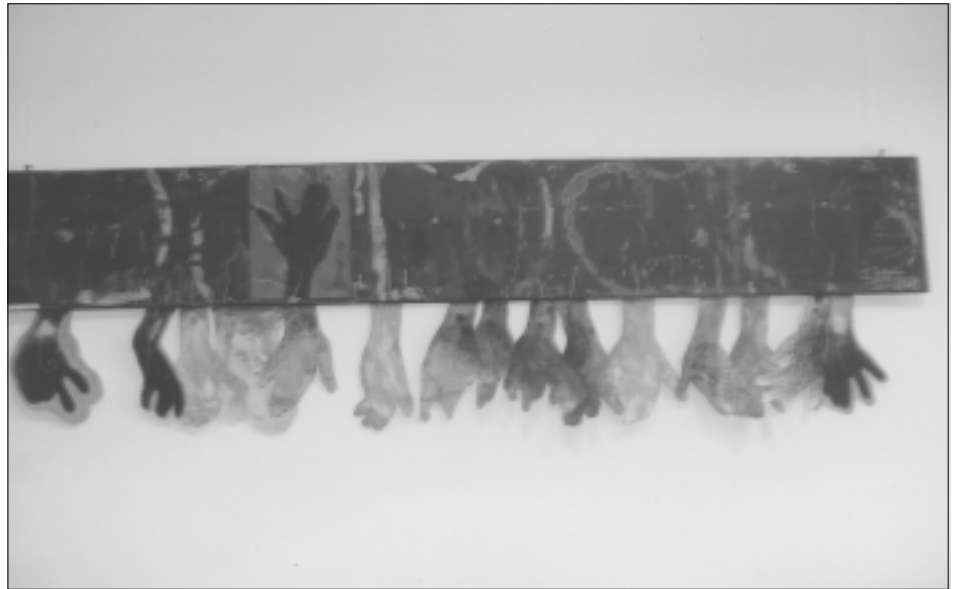
noastră de zi cu zi, profesoara universitară înfășurată în "costum național" ("dacoromânesc!") își dovedește a aparține ("ascumtă") la comunitatea Armânilor din România nord-dunăreană în care au fost strămutați *părințâl'i a mei / viniț di-tu Elladhâ*. Ei au pierdut *tutâ avearea / tutâ tutiputa* [turmele] / *și-armsiră fărâ acupirimintu* (*Ultima întristare*, p. 272-3). Aici și-a durat Matilda – tot "ascumtă" – o "casa a mea di zboară" [= casa mea de cuvinte, p. 266-267] – adică *limba a mea di mumâ / Limba a mea cu numâ / Armâneasca-ni* (p. 267). Fără îndoiială, pentru autoare, "limba di mumâ", în mediul românesc nord-dunărean avea rezonanțe conotative profunde, celor de aici (*in loco*) necunoscute. Nu o dată, celor departe de țară, în mediul lingvistic alogen, vorbele "de acasă" răsunau nostalgic, în ecouri sufletești, intime, incomunicabile. Dacă un poet declara – emfatic – "limba română este patria mea", eminentul intelectual care a fost Bazil Munteanu mărturisise, în exilul parizian profund, că a pronunța cuvinte românești, precum *pîrau, plai, pădure* și altele, închizînd ochii, aieveau, se regăsea în "țara de acasă", țara pierdută. Nu altfel spune și autoarea noastră despre *vruta-ni boați ti căutari / sâr-mâniță ligânari* [= leagăn de legănat]³.

Matilda Caragiu are deci o limbă "durută și dulce" a sufletului, pe lîngă limba dacoromânească pe care o vorbește, o studiază de zeci de ani, ca profesoară universitară și academician!

4. Pornind pe calea mărturisirii, *Poemele aromâne* reconstituie – transparent – zbuciumul vieții autoarei – din copilărie (*cîndu earamu nică / ni-eara frică / di bubuliți* [= buburuze] / *di șoarîți / di purîți / di yerni* [= viermi] ... *di-ațelu c-un-cioru!* – *Frică*, p. 95) pînă în vîrstă matură, cînd – scrie – *mi doru anumirili* [= umerii] / *di cîndu portu / și ducu pi eali / arocutlu* [= rotundul] / *loclu* [= pămîntul] ... în *Griață* [= Povară] (p. 231) – adică atunci cînd a preluat, fiind fiica mai mare, greutățile familiei.

5. Dar momentul cel mai greu a fost moartea fratelui Matildei, marele actor Toma Caragiu (1925-1977): *fratili a meu / fu zdruminatu di chetrili di casă / și-armsi fărâ graiu / chirutu tu etă*, [= pierit în veci] / *elu, babageanlu* [= cel brav] (*Învîrîirea di-tu soni*, p. 273). Toma era ca un apostol (*Toma-Apostallu*, p. 115), dedicîndu-i o iubire infinită: *Ficioru earai / cîndu soarili lu-alăgai ... Apostalu earai / ti omu cînd ti dădeai* [= pentru om, cînd te dădeai]. *Și vrui di ti-ascumseși / lu si-ești, tutu va s-grești!* [= oriunde vei fi, tot vei grai]. Toma este "stejarul despîcat": *cupacilu cădzutlu* [...]. Un *lamento* îi descrie *boatea-ăi* [= vocea-i]. *Cupacilu* aparține ciclului *In memoriam* – dezvăluind intensitatea indicibilă a dramei trăite – încă îndurerate – a suferințelor **reale** ale Matildei Caragiu Marioțeanu și ale familiei sale – tragedii care ne-a zguduit, în martie 1977, pe noi toți, cei din preajma ei. Toma era "stejarul", mîndria înaltă a tuturor Caragiilor. Matilda – care, poate, a resimțit cel mai mult lovitura, a consacrat memoriei fratelui "zdruminat de pietrili di casă", un frumos și cuprinzător volum-album: *Toma Caragiu. Ipostaze* (2002).

6. Dar, alături de Toma, în *Poemele aromâne* ale Matildei apar și părinții. Mai ales Mama – *mumâ*. Autoarea închină *stihuri* (un *imnu*) *ti mumili armâni* – care *până tu moarti / Nu-ari altă tu-altă parti ... Dzuuâ-noapti tutu-aveagl'i / mași la el'i* [= la copii] *lă suntu ocăiăi* (p. 139). De aceea *MUMĂ-i, veacăi / Și tu lumi... nu-ari preacăi* [= pereche] (p. 141). Este greu să nu distingem în filigran, în aceste versuri, figura mamei Matildei – ca să nu

adăugăm și imaginea autoarei înseși, la rîndul ei, Mamă. Este deosebit de semnificativ acest "imnu" dedicat, dincolo de persoane, maternității "Armânilor". Nu cumva autoarea, în dirzenia conștiinței "armânești", consideră maternitatea, procrearea, grija pentru "ficioiri" a Mamei (*s'hibă mae, s'hibă mumâ*) drept o condiție a dăinuirii Aromânilor (*nu cheru, nu cheari NATLU / nu cheari Armânlu*, p. 135). Într-adevăr, în tradiția aromânească Mama este centrul familiei (de altfel, confirmată și prin etimologia FAMILIA > *femeie*, care apare și în dacoromână). Autoarea merge și mai departe: ea versifică – foarte probabil *blăsteami di mumă*, bineînțeles *de șagă*, pe care trebuie să le fi auzit în copilărie de la Mama! Mama, așa cum am cunoscut-o noi, prietenii, de o înaltă prezență statuară, cu părul alb, își admonesta cei trei copii (care se jucau!) cu asemenea cuvinte: *lea, mare, hîndăcusită / cara s-ti-acățu di cusită* [= tu, a mare, prăpăditu / de te-oi apuca de cosită – transp. autoarei] [...].

7. Autobiografie – dar și unele mituri ale Eladei (originare) descoperim în *Poemele aromâne*. Autoarea pornește de la invocarea zeiței Venus – *Tini, theamină di frimitari faptă!* – Tu, femele din frămîntare făcută! – în diversele ipostaze sculpturale: *Tini, Venus / di Milo, / di Cirene, / di Cnido, / di Malta* pe care le consideră *plasă chitroasă / a mintil'ei agiună mușuteată* [= plăsmuire pietroasă / a minții flămînde de frumusețe", transp. autoarei].

Mitului Venus-mușuteată i se adaugă cel al lui *dhafna* – *Dafina* – *Daphné*, ce și-a "priadusit" bărbatul, un "gioni di Pindu", care dezvăluie o senzualitate feminină vital și estetic tulburătoare[...] Poemul este intitulat *Cîntarea cîntărilor* – cu binecunoscuta vibrație biblică a simțurilor – cu deosebirea că, acolo, recitativul era al unui bărbat, iar aici, stihurile

aparțin unei femei! Este nu mai puțin adevărat că ele deschid seria de poeme închinat *a omlui a meu*, sub un moto: *Deadi neaua și-acupiti torlu!* [= urma]. *Cîntarea cîntărilor* rămîne sub nea, în *amintire*.

8. Și totuși, bărbatul apare sub mitul lui Prometeu (p. 213): *Știu, Prometeulu / bărbatlu, titanlu* este cel care *agiumsi pi Elimbu* [= Olimp] / *iulutinisiră și-elu / Prometeulu / bărbatlu carabeulu* [= a ajuns pe Olimp, unde l-au cinstit și pe el / pe Prometeu / bărbatul, vrăbioiul / dragul; transp. autoarei, p. 212] dar... și *muăeara, buburuza mică* poate fi *Prometeu!* Cine oare aprinde în inima bărbatului *foclu?* *Cari-i, cara Prometeu?* se întreabă, provocator, autoarea, cu gîndul iubirii dăruite "a omlui a meu, Coti Marioțeanu" (p. 195). Mitul femeia-femelă / bărbat sfîrșește în autobiografie... (Tot astfel, dar

avînd alte repere în realitate, trebuie să fie și poemul *Aléxandhros*, p. 293: *ti-alumtași di mi-anichisiși* – te-ai luptat și m-ai învins – căruia nu încercăm a-i înțelege subtextul.)

9. Autoarea știe să treacă de la statuare zeite și zei într-o realitate a vieții sale. Iată-o evocînd o denumită Chiraua (Chira-) Chiralina (Panait Istrati?)[...] În alte "stihuri", aparența unei femei *analtă, țeară / albă, fidană* [= înaltă, dreaptă ca o luminare / albă, diafană] (p. 118) pare a prefigura aieva chipul Mamei: *Tinireața – gușa di lelicu / Mușuteața – gușa di lelicu / Giuneața – gușa di lelicu / Pirifanea – gușa di lelicu... Iu-i gușa mea di lelicu?* [= Tieneretea – gușa (*id est*: gîtul) de cocor / Frumuseța – gușa de cocor / Junele (?) – gușa de cocor / Mîndrețea – gușa de cocor... Unde-i gușa mea de cocor? – transp. autoarei] (p. 118). Cuvinte spuse *tu aușaticu* ("zboarăli aesti a l'ei eara"), avertizează autoarea. Mama era "leliclu a meu".

Impactul cu realitatea autobiografică devine uneori și mai explicit: *Creaști furnal'ea, gușa s-curmâ... / Cheari nicuchirlu, gușa si zgrumâ / Când cheari hil'ilu... gușa-i făr-di boați...* [= Cresc copiii, gușa oboșește... / Pieră bărbatul, gușa se sugrumă / Când pieră fiul... gușa-i fără voce – transp. autoarei] (p. 118).

Cititorul acestor "stihuri", care, ca noi, cei ce o cunoaștem bine pe autoare, nu-și poate ascunde impresia că, vorbind despre Mamă, "înaltă, albă, diafană", fiica se oglindește în imaginea ei: fiica și Mama se identifice. Iar fiica, devenită, la rîndul ei, Mama, se regăsește în trăsăturile celei care i-a dat viață și pe care a iubit-o. Dar, pe această cale măiastră – Mamă-Fiică-Mamă – autoarea adaugă, în fruntea volumului, o *Dhyeată ti hil'i-mea*, dedicată fiicei sale.

(fragmente)

Continuare în pagina 31

POVESTIRI DIN LAMPA CU CĂCIULĂ

FLORIN LĂZĂRESCU LUMEA INTERLOPĂ A BRUSTURELUI

Partidul avea nevoie de brusture. Nimeni nu ar fi putut spune cu exactitate de ce naiba tocmai de brusture avea nevoie Partidul în acel moment, cert e că mie și altor câțiva pionieri năuci ni s-a părut o problemă de siguranță națională. Zic asta cu mintea mea de acum. Atunci simțeam doar că e ceva foarte important. Și dacă e să spun ceea ce cred până la capăt, mai degrabă rîvniam să-mi îndeplinesc cota de brusture pentru Partid din dorința de a-mi îmbogăți palmaresul cu încă o distincție pe care o ratasem în primară: *Roza vînturilor*. Cel puțin eu asta am auzit că se dă în caz că aduci zece kilograme de brusture.

Asta e. O *Roză a vînturilor* suna grozav de tentant. Citisem într-o cărțuie că se dă ca premiu pentru orientare turistică, dar la școala din satul meu, unde învățasem pînă într-a IV-a, nu s-a organizat un asemenea concurs. Sau s-o fi organizat fără știrea mea. Pe atunci aveam doar o idee vagă despre orientarea turistică. Unde mai pui că școala din satul meu nu avea în stoc decît medalii cu *Pionier de frunte*? Depășeai planul la sticle și borcane, o medalie cu *Pionier de frunte*. Luai premiul întâi, *Pionier de frunte*. Premiul doi, trei, mențiune, tot *Pionier de frunte*.

Cum școala din satul meu nu prea aduna popor prin clase (vreo nouă-zece în fiecare an), după ce se împărțeau premiile și mențiunile, rămînea pe dinafară doar cîte un fiu de cioban care învăța în clasa întâi să spună rîspicat "mama", în clasa a doua să recunoască anumite litere distincte ale alfabetului, într-a treia să deslușească la lectură cuvintele plurisilabice, într-a patra să-și scrie numele aproape fără greșală. De regulă, primea și acesta o medalie cu *Pionier de frunte*, de încurajare.

Cum să nu-ți dorești o *Roză a vînturilor*? Cînd ne-au scos la careu, grupați pe rînduri, în funcție de clasă, nu bănuiam că visul meu din primară putea să devină realitate.

Jucam bîza cu băieții din spate cînd a apărut un profesor în fața căruia nu aveai voie nici să clipești (el răspundea de îndeplinirea oricărei directive a Partidului; nu-i dau numele că se supără; e și rudă îndepărtată cu mine, e și directorul de azi al școlii din comună). Tovarășul profesor și-a croit loc prin mulțime, pocnind vreo doi pionieri, de control, apoi a înșfăcat de curea un ploid căzut din lună, care nu călcase pînă atunci la școală, și a ieșit cu el în față. În timp ce ploidul ațirna în gol, zbătîndu-se din mîini și picioare, actualul domn director s-a adresat mulțimii cam așa:

– Liniște acolo în spate, că vă ia mama dracului! Musca! De mîine dimineată vă prezentați la școală cu cîte o pungă de brusture la braț. Ați auzit?!

– Daaaaaaaaaaa! Prelung.
– Musca! V-a dat cineva voie să vorbiți?! Am cam înghețat.
– Ce vă uitați ca plăvăanii?! Știți ce-i brusturele?!

– Daaaaaaaaaaa!
– De mîine dimineată într-o săptămîină adunați fiecare cîte zece kilograme de rădăcină de brusture.

Cînd tovarășul profesor i-a dat drumul

pe pămînt plodului disperat, amenințînd-l că dacă nu vine la școală cu brusture, îl bate de-i rade mămăliga de pe dinți, am realizat cu toții că situația nu-i tocmai roză.

Știam ce-i brusturele. Eu chiar îi acordam o atenție deosebită. Citisem o poveste pe care azi văd că nu o mai știe nimeni: un moș și o babă se trezesc sătui de somn. Afară, întuneric beznă. "Hai să vorbim pînă la ziuă!" Vorbesc, vorbesc, pînă se satură și de vorbit. "Du-te pînă afară și vezi ce-i", îi zice baba moșului. Iese moșul afară. "Să vezi pacoste, babă!" spune el. Iese și baba din casă. Ce era? O frunză de brusture crescuse peste măsură, acoperind casa. O apucă baba și moșul pe tulpina brusturelui și cînd ajung deasupra, soarele la amiază. Moșul și baba rămîn pe brusturele care crește întruna. La vreo două zile apare un vecin. "Bă, fraților, nu vreți să dați o gaură în brusture cît să intre lumina soarelui la mine în curte?!" "Cum să nu!" sare moșul, binevoitor. "Da' ce dai?" întreabă baba. Dă și vecinul ce are. Brusturele din curtea moșnegilor crește, acoperă tot satul. Cei doi devin împărați ai brusturelui și împart lumina soarelui după bunul plac, în funcție de plata pe care și-o permit sătenii. Faza e că la un moment dat, din cauza prea multor găuri, brusturele se prăbușește, iar împăratul și împărăteasa brusturelui mor.

Asta e. Povestea mă întristase, dar măcar știam ce poate o frunză de brusture. Că brusturele are și rădăcină era o problemă pe care mi-am pus-o abia atunci, cînd trebuia să aduc la școală cel puțin zece kilograme. Am socotit în minte că, pentru o *Roză a vînturilor*, se cuvenea să și depășesc planul.

După ce am terminat orele, tot drumul pînă acasă am pîndit prin șanțuri orice plantă cu semnalmente de brusture. Ioc! Parcă toți brusturii, speriați de nevoile Partidului, și-au luat rădăcinile la spinare și au tăiat-o peste graniță. Ca să nu mai zic de sămînța de scandal semănată între colegi. Dacă în celelalte zile mergeam grupat, agale, spre casă, atunci ne-am răspîndit, fiecare pe cont propriu, prin toți boscheții din jurul drumului. E drept că am găsit cîteva brusturi rătăciți, dar pămîntul era tare și n-am reușit decît să le smulg frunzele.

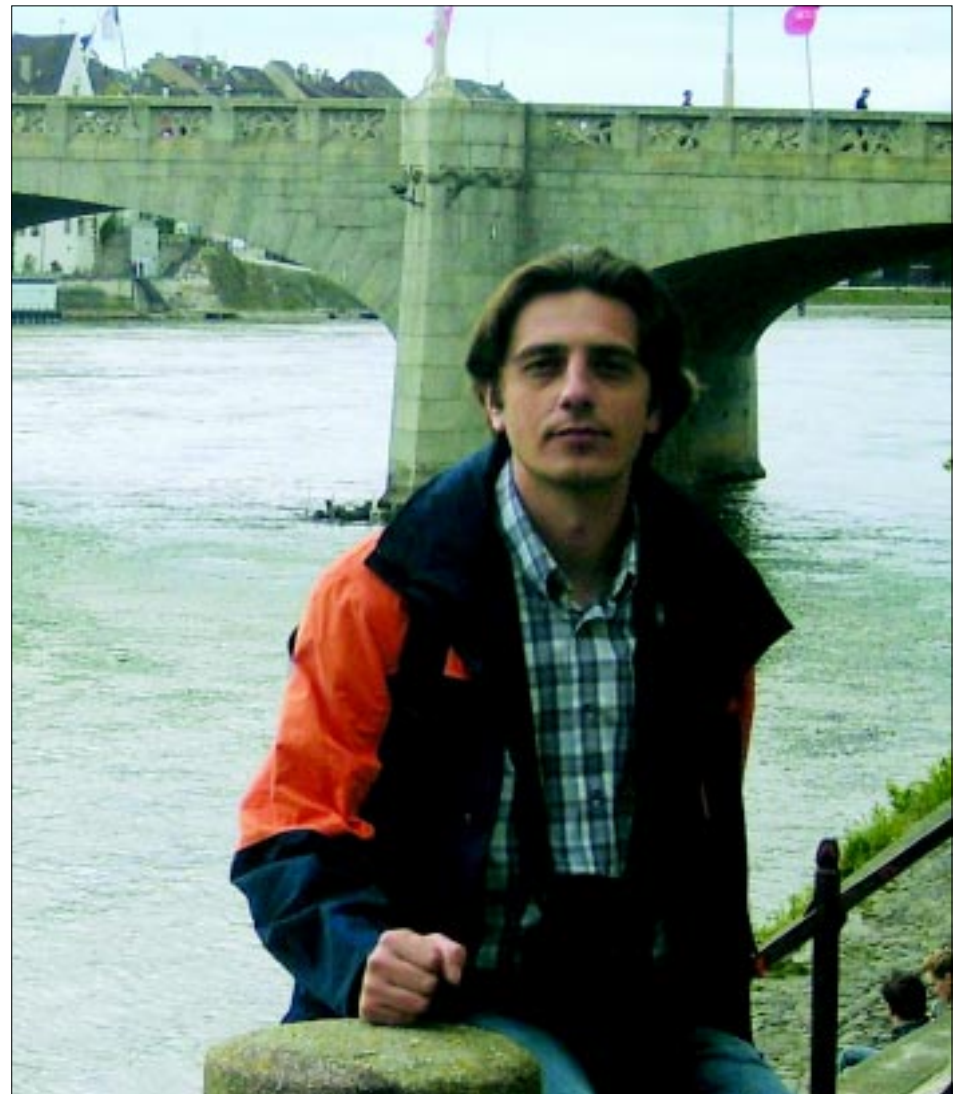
Acasă am mîncat la repezeală și am întrebat-o pe mama unde-i hîrlețul.

– Vezi că l-a lăsat taică-tău prin grădină, că a scos cu el niște hrean.

Adevărul că ne miluise Dumnezeu cu hrean cît cuprinde. Am pățit ca-n cîntec – vorba bunicii – "Cînd s-o împărțit norocu'/ Fost-am eu dus la lucru..." Tata, de exemplu, nu cred că fusese dus la lucru cînd a venit ăla cu norocu', numai că – ghinionul nostru! – nu mai rămăsese mare chestie de împărțit.

Probabil că, odată ajuns în dreptul casei, ăla cu norocu' a strigat la poartă: "Lazăre, ieși pîn'afară!" Tata a ieșit în fugă: "Lăzărescu, dom'le, nu Lazăr!" "Știu, știu. Ziceam și eu așa. Ia să vedem noi aici..." și scoate un catastif zoios, întorcînd paginile și urmărind cu creionul: "Cartofi, cartofi..., ceapă..., porumb, porumb..., struguri... Aaa, da, am găsit! Lăzărescu. Hrean, tătucă, hrean! Dacă te chema Lazăr, poate că ar fi fost o treabă!"

În fiecare an tata scotea hreanul din rădăcină și îl arunca la marginea cărării. Eu așteptam să se usuce, ca să fie mai ușor, îl

încărcam într-un cărucior cu rulmenți și îl aruncam la gîrlă. În răstimp de-o lună hreanul răsărea și mai viguros, ca semănat cu mîna.

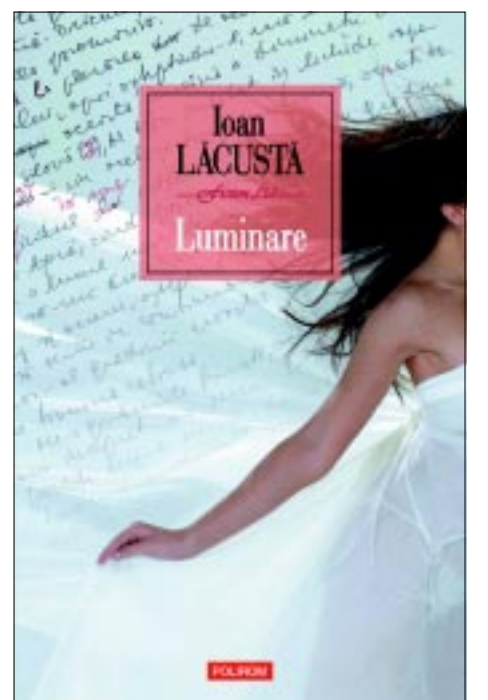
Asta e! Nu mi-e greu să mi-l închipui pe Sisif cărînd hrean.

Pe vremea aceea consideram că se poate și mai rău. Moș Cozonac fusese găsit la catastif în dreptul cuvîntului "brusture". Acum nu mai știu dacă pe numele ăsta îi ieșise brusturele. Că Moș Cozonac îi era poreclă.

Avea casă la naiba-n praznic, pe malul iazului. Acolo fusese vechea așezare a satului, însă pe atunci nu aflai mare bucurie să fii pe direcția orașului, la drum. De două-trei ori pe an te cam călcau turcii și la dus, și la întors. Mulți s-au retras în actualul sat, spre păduri. O parte au fost convinși ceva mai tîrziu, după ce i-au călcat nemții, apoi rușii, trăind într-un fel de *no man's land*, pe linia frontului.

Comuniștii doreau să-l tragă pe Moș

NOU la POLIROM

Cozonac, unul dintre ultimii supraviețuitori ai vechii așezări, la noua vatră a satului. Că nu poți conduce o lume împrăștiată alandala. Îi dăduseră pe-aproape de noi un maidan pe care îl foloseam pentru fotbal sau ca scurtătură spre școală. Moș Cozonac nici nu se dădea plecat de lângă iaz, nici n-ar fi lăsat maidanul de izbeliște. El aștepta americanii, ca să fie lăsat în pace. Din când în când, manifestînd apucături dușmănoase de proprietar, venea cu parul în mînă, să-și păzească locul.

Odată l-am prins într-o zi ploioasă, l-am ocolit cît am putut ca să ajung la școală, pînă am căzut într-un șanț și m-am umplut de noroi din cap pînă-n picioare. M-am întors plîngînd acasă și i-am spus mamei că m-a trîntit Cozonac. Mama i-a pasat povestea lui tata, iar tata era cît pe ce să-i tragă vreo două într-o zi de duminică, atunci cînd bietul om se întorcea de la biserică.

Acum, trimite-l pe tata să-i ceară voie lui Cozonac ca să scoți brusture de pe maidanul lui. Tata și-a blestemat zilele și a plecat să-și încerce norocul.

De cînd cu penuria de brusture, Cozonac rămînea și noaptea pe maidan. Se formase coadă în fața lui. Bunicul unuia dintre colegii mei fusese camarad de front cu el. Cîștigaseră și medalii de eroi împreună. "Ia, tată, brusture cît vrei!" Vreo cîteva odrasle îi erau neamuri. Unul era copil orfan-orfan (că taică-său se spînzurase în pădure, iar maică-sa își luase lumea în cap). Dă-i și lui brusture! Altul era aproape orfan (c-avea tatăl la pușcărie, pentru că fusese prins furînd porumb). "Copilu', ia de-aici hîrlețu' și scoate brusture!"

Asta e cînd nu-i să ai relații!

Tata m-a luat de mînă și am ajuns la el – cum altfel?! – cu capul plecat.

– Da' frumos maidan mai ai, Moș Cozonac!

Prea tîrziu să-și oprească extraordinara gafă: Cozonac nu suporta să-l numești cu porecla.

– Nu ți-e rușine să-mi zici așa!? Că-s leat cu taică-tău, Dumnezeu să-l ierte!

Eu îmi făceam de treabă cu hîrlețul.

– Ei, săracu', s-a dus de tînăr! a prins tata ideea din zbor. Sînt și eu vai de capul meu, orfan. Și matala, leat cu tata, ai inimă să nu-mi lași copilul să scoată niște brusture? Hai, că-i trebuie la școală!

– Măi băiete, eu am inimă. Chiar am și niște probleme cu inima și iau pastile, da' brusture nu pot să-ți dau, că-mi mai cer și mie neamurile.

– Hai, Moș Cozonac! gafă din nou tata.

O BETIE CU PORCUL

Marele meu motiv de bucurie era în ziua aceea o paletă și un fluturaș de badminton. Nu m-a nemulțumit că ai mei îmi cumpăraseră doar o singură paletă. Îmi plăcea să mă joc singur. Dacă mă lăsau în pace, îmi găseam treabă. Inventam ceva care să mă distreze. De exemplu, mă jucam ceasuri întregi cu niște baterii expirate, pe care le aruncam pe casă, urlînd: "Baaaaaaaterieeee! Foooooooooc!" Ca-n filme.

Paleta era o cu totul altă chestie. Mă încînta pentru că era un obiect fabricat la oraș, cumva străin, care încăpuse printr-un miracol în mîinile mele. Nu mai avea nimeni dintre prietenii mei așa ceva. Un motiv în plus să mă joc singur, ca să le fac în ciudă.

Pocneam fluturașul, încercînd să-l păstrez cît mai mult în aer, fără să-l las să cadă pe pămînt. Întîi stînd pe loc, apoi din mișcare. Am încercat și din fugă, dar nu prea aveam spațiu de alergare, din cauza porcului priponit de bunica chiar în mijlocul curții. Se speria ușor de mine, alerga și guița ca toți dracii. Dacă supăram porcul, se supăra și bunica pe mine și seara, cînd apăreau părinții mei de la muncă, aceasta îi amenința că nu mă

Uite-i plin maidanul!

– Porcule! izbucni Moș Cozonac. Rușine să-ți fie! Ce, ai crescut brusturele cu mine!? Să-ți pui brusture în grădină, calicule!

Ne-am întors la hreanul nostru. Epuizasem din prima toate resursele de brusture din afara proprietății lui Moș Cozonac. Lucrurile s-au complicat și mai mult. Ziua următoare am aflat că trebuie să aducem zece kilograme de brusture uscat, nu cum ne cade la îndemînă.

La școală am avut îndrăzneala să susțin ideea fîmpită că nu prea puteai usca brusturele într-o singură zi. Actualul domn director m-a luat deoparte și mi-a spus cam așa:

– Măi băiete, eu aveam mare încredere în tine. Te văd elev sîrguincios! Eu doream să te trimit anul acesta la un forum pioneresc, că-s leat cu taică-tău și sîntem și neamuri, dacă nu mă înșel. Și tu nu ești în stare să aduni zece kilograme de brusture uscat?!

La așa argumente am pierdut orice replică.

Cîteva zile mintea mi-a rămas întunecată, ca și cum ar fi fost acoperită de o uriașă frunză de brusture. Apoi, din senin, a apărut o gaură în frunză. Puseseam la uscat cîteva rădăcini pipernicite de brusture lângă grămezile de hrean pe care trebuia să le car la gîrlă. Vedeam așa: o grămadă imensă de hrean și cîteva rădăcini de brusture. Și, brusc, am lipit cele două imagini între ele, realizînd că nu e mare diferență între rădăcinile uscate de hrean și cele de brusture. Străfulgerat de idee, am umplut o sacoșă de hrean și am pus deasupra cele cîteva rădăcini de brusture.

În dreptul directorului, la verificare, tremuram ca un infractor. Nu s-a prins. Mi-a trîntit una după cap și mi-a spus:

– Vezi că se poate?!

Am punctat peste zece kilograme de brusture.

Asta e! Mai poți înșela catastiful.

Am mers și la forumul pionieresc, am primit și *Roza vînturilor*, dar, ca să fiu cîrcotaș, trebuie să menționez că la sfîrșitul anului am descoperit că cei din comună aveau în stoc numai *Roze ale vînturilor*.

Apoi a venit nebunia viermilor de mătase, pe care am s-o povestesc altădată. Acum doar vreau să mai spun că toată povestea asta mi-a trecut prin cap atunci cînd am auzit că a murit Moș Cozonac. Unul dintre feciorii săi a încercat să se sinucidă cu pastilele sale de inimă. Băiatul lui a scăpat, dar Moș Cozonac a făcut o criză și nu mai avea pastile. A murit de inimă.

mai ține niciodată la ea, că nu-s cuminte. Prin urmare, am inventat o altă modalitate de folosire a paletei. Pocneam fluturii și albinele care se așezau pe florile de lângă gard. Porcul părea că tolerează asta. Fluturi mai prindeam, dar albinele scăpau printre corzi.

– Măi, ești nebun?! N-ai treabă!? Ia vino-ncoace la mine și m-ajută! a strigat bunica la mine.

M-a chemat să țin strecurătoarea și pîlnia într-o sticlă în care turna vișinată dintr-o damigeană.

– Ce-ai cu fluturii? Ține bine, nu așa, de mîntuială!

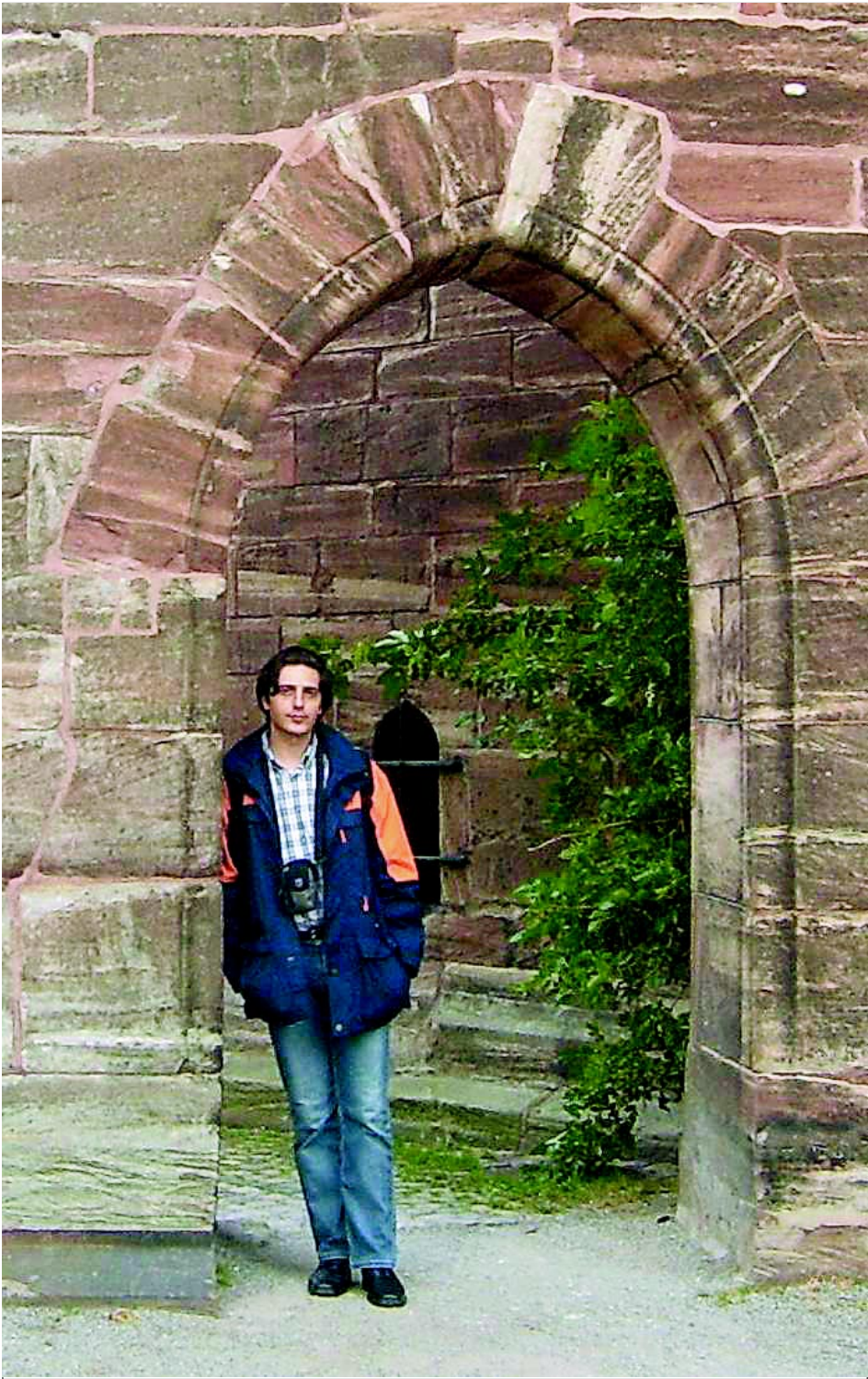
Am aruncat paleta și am prins pîlnia cu ambele mîini, apropiindu-mă de sticlă. Vișinata avea un miros atrăgător.

– Vrei să guști?

– Cum doream. De curiozitate.

– În ce să-ți torn?

M-am uitat în jur și mi-au căzut ochii pe fluturașul de badminton. Fluturașul avea fixat în partea bombată un fel de dop de cauciuc (pe care-l foloseam cînd era vînt, ca să echilibreze zborul). Cum să explic?

Ceva în genul unei mingi de ping-pong tăiate exact în două. Am desfăcut dopul respectiv de pe fluturaș. Un pahar minunat, pe măsura mea.

Am dat dopul de vișinată pe gît din prima.

Bună, ce mai vorbă!

– Îți mai torn un dop?

Am mai suflat două.

– Acum gata, că te îmbeți! Hai, mai fă și niște treabă. Ia damigeana și du-te să răstorni vișinele din ea la porc.

Era vorba de vreo trei-patru kilograme. Am tîrît damigeana destul de greu, dar și mai greu mi-a fost să răstorn vișinele prin gîtul îngust. Cînd am întors-o cu fundul în sus, am observat că mai rămăsese vișinată. Am scurs-o în căușul palmei și am băut-o. Apoi am făcut o grămadă de vișine în jurul priponului.

Porcul se gîtuia, guițînd, cu lanțul întins la maximum, cît mai departe de mine.

– Hai, că-s bune! l-am chemat, încercînd să-i explic că se lipsește de o hrană pe cinste.

Nu l-am convins. Am așteptat să se calmeze.

– Hai, că-s bune! Uite, mănînc și eu!

Oho! Lasă vișinata, dar ce gust aveau vișinele! Chiar că porcul nu știa ce pierde.

L-am tras de lanț, dar nu aveam putere să-l tîrîi pînă la mine. N-am mai insistat. Mi-am adus paleta și am folosit-o ca o lopată pentru a-mi lua o porție de vișine în folos personal.

Cum am plecat de lângă grămadă, cum a învins curiozitatea porcului. După ce a gustat

cîteva vișine, cred că a ajuns la aceeași concluzie ca și mine. A început să le înghită cu poftă, cu tot cu sîmburi. Și-a terminat porția înaintea mea.

Ca dovadă a bunătății vișinelor, porcul a prins să fie din ce în ce mai liniștit. I se împleticeau picioarele. Vocea îi scădea. Privirea – altădată înspăimîntată la vederea mea – îi devenise mai blîndă. M-am îndreptat spre el și n-a mai vrut să fugă. S-a întins lat pe iarbă. M-am dus și l-am bătut prietenește cu palma pe spate. Eu abia prinsesem curaj.

M-a apucat brusc un chef de viață, o poftă nebună să lovesc fluturașul cu o așa putere în sus, încît să nu mai cadă niciodată.

Și, nu știu cum, gîndul mi-a zburat către o damigeană de vin pe care o văzusem în magazie. Am plutit pînă acolo. Mi s-a părut uriașă (era de o sută de kilograme). Am reușit s-o destup, dar nu puteam s-o înclin în nici un chip, ca să-mi torn un vin.

Mintea îmi zburda liberă, deși capul îmi afîrna cam greu. M-a salvat tot inventivitatea mea: am luat din casă un ac cu ață, am împuns dopul de la fluturaș dintr-o parte într-alta și mi-am format un soi de găletușă cu toarte lungi. Strecuram gălețușa pe gîtul damigenei și o scoteam plină cu vin.

Nu-mi mai amintesc exact cîte asemenea unități de vin am băut, cert e că la un moment dat m-am ridicat și m-am dus să mă culc afară, pe iarbă, lângă porc.

(din volumul în pregătire *Lampa cu căciulă... și alte povestiri*)

NO, NU-I BAI...

OTILIA HEDEȘAN

Nu sunt puține și nici lipsite de miez bancurile cu ardeleni care privesc impasibili cum se derulează ori sunt pe cale de a se derula, sub ochii lor, cele mai stupide accidente sau cele mai absurde întâmplări. Dacă am fi avut studii cât de cât viabile despre bancuri și stereotipurile pe care ele le vehiculează, probabil că ar fi curs deja destulă cerneală pornind de la această detașare asimilată adesea cu stupiditatea și imposibilitatea de reacție... Desigur lucrurile ar fi arătat astfel dacă textele ar fi fost scrise de autori care trăiesc într-un ethos al activismului și al reflexelor prompte și eficiente... Ori s-ar fi scris despre imensa înțelepciune de viață a celui capabil să contemple mecanica implacabilă a destinului, cenzurându-și pornirea oricum inutilă de a interveni, în vreun fel, în caruselul existenței...

Construirea acestei imagini aproape arhetipale este, foarte adesea, punctată de o frază memorabilă. *No, nu-i bai...* — rostește la prima vedere perfect alogic, făcând ca cele spuse să se potrivească exact ca nuca în perete cu nenorocirea care tocmai s-a produs, personajul, fiindcă de obicei când se spune așa ceva, e cam... *de bai*. Ideea este că, dacă marșezi pe speculația pură, exact în acest *no, nu-i bai* se poate ascunde sensul, căci mesajul indirect al expresiei este acela că oricând mai rămâne o șansă, că oricând lucrurile pot fi luate iarăși de la capăt, oricât de mare poate părea, la un moment dat, catastrofa. Întotdeauna există un nou început, chiar dacă odată repornite, lucrurile vor fi la fel de anapoda ca cele care s-au încheiat.

Deocamdată nu s-a scris mare lucru despre această expresie, dar gândind, acum, într-un context mai degrabă anecdotic asupra sa, îmi dau seama că are potențial. Nu sunt sigură, însă, că are și mari sorți de succes, căci *baiul* e de origine maghiară în limba română și, cel puțin pe moment, nu știu prea multe persoane în afară de mine care să pluseze în direcția de a configura un adevărat crochiu despre filosofia — fie și fragmentară — de viață a românului folosindu-l ca argument principal.

De fapt, pe moment nici nu-mi propun așa ceva, doar că reamintindu-mi, în zilele acestea, o întâmplare absolut memorabilă din terenurile mele în Ungaria, mi-am dat seama ce greu este să o înțelegi fără tot acest halou al lui *bai* și, implicit, al lui *nu-i bai*. Uneori, însă, nu e de ales.

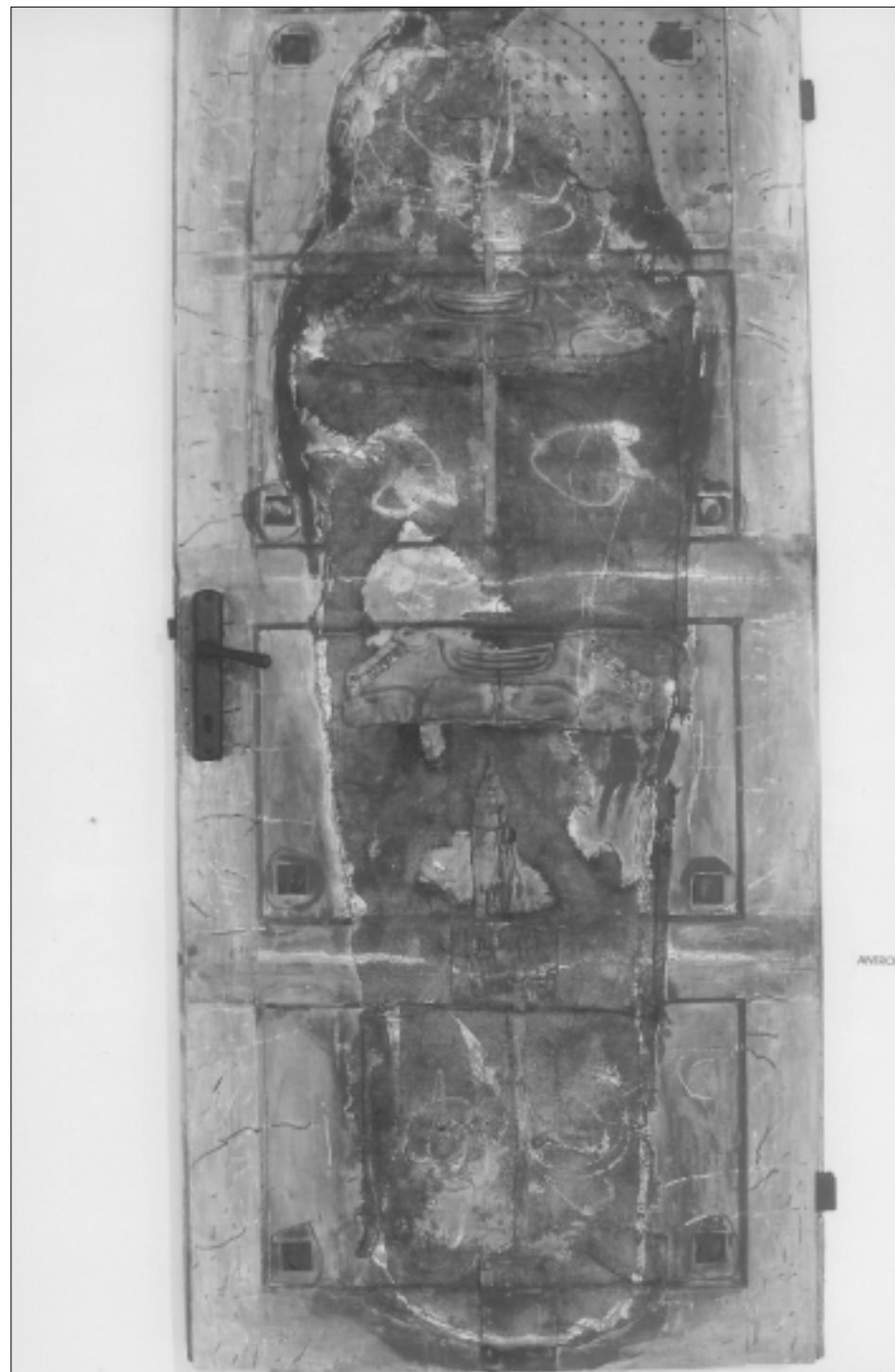
Lucrurile s-au petrecut anul trecut, într-una din primele zile ale lui decembrie. Eram la Micherechi, un sat aflat undeva, cam în drept cu Salonta, foarte aproape de granița cu România... De fapt, e atât de aproape încât dacă stai o singură zi la Micherechi te întorci de acolo cu mobilul descărcat și cu *inbox*-ul plin de mesaje în care Vodafone.hu, Connex.ro dar și alte vreo câteva firme îți urează bun venit pe spațiul lor de acoperire. Mergi cinci metri și gata, te-ai mutat din bătaia rețelei românești în cea a celei maghiare... Uneori e chiar mai mult decât atât, căci mesajul îți intră în vreme ce stai pe loc, ca și când cea mai palidă boare de vânt poate mișca granițele foarte fluide ale domeniilor telefonice, făcând astfel ca Micherechiul să fie când mai intens românesc, când mai substanțial maghiar.

Nu eram acolo pentru prima oară și pe moment nici nu eram interesată de ceva anume. Numai că Micherechiul este un loc fără de care parcă nu prea merge un teren etnologic în Ungaria. Ca foarte multe sate care au dobândit, în timp, o faimă etnografică aparte, mai ales fiindcă au fost cercetate cu asiduitate, astfel încât locuitorii lor au devenit conștienți de valorile patrimoniale care îi înconjoară, și Micherechiul este extrem de ofertant pentru teren, mai cu seamă pentru terenurile cu începătorii. Oamenii acceptă să povestească, au învățat să nu se mire dacă sunt întrebați despre lucruri a căror relevanță le scapă, știu că discuțiile de acest gen înseamnă, de fiecare dată, câte un pas mic dar sigur către recompense prestigioase și dense simbolice (cărți, reviste, emisiuni de radio sau televiziune etc.). Ce putea fi, deci, mai mult decât atât, în condițiile în care toți cei cinci masteranzi cu care eram în Ungaria mobilizau un atașament fantastic pentru proiectul meu de a străbate la pas comunitățile românești din afara frontierelor, puneau la bătaie toată teoria pe care reușisem să le-o virez cu încetul de vreo doi ani, ce mai, erau un mic comando de kamikaze, însă nici unul nu lucrase în viața lui în teren?

În aceste condiții, așadar, eram la Micherechi. Și fiindcă nu puteam să fiu ubicuă, m-am decis să stau alături de Monica și Oana care urma să facă investigații despre felul în care se mânca și se gătea în sat. Am mers, așadar, pe mâna Emiliei Martin, directoarea muzeului din orașul cel mai apropiat, de la Gyula, acasă la mătușa ei, bătrâna Ana Petrușan. Până la urmă, însă, grupul care a ajuns acolo a fost ceva mai mare decât normal, iar eu nu am mai avut resurse să plec liniștită și *să-mi caut informator* cum se spunea în folcloristica veche, cu o expresie care vezi-bine că acum e cât se poate de *politically incorrect*. Am intrat, deci, în bucătăria model 1970 a femeii, alături de cele două masterande și de mama Emiliei, fostă învățătoare în sat. Unicul bărbat din grup era — întâmplător sau nu — unul din consulii români în Ungaria.

Clipă mi-a fost teamă că povestea femeii va lua-o pe traiecte nebănuite, dată fiind prezența consulului. Numai că tânărul domn mi-a spus cu așa o politețe că mă roagă să accept să asiste și el la întâlnire, fiindcă îi place ce frumos vorbesc oamenii locului, încât m-am simțit brusc responsabilă pentru cultivarea antropologică a corpului diplomatic român (în cadrul căruia am făcut și altă dată discipoli) și m-am consolată. Pericolul, de altfel, s-a dovedit rapid doar unul virtual, căci nană Ană, cum am convenit să-i spunem bătrânei noastre gazde, trăia într-o lume în care nu se inventaseră, încă, diplomații și ierarhiile acestora. Așadar, nană Ană ne-a tratat cu respect pe toate, fără să se sinchisească de faptul că e un bărbat de față. Dacă aș fi fost în locul ei, și eu mi-aș fi imaginat că acela e șoferul, iar noi niște doamne pline de generozitate care nu-l lăsăm să stea afară în zi de iarnă și departe de casă. La rândul ei, mama Emiliei s-a prins repede în joc, fiindcă un învățător bun dintr-un sat mare e un om care poate face față la mult mai multe lucruri decât se crede îndeobște.

Treburile mergeau, așadar, minunat...

Femeia știa multe, era relaxată, comenta cu aplomb diferite detalii, când ceva nu i se părea în regulă se mai consulta și cu mama Emiliei... Monica și Oana făceau și ele față cu brio interviului, în vreme ce eu mă delăsasem întru totul. Pe fondul acesta m-am distrat cu discreție când tatăl Emiliei, care a trecut o clipă pe acolo ca să transmită verbal nu știu ce mesaj, a dojenit-o prietenos, dar tot dojană se cheamă, pe nană Ană fiindcă nu-l recunoaște pe *domnu' konzul*. *Au, domnu' konzul!* — a spus fugitiv nană Ană și și-a dus mâna la gură cu un gest cochet, care spunea ceva de genul *regret, dragă, dar sunt ocupată un pic*. Și lucrurile iar nu s-au schimbat radical. *Domnu' konzul* a făcut câteva poze cu aparatele noastre, a pus suc în pahare și a tăcut mălc în timpul discuțiilor, ceea ce presupun că este diplomatic perfect, însă nu mă îndoiesc că în lumea țărănească de la Micherechi nu putea fi citit decât ca probă a poziției sale subalterne.

En fin, când totul s-a încheiat, nană Ană ne-a întrebat pe toți de unde suntem și cu ce ne ocupăm. Desigur că Emilia explicase cu o zi înainte, pentru noi, toate aceste lucruri, dar există, totuși, un protocol și bătrâna îl aplica întru totul. Ne-a ascultat în primul rând pe noi, doamnele, fiindcă probabil ne recunoscuse competența și a dat mulțumită din cap constatând că, într-un fel sau altul, toate suntem profesoare. Consulul a tăcut, bietul de el, din nou,

sperând să fie taxat ca o cantitate neglijabilă. Numai că nu a fost să fie așa. Nană Ană s-a întors spre el și l-a întrebat direct: *Dumneta, dară, ești konzul!* *Da* — a venit replica pe care am bănuț-o cam speriată, căci devenise clar că nană Ană, deși nu știa prea bine ce serviciu era acela, nu nutrea o simpatie prea grozavă pentru el. *No, nu-i bai!*... — a întors vorba cu condescendență bătrâna, ca și când ar fi descoperit prin efort personal un lucru nu prea de fală, dar pe care ea, totuși, îl putea înțelege și accepta.

Câteva zile mai târziu și ca să se scuze, Emilia mi-a povestit că într-o bună zi s-a întâlnit și ea cu o veche cunoștință din Micherechi care nu o mai văzuse de mult și care a întrebat-o dacă e profesoară. Nu, ar fi răspuns Emilia, lucrează la muzeu. *No nu-i bai, doară și acolo treab' și lucre cineva!* — i s-ar fi răspuns.

E limpede, pentru mine, că în ambele cazuri... *era bai*. E limpede, pentru mine, că dincolo de întâmplările haioase peste care dădusem se ascunde o lume care trăiește după un alt sistem de valori decât cel pe care îl împărtășesc eu. Mi-e puțin — doar puțin — jenă de *domnu' konzul* (căruia îi sunt destul de îndatorată și la care, de altfel, țin tare mult), căci înțeleg că botezul antropologic poate fi unul mai dur decât cel diplomatic. Dar, iar mă întorc și mă gândesc după logica ardeleanului, dacă noi toți ne vom aminti ca de o scenă memorabilă de această întâmplare, tot înseamnă că *nu-i bai*.

PICĂTURA DE CUCUȚĂ

AXIOMA EFEMERULUI

PAUL EUGEN BANCIU

Am sentimentul lui Solon, regele Lindosului și unul dintre cei șapte înțelepți ai lumii, care spunea "Ridicând pânzele, te îndepărtezi călătorule de orice cultură!" Cultura te ascunde în biblioteci, în mănăstiri, în schitul unei camere de apartament, al unei case retrase, de la munte. Or lumea e dornică de altceva. O voință ne bună de comunicare cu alții, de comunicare prin semne simple, prin aer, prin fire, o comunicare prin gesturi, de hedonism și spleen.

Ceea ce fac înțelepții nu e decât o izolare spre adâncimea cunoașterii, spre o comunicare cu orizontul imediat al lumii și naturii, pe care ceilalți au pierdut-o. O întoarcere spre sinele lor, spre căutarea adevărului. O călătorie în afara ființei tale exaltă, superficializează și te aruncă în neantul anonimatului. O călătorie spre singurătate e calea de a descoperi ceea ce stă scris în toate cărțile mari ale unei biblioteci.

Dumnezeu nu poate fi înțeles în avion, nici în tren, nici pe o stație orbitală, nici pe vapor. Dumnezeu, sau ceea ce înțeleg înțelepții prin el, nu poate fi apropiat decât într-o ocnită înaltă în care să încapă un om stând în genunchi, ocnită unde e pictat un semn, cum aveau în pustia Egiptului acei avva copti, care și-au simplificat viața până la limita supraviețuirii. Civilizația este în cealaltă direcție. Civilizația a fost și rămâne o construcție umană care tinde să se substituie lui Dumnezeu.

Trecutul meu e un alt om, viitorul meu e un altul, acum doar sunt eu. Și acum, cu ceea ce știu, ce gândesc, ce simt, mă asemăn mai degrabă sihaștrilor decât călugărițelor scrobite așezate la volanul unui microbuz Volkswagen încărcat cu merinde pentru cei oropsiți. Menirea lor e să aducă alinare acolo unde civilizația s-a spart. Menirea înțeleptului e de a se transforma în spirit, apoi în aer, în simplu aer purtat de curenții calzi sau reci, invizibil, pentru a-și putea transmite anonim gândurile cele bune, și a întoarce oamenii de pe un drum al utilității și profitului imediat, al creșterii nemăsurate a vanității umane ce se substituie celui ce ține în frâu și a născut întregul univers. Când chiar universul înțeles de oameni nu se mai raportează decât la lumea lor.

Cine sunt descendenții lui Iisus, cel de-al șaiszeci și treilea patriarh, după Marcu, și cel de-al șaptezeci și șaselea, după Luca, de la Adam? Cine sunt patriarhii de după el, de vreme ce *Evangheliile* scriu că n-a avut copii? O istorie s-a închis cu el și alta a început de la el. O istorie a oamenilor care s-au simțit deopotrivă ființe omenești și duhuri, asemeni lui. Unde-i adevărul? Cine erau acei patriarhi descendenți din spița alesului Adam, față de slugile lor, oamenii făcuți, cum spune la *Geneză*, odată cu celelalte animale, "și de parte bărbătească și de parte femeiască", să umple pământul. Cine sunt aleșii de după Iisus? Cei desemnați de oameni, sau cei ce s-au asemănat cel mai mult cu el? Răspunsul e

dat de fiecare dintre schismaticele religii creștine...

Într-o bună zi înțeleptul fiecărei epoci urcă într-un fel de tren, pleacă într-o călătorie, de unde nu se mai întoarce niciodată. Varianta vieții-tren este invers. Varianta vieții-tren e cea a călătoriei, ce presupune stații în care personaje—oameni coboară și dispar. Varianta morții-tren e cea a călătoriei de după plecare. Diferența e că în vreme ce majoritatea oamenilor călătoresc în viață și se opresc în moarte, iar aceasta le reprezintă finalul biologic, finalul fizico-chimic și eteric, cum ar spune Steiner, și sunt lipsiți de corpul astral, înțeleptul zăbovește într-un singur loc în viață, se deplasează puțin, ferit, într-un perimetru strâmt, de definiție, și așteaptă moartea ca pe o călătorie tocmai sub lumina corpului astral.

Înțeleptul își recunoaște inutilitatea: "E una când bați un cui, față de clipele în care meditezi pe marginea unui cui, a lemnului în care intră, a felului de îmbinare a câpriorilor. Gândirea practică este directă. Cu o întrebare nerostită și un răspuns efectiv printr-un gest. Eu sunt aerul care gândește. Dar aerul nu poate gândi. Aerul îl gândesc eu contopindu-mă cu el. Apa nu gândește decât prin mine. Pământul nu gândește decât prin mine. Conțin fier, fără ca acesta să fie un cui. Sunt cel mai complex amestec de apă, aer, pământ, fier, de vreme ce toate gândesc prin mine. Sunt exponentul maxim al celei mai subtile combinații chimice, dar nu numai atât. Moartea ființei nu înseamnă decât dispariția unui ceva nelămurit care ține, laolaltă, acest complex chimic și îl face să se autogândească. Sunt inutil pentru că inima, creierul, întregul ansamblu de autoreglare biologică se petrece automat, fără contribuția creierului meu conștient, la fel de pragmatic ca actul baterii unui cui, al montării unei țigle..."

Înțeleptul se retrage înspre sine, în vreme ce restul lumii merge spre exterior. Spre interior — retragerea întru spirit. Spre exterior — călătoria, reorganizarea lumii după dorințele și voința proprie. Șase miliarde de voințe, trei miliarde de conflicte, fiecare încercând să-și propună și impună propriul gust, propria dorință. O lume de individualități reglată de niște legi simple, peste care vine imaginarul particular, colectiv, general uman să dilueze totul, să aducă un surplus de haos și neînțelegere peste ceea ce există deja. Încercând inutil să-i dea de capăt.

Dar lumea se-nmulțește, curând se va dubla. Morții unui singur secol îi depășesc deja pe cei dintr-un mileniu. Și toți mai speră că sunt încă în viață la un loc între aleșii din sânul lui Avraam. Tragedia unui veac acoperă prin repetare întreaga istorie a omenirii. Tortură, deportări, crime, durere, sânge, enorm de mult sânge irosit pentru câte un ideal de un deceniu, pentru voința de dominare a unei minți ce construiește lumi adiacente lumii reale, după voința și imaginația lui.

Continuare în pagina 31

CĂLĂTORIA ULTIMA

PIA BRÎNZEU

Stanislav Grof, părintele psihologiei transpersonale, afirmă că teama oamenilor de moarte se datorează în principal experiențelor avute la nivel biografic și perinatal. La nivel biografic, operații, accidente sau traumatisme amenințătoare pentru integritatea corporală pot induce o stare de anxietate legată de propria moarte. La nivel perinatal, nașterea biologică este un eveniment care, și el, amenință efectiv viața. Unii copii chiar mor în timpul nașterii și trebuie resuscitați. Cu toții însă trec printr-un ciclu complex, asemănător unei mici morți și renașteri spirituale, compus din patru etape: prima este reprezentată de comuniunea cu mama și o stare de pace, liniște și fericire, de "extaz oceanic", provocată de condiția uterină. A doua, când începe nașterea propriu-zisă, când echilibrul e perturbat și copilul se simte amenințat de contracțiile uterine și de vârtejul gigantic ce îl atrage spre o altă lume. A treia, când se dilată colul și fătul este propulsat prin canalul nașterii spre o nouă existență. Are loc atunci o luptă titanică, o înțeleștare complexă, legată de mari suferințe fizice. În fine, ultimul moment, cel al expulzării finale, al eliberării și renașterii ca o ființă de tip teluric și nu acvatic, devine, datorită luminii strălucitoare ce ia locul întunericului de dinăuntru, un moment de epifanie.

Ei bine, moartea poate fi văzută la fel. Aceleași etape sunt descrise de cei care au avut experiența morții clinice. Cu toții mărturisesc a fi trecut printr-un scenariu stereotip, al suferințelor fizice urmate de străbaterăa unui tunel întunecat, dincolo de care se deschide priveliștea copleșitoare a luminii și a păcii divine. Cei care se întorc de acolo nu se mai tem de moarte, ci, dimpotrivă, tânjesc după ea. Văzută ca o mântuire, moartea nu ar trebui să mai sperie pe nimeni. Imi amintesc de un comentariu făcut de Andrei Pleșu în cartea sa despre îngeri cu privire la invidia ce l-a cuprins aflând că a murit portarul institutului unde lucra și realizând că până și acest om simplu a avut șansa de a experimenta ceea ce marii mistici văd ca o ieșire dintr-un joc cosmic, unde, pe moment, suntem doar actorii unui rol dintre multe altele.

Dacă acceptăm această asemănare între naștere și moarte, înțelegem mult mai bine descrierea morții făcută de Samuel Beckett în romanul său *Molloy*. Eroul comatos, luptându-se în pat cu sfârșitul, vede cum tavanul se ridică și cade ritmic, de parcă ar fi pântecul matern în durerile facerii. Iar el, asemenea unui făt, se luptă să se nască întru moarte. Pentru că agonia sa este prelungită peste măsură, iar moartea, ca orice altă activitate din romanele lui Beckett, nu poate fi dusă până la capăt, lui Molloy nu îi rămâne altceva de făcut decât să își amintească trecutul, să încerce să nareze, să își spună, mai mult sau mai puțin șchiopătat, propria poveste. Este proza care, în cele din urmă, îi va aduce lui Beckett gloria premiului Nobel.

KARAOKE

ADRIAN BODNARU

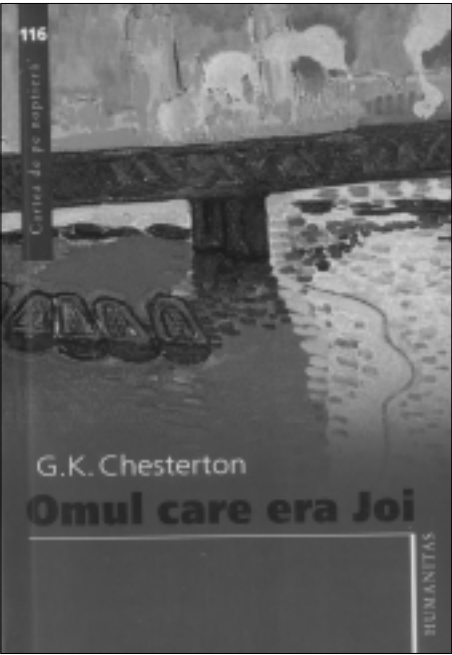
Apele făceau, către ziuă, căței,
ca ochii prunilor, monede de clei.
Prin ele vedeam, între colțuri din miez
de pâine de stele, pe unde s-așez
toamna în casele ce nu-și mai întorc
ceasul de la moartea singurului porc
și, în loc de sânge, ploile pe piele,
peste urmele de tărâțe: nuiete.

O vedeam pe sâni ca varul păstrat
alb sub tablouri, gata de aruncat
în prunele crăpate până la sămburi
cârțița plânsului în hohote, dâmburi
și, pe linoleum, la cină, cu chiu
cu vai, un colț de stea de pâine de viu.

Lăsăm toamna afară cu o fântână,
cu cei mai mari în viață la îndemână.

NOU

la HUMANITAS

DEAL-VALE-DEAL NOUȚĂȚEA CU PROGRAM ROBERT ȘERBAN

Oare ce-ar ieși dacă te-ai "programa" să scrii un text... nou? Nou-nouț, cum nu s-a mai făcut pân-la tine nicăieri, darămite în limba română! O scriitură atât de originală, încât literaturii să-i dea sângele pe nas, ca atunci când (se) schimbă aerul obișnuit cu unul tare, foarte tare, de nesuportat. Când te vor citi, colegii tăi, scriitorii, vor trebui să-și pună dopuri de vată în nări și să stea cu fața în sus, cu mâna stângă ridicată, ca să nu-i podidească bulionul. Îți și închipui cum un critic – unul mai tinerel, dar sobru, gomos, ce-și clamează peste tot independența și suzeranitatea – se va grăbi să scrie despre tine în toate cele cinci-șase-șapte rubrici pe care le are prin diferite ziare, săptămânale, lunare, trimestriale, anuale etc. Va da buzna să fie primul care să te boteze cu cerneala penei lui ca pe cel Nou. Noul! După ce te va plimba rapid dintr-o pagină în alta a gazetelor, te va lua definitiv sub aripa lui deasă, din care au mai căzut, între timp, vreo patru pene cu care scriu de zor, înmuindu-le în călimara-i când e plecat în zbor de observare (sau de agrement) pe cerul literaturii, vreo trei învățăcei.

Și uite-așa intri într-o binefăcătoare plasă de păianjeni, în care ești rapid mumificat, iar la cap ai crucea celui mai pântecos dintre ei, a lui, pe care și-a dezlipit-o chiar de pe spinare, pentru tine. Pe cruce scrie cu litere mari: N O U L. Cei trei vor țese, prin colțurile lor, cuvântul magic, cu abnegație – să-i placă maestrului lor – mai în relief, bolduit sau cu italice, discret sau chiar în titlu, până când cu toții îl vor vedea, îl vor afla, îl vor repeta, îl vor repeta, îl vor repeta... Ești încă tânăr ca să roșești, dar, de fapt, îți cam convine starea asta de mumie proaspătă. Din când în când vei fi înțepat de câte unul dintre cei trei, ca să pari viu, să se rupă vreo câteva ochiuri, să se miște plasa.

Și uite-așa, dintr-un nevinovat joc cu program, se scrie tânăra literatură nouă.

LUNA PLINĂ DE CARTE ARAD 20 APRILIE – 20 MAI

Ce ne-o fi apucat? Anul trecut (Timișoara citea!) am umplut cu cărți Piața Operei și, cu păsări de hîrtie, încă neinauguratul Muzeu de Artă. Ne-a plouat, am cărat tone de cărți în spinare, ne-am strecurat cu mașina pe străzi blocate de terase, am călătorit cu troleul și tramvaiul, ne-am năclăit de aracet lipind afișe. Probabil că ne-am simțit bine. Așa că, avându-l alături pe același Tajo, am zis să facem așa ceva și la Arad. Adică o campanie pentru lectură. O lună de zile în care, la pîndă sau la vedere, în șoaptă ori pe ProFm, am încercat, cu un public venit de bunăvoie ori luat cu asalt, să promovăm lectura.

Mai întâi strategia și necesarul. Căile de atac și armele, instrumentele. Cafenele, licee, facultăți, piața publică, trotuarul. Joy's, KF, Moise Nicoară, Sabin Drăgoi, UAV, Avram Iancu. Cu cine și cu ce bani? Cu elevi entuziaști și nedumeriți. Cu Biblioteca Județeană. Cu d-na Emilia, profă de română. Cu Lizica Mihut, rector. Cu Ovidiu Balint, șef la cultura municipiului. Cu bani tot de la el. Și de la județ. Și de la Imotrust – dezvoltări imobiliare. Și de la o misterioasă firmă producătoare de excavatoare și buldozere.

Cu sute și sute de afișe de la un capăt la celălalt al orașului. Cu mii de fluturași cu povești și poezele. Cu bannere mari și late în buricul tîrgului. Cu răftulețe pline de cărți așezate acolo unde nu te-ai fi așteptat (vezi, Doamne, "Loc pentru citit"). Cu recitări pline de simțire la radio. Cu, hodoronc-tronc, alte poezele strecurate în sumarul încărcat de referendum al Observatorului arădean.

Cu invitați:

Matei și Filip Florian, purtați pe ocolite până la Șiria străbunului lor Ioan Slavici, înghesuți în umbră și fum la Joy's, puși să

citească răs-picat din *Băiuteii* unui public matur și serios, de-a dreptul cutremurat.

Cu Dan C. Mihăilescu, vesel, vital, plin de povești, debordant, cu greu susținut în replici de Sorin Neamțu, cel mai vorbăreț din echipă.

Pe urmă, Florin Iaru, cel care n-a citit, fiindcă pur și simplu n-am știut că are trei (!) cărți gata-gata, dar care a dat replica potrivită văicărelilor de genul: Oh, nu se mai citește! Calculatorul... Și care i-a pus la punct Mac-ul aceluiași Sorin.

Și, împreună, la pachet, ca toată generația, Rareș Moldovan cu Dan Sociu, la braț cu tanti Literatura Română Tânără pe holurile unui liceu citit o Academie, citind la clasă chestii care-l revoltă pe Dan C. dar bucură nespun tinerimea filoloagă.

Cu Tajo, MC al evenimentelor, agățînd bărcuțe de cuvinte-n tavan, tapetînd pereții Joy's-ului cu Orizonturi vechi, cu perinile, cu cărțile și cititorii lui blocînd trotuarul, iar cu omul de litere oprind circulația în intersecții, la ore de maximă audiență.

Cu Vișniec, lansînd cu totul altă carte decît ce-am scris noi pe afiș, cu sala plină însă de actori, regizori, critici, puștime, veniți cu toți la Festivalul Underground (de teatru).

Cu toți ceilalți: cu femeia de servici din depoul de tramvaie lipind entuziastă autocolantele "Loc pentru citit" în locul fost "pentru grăvide". Cu vatmanul care-și dorea același abțibild, de pus în cabină, lîngă un poster cu Depeche. Cu doi gardieni nedumeriți, neîndrăznind să intervină. Cu tanti aia supărată care credea că omul lui Tajo e Bănescu. (Că ce, ăla citește?) Cu "Oare cum se moare?" a lui Brumaru încîntînd copiii ce l-au citit pe fluturași. Cu multe altele.

Și cu noi toți, Fundația A treia Europă și Asociații, gata la anul s-o luăm de la capăt. (C.L.)

FALĂ LOCALĂ RADU PAVEL GHEO

Într-o seară de vară, cum sînt serile de mai în Timișoara, ne sună o prietenă din București, Alina Jantea, care lucrează la Reprezentanța Comisiei Europene în România (fosta Delegație a CE). Venise în oraș pentru deschiderea oficială a celei de-a XI-a ediții a Festivalului Filmului European. Așa am și reușit să ne vedem pe fugă cîteva ore – cu ea, cu Raluca, Cosmin... cum se întîmplă întotdeauna cînd amicii se întîlnesc numai între sarcini de serviciu sau cu ocazia lor.

Așa am avut ocazia să-mi amintesc cum patriotismul local te poate face să sari calul. Am remarcat fenomenul la mulți bănățeni pătrunși de identitatea lor regională. Ori de cîte ori vine aici cineva din afară – "afară" însemnînd nu doar străinătatea, ci și restul provinciilor istorice ale României –, bănățeanul ține să prezinte cît mai multe din frumusețile și valorile Banatului și ale Timișoarei, subliniind prioritățile istorice ale zonei și sugerînd – ba chiar spunînd de-a dreptul – că aici e unul dintre locurile cele mai bune și mai frumoase din lume, un fel de paradis terestru populat cu oameni toleranți, harnici, multietnici și multiconfesionali.

Am ieșit din restaurantul unde amicii noștri luaseră cina și ne-am oprit cîteva clipe în Piața Unirii. Era noapte, plouase și aerul se mai răcorise după zăpușeala de peste zi. Frîmți de oboseală, Alina, Raluca și Cosmin au pornit-o spre hotel, cu Alina (mea) și cu mine alături. Dar se vede că aerul proaspăt de afară i-a mai înviorat, fiindcă o aud brusc pe Alina J. spunîndu-mi "Ia mai du-ne o dată la piatra aia pe care i-ai arătat-o lui Jonathan Scheele data trecută". Care piatră? m-am întrebat eu o clipă. A, da! Piatra mare, cea cu modelul cetății vechi, încastrată în macadamul Pieței Unirii! Mi-am amintit imediat de ea și, totodată, de momentul acela pe care acum îl rememorez ușor rușinat.

Era în urmă cu vreo 2-3 ani. Pe atunci România nu era încă membră UE, Reprezentanța CE era încă Delegație, iar șeful ei era Jonathan Scheele – un englez bonom, simpatic, parcă mereu zîmbitor și teribil de eficient. Ne întîlniserăm atunci cu membrii Delegației – tot într-o seară de vară, tot la deschiderea Festivalului de Film European – și în timpul cinei îi împuiasem capul domnului Scheele cu Banatul, cu Timișoara,

cu istoria locală, cu satele noastre aproape europene, cu comunitățile multietnice, cu toleranța... vreo oră și ceva! Iar cînd am avut impresia că a obosit, mi-am îndreptat canonada asupra soției sale, o doamnă plină de umor, dar la fel de răbdătoare cu patrioții locali.

Atunci, după cină, ieșiserăm la o plimbare și îi arătasem șefului Delegației CE piatra respectivă, perorînd pe lîngă ea încă vreun sfert de oră. Iar acum, după cîteva ani, mi-am reamintit momentul și mi-am dat seama că eram gata să o iau de la capăt: aceeași piatră, aceeași cetate, același discurs. Ba acum mai aveam la îndemînă și Palatul Baroc, aproape complet renovat și extrem de impunător. I-am dus și la ghiuleaua din zidul Școlii Populare de Artă și, dacă n-ar fi fost atît de obosiți, i-aș fi dus să le arăt și unde scrie că Timișoara e primul oraș cu străzile iluminate cu lumină electrică. Deși parcă știau – de data trecută.

Probabil că să ne gîdile mîndria, Alina și Raluca ne-au anunțat că a doua zi, înainte de filmul ce rula în deschiderea festivalului, urmau să fie premiați elevii concursului de filmulețe "Europa la liceu" (ediția a IV-a deja!) și că unul din premiile naționale fusese cucerit de niște liceeni din Timișoara. Sîntem buni, ce mai! Într-o clipă fala bănățeană a săltat ca un arc. Iar a doua zi ne-am dus la cinematograful Timiș, unde se organiza deschiderea oficială a festivalului. Am văzut mai întîi filmulețele liceenilor. Și am văzut că timișorenii – echipa "CumulaVista" de la Colegiul Bănățean – luaseră premiul I pe țară. Pe bună dreptate: puștanii creaseră un filmuleț cu ritm, nerv, forță, o doză bună de teribilism cinic, dar și de maturitate. Ne-au impresionat. Pe bune! Îi trec la catastiful meu, pentru viitoare elogii la adresa zonei.

În fine, am văzut și filmul din deschiderea festivalului: *Viața celorlalți*, un film german premiat cu Oscarul pentru film străin și cu alte distincții. Un film despre STASI și cei urmăriți de ei, un film excelent pentru cei care vor să înțeleagă ceva din comunism, deși nu l-au trăit. Iar la sfîrșit, cînd am revăzut numele regizorului (Florian Henckel von Donnersmarck), oare la ce credeți că m-am gîndit așa, reflex?

Exact. Deși știam că e absurd. Doar există și la nemți numele de Florian. Totuși... n-o fi cumva șvab?

BRAVUL CAPITALIST ILIE ȘFEIC

PIESĂ MICĂ ÎN CINCI SCENE

DANIEL VIGHI

Scena III

La Capela creștină Logos Spermatikos, sala de seminar.

Toți. În spatele lui Șfeic stă Pișta și Marcelo, în față, la masă, alături de alți participanți la seminar, Alberto, Guido, Șfeic.

GUIDO: Tu pari onesto, că eu mai mult cu porcheria de rumeni am avut afacere.

ȘFEIC: Ei, las-o dracu, ai avut de-a face mai mult cu putana, lasă că știu cum vă mai trag clapa fetele, că toată ziua numa' după ele vă țineți ca niște căței în călduri. Și ce vreți, bre Guido, să faciamo noi insieme. Ce afacere ai tu în mintea ta?

GUIDO: Păi, mai multe am. Uite, am vazut-o pe porcheria de tubi, compreso.

ȘFEIC: Ce tubi ai văzut?

GUIDO: La robineteria, la bucina, la bucataria rumena e zero, napoiere mare, mio socio, tubi de plumb, așa se spune, plumb, ai compreso? Plumb...

ȘFEIC: Zici de țevile de plumb la scurgere la chiuveta de la bucatărie? Și ce vreți cu țevile astea?

GUIDO: Facem import cu flessibili din inox de la Italia, vorbesc eu cu fabrica de lângă Padova și faciamo importi di flessibili pentru aici, că viitorul cere să schimbi tubi care este ceva groaznic de urât. Aducem flessibili. Ai compreso, Ilie?

ȘFEIC: Compreso, compreso, numai că treb'e firmă, treb'e acte, treb'e tot felul de afaceri, de mers la consultanță și dat o groază de bani pentru putanele astea de funcționare, înțelegi tu, nu e chiar așa ușor cum vezi tu cu mintea ta de la Italia. Aici e România, ai compreso.

GUIDO: Lasă că știu asta, mio amico, tu crezi că nu știe Guido unde stăm noi aici. La Romania stăm noi, știu prea bine și mergem cu ceva filodorma.

ȘFEIC: Ia te uită ce cuvînt ai învățat, că nu-l știam nici eu prea bine.

GUIDO: Se mai zice mita, mai zicem bacșiș, mai zicem atenție, o mică atenție, piccolo, mai știm și altele vorbe, per esempio, dacă nu curge, picurează.

ȘFEIC: Bravo, Guido, vād că te-ai instruit a dracu de bine.

Intră o misionăriță-agent-comercial cu minijup și o plancartă deasupra capului pe care scrie LUMEA BANILOR ȘI LUMEA LUI DUMNEZEU. Toți seminarisții aplaudă. Guido și Alberto stau cu gura căscată.

ȘFEIC: Voi proveniți dintr-o țară majoritar catolică...

Alberto și Guido se uită la el turtiți de uimire GUIDO (turtit) Ce vreți, nu înțeleg nimic.

ȘFEIC: Acolo la voi stă papa...

Guido și Alberto continuă să-l privească turtiți de uimire.

GUIDO: Și ce treabă ai cu Papa?

ȘFEIC: A, nimic, chiar nimic. Românii au vorba: "drept cine te crezi tu, papa de la Roma?" (spre Pișta și Marcelo): Nu-i așa? Cei doi scutură mulțumiți din cap. Intră profesoara:

ȘFEIC: Măi, măi!

O MISIONĂRIȚA AGENT COMERCIAL: Doamna pastor-conferențiar de la USA!

Aplauze.

GUIDO: Are ca la patruzeci de ani

ALBERTO: Arată bine.

MARCELO (din spate): Domnilor, deși sunt asociat într-o firmă mică românească permiteți să intervin și să subliniez sânni silicon la doamna pastor-conferențiar. Se arată, domnilor, de sub bluziță și a dracu să fiu dacă nu se întrevăd sfîrcurile, ai zice că nici nu poartă sutien, dacă permiteți să remarc treaba asta.

ALBERTO cu GUIDO (deodată): Poartă sutien sau nu? Doamna îi privește din dosul unor ochelari intelectuali cu mult sex appeal academic. Se lasă liniștea:

PASTORUL-CONFERENȚIAR: Dragi cursanți, e vremea să înceteze această multiseclară dihonie între ban și bunul Dumnezeu!

GUIDO(încordat spre Șfeic): Ma, mio amico, ce e aia dihonია?

ȘFEIC: Dihonia e supărare, ceartă, ai compreso?

GUIDO: Si, si, molto interesant: Dihonia, zici? Chiar așa e, mare dihonია între il dio și dolar, și zici că doamna asta fără sutien vrea să o rezolve, e bine!

Începe conferința. Doamna pastor-conferențiar vorbește cîntat: Tu trebuie să fii bogat, omule, să nu-ți fie rușine de treaba asta, de chemarea asta la care te îmbie Domnul care nu vrea căderea creaturilor sale, îmbogățește-te, robule și dreptmăritorul mielušel, fii bogat, smulge-te din sărăcia în care te-a născut maica ta.

SEMINARIȘTII (ca drogați): Amin. Așa să fie.

MARCELO din spate la urechea lui Șfeic: Ascultă ce spune madona asta cu sfîrcurile abia dosite dincolo de bluza de mătase. Ascultă, rob al Domnului, trebuie să dorești prosperitatea ta, a familiei tale și a poporului din mijlocul căruia te-ai ivit. Nu ești fericit doar cînd ești sărac asemenea lui tanti Mărioara, fosta nevastă de mecanic de locomotivă, a lui conu' Jorj, așa îl chema. Îl știi?

ȘFEIC: Nu.

MARCELO: Pagubă-n ciuperci.

PASTORUL-CONFERENȚIAR: Ascultă la mine, seminarist pe care voia Domnului l-a adus aici în casa Sa: înveți și vei progresa, orice idee înseamnă bani.

MARCELO (emoționat): Să facem bani, e vremea să fim bogați, să nu mai stăm ca măciucile ciobanilor la marginea istoriei, să nu mai fim pastoralii și fără vlagă, hai la lupta cea mare a capitalismului (către Guido și Alberto): voi în calitate voastră de macaronari care nu ați trăit în epoca de aur nu știți ce e cu formularea referitoare la dezvoltarea multilaterală, mai bine ascultați la misionărița asta așa de sexi cu bluziță vaporoașă cum ne îndeamnă la prosperitate, veniți de vă îmbogățiți, robi ai Domnului, sărăcia este un păcat greu, nu este nimic mai groaznic decît sărăcia, e vremea să ai, să dobîndești, să fii tu însuși prin tine și prin banii tăi, să urci calm în Opelul tău, în Volkswagenul tău, în Merdanul tău, în al tău Ford Mondeo, robule al lui Dumnezeu.

SEMINARIȘTII: Halelujah!

PASTORUL-CONFERENȚIAR (crescendo): Amintește-ți de Iehova, Dumnezeuul tău, pentru că el ți-a dat puterea să fii prosper" (Deuteronom, 8:18). Nu te teme de Mamona, nu-ți fie frică de arginți că Domnul i-a făcut pentru tine, ca să-i ai!

SEMINARIȘTII: Halelujah!

PASTORUL-CONFERENȚIAR (de la melancolic la năvalnic, crescendo): Nu te teme, mielule, de Mamonna, Domnul Dumnezeuul tău te vrea cu bani, de cînd am apucat pe căile preoției mi-am legat viața de menirea asta minunată prin care mi-am dorit să împac bogăția cu credința și l-am căutat pe cei bogați din Cartea Sfîntă și l-am găsit pentru tine, miel al Domnului!

SEMINARIȘTII: Halelujah!

PASTORUL-CONFERENȚIAR: Halelujah! Abraham, și Iacob, și Moise, și David, și Solomon, și Isaia, și Ieremia. Halelujah, binecuvîntat fie Domnul în veacul veacurilor... și Neemia, și Elisei, și Elia: nu uitați darurile scumpe pe care l le-au adus Magii, Pruncului: aur în sipete mari!

SEMINARIȘTII: Halelujah!

PASTORUL-CONFERENȚIAR: Halelujah! Să zicem toți din tot sufletul și din tot cugetul nostru să zicem: Ajută-mă, Doamne, să plătesc la timp facturile, să am grijă de bunul mers al afacerilor mele, să nu întîrzii la achitarea impozitelor, așa să fie, amin, amin, zic vouă, că cei care nu vor plăti la timp și cu bună credință vor ajunge în Iadul plin de executori judecătorești și faliment se va numi el în veacul veacurilor.

O MISIONĂRIȚA-AGENT-COMERCIAL (poruncitor) pauză! Vă rog să treceți pe la contabilitate, să achitați contravaloarea workshopului (Mulțimea se dezmeticește treptat)

O ALTĂ MISIONĂRIȚĂ: Urmează seminarul aplicativ. Vă rog să poftiți în sala vecină și să luați loc la mese, vă rog să observați faptul că fiecare își are numele trecut pe mese, o să vă rugăm să luați loc acolo, în dreptul numelui dumneavoastră, nu altundeva!

(fragment)

DE LA GUSTAV WEIGAND LA MARCU MIHAIL DELEANU

VIOREL MARINEASA

Un prostănac din Capitală (sunt, acolo, cel puțin doi) crede că Banatul nu contează în literatură. Poate că are dreptate. Cum ziceam data trecută, reșiteanul **Marcu Mihail Deleanu** face, în opul *Gustav Weigand și bănățenii* (Editura Tim Reșița, 2005), atât știință, cât și roman. O fi prea mult. Sau al naibii de indecis.

Am văzut că, la 1895, marele filolog german Weigand a fost întâmpinat, în provincia aflată atunci sub stăpînire austro-ungară, cu fanfare, coruri, serbări câmpenești, dar și naționale, cu discursuri patetice, cu alaiuri de atelaje blindate din perspectivă etnografică, adică împodobite cu ponevi (= pături) având alesături curat românești, ca să-i mai dea un brînci vizitatorului de la Universitatea din Lipsca, "acest zelos bărbat", pentru ca lucrarea sa despre poporul nostru "să reușească bine spre folosul științei și spre binele [...] tuturor". Savantul pare să intre în acest joc, din moment ce, după consumarea călătoriei, trimite spre publicare gazetei *Dreptatea* din Timișoara "o mulțămită publică, **concipiată românește**", prin care probează că "oriunde am fost, bănățenii ne-au primit cu iubire, chiar cu în suflețire, și niciodată nu vom 'zăuita' vremea ce o am petrecut în Bănat". Aceluiași periodic îi expediază, imediat după publicarea volumului *Der Banater Dialekt*, "o epistolă în limba germână", prin care își arată disponibilitatea de "a face un servit causei române".

Aceasta e partea frumoasă. Urmează mizeriile, unele omenești, altele (quasi) academice. Sextil Pușcariu, căruia Gustav Weigand i-a fost dascăl, îi recunoaște acestuia "atâtea calități și atâtea defecte" ce i-au dat alură de "soacră cicălitoare", de ins "vanitos și intransigent în apărarea ideilor sale definitive", fără simțul proporțiilor, adică exhibând "morga teutonică și părerea exagerat de bună despre sine" (apud Deleanu, p. 33). De aceea, n-ar fi distins din atingerea cu românii decît "un popor de zuluși albi" care "se cade să se închine înaintea unui învățat străin", adică nefiind conectat să le aprecieze "nici scînteierea spiritului, nici înflorirea vorbei, pe care o despica în substantive, verbe, conjuncții și sunete prepalatale" (ibid., pp. 33-34).

Revenim la periplul bănățean. În septembrie 1895, Enea Hodoș, profesor la Institutul Teologic și Pedagogic din Caransebeș, îl însoțește pe Weigand la Borlova. Cei doi par să coopereze. Ulterior, în scrierile sale, învățatul german îl elogiază pe Hodoș pentru culegerea sa folclorică, dar îi reproșează că s-a folosit de persoane prea instruite și că nu distinge, ca ardelean, pe ș de și în pronunția bănățeană. Enea Hodoș "polemizează de la egal la egal" cu Weigand (Deleanu, 85), reproșându-i cu eleganță "metoda expeditivă de cercetare", dar și "primirea cu alai și cu bancheturi a 'ilustrului' oaspe și filoromân" (ibid., p. 86) în Banatul entuziasat și, totodată, cuminte.

Însă pricinile adânci ale stricării cu românii și, în speță, cu bănățenii trebuie dibuite în altă parte. Iosif Popovici a fost, la sfîrșitul veacului al XX-lea, student la Lipsca. Putem presupune că, în biblioteca universității, ar fi observat că Weigand notase marginal, pe volumul *Principii de istoria limbii* al ieșeanului A. Philippide calificativele "prostie, ridicol". De aici se dezvoltă o întreață kabală – Weigand se exprimă "neacademic și pătimaș" despre bănățeanul Popovici ca fiind "ein miserabler Kerl" în scrisoarea pre-academică, flatantă și curtenitoare pe care i-o adresează lui Philippide, fără să ia în calcul dezastrele lăsate de unele aprecieri scăpate de sub control, dar și faptul că însăși metoda sa de pionier al cercetării poate fi pusă sub semnul întrebării de niște "sălbatici" care și-au creat întrucâtva niște elite: "osteneala călătoriei e una și știința e alta", va conchide învățatul ieșean, cel ce pare să comunice, aluziv, dar și direct, cu Iosif Popovici.

Ultimele punți s-au rupt atunci când Weigand a făcut "propagandă bulgară" contra românilor (înainte, în zona așteptărilor înșelate trebuie așezată teoria aceluiași că alămăjenii ar avea ascendențe slavo-maghiare). Pe de altă parte, bănățenii, ca și alți români, "s-au manifestat posesiv și exclusivist față de Weigand" (ibid., p. 77).

FAPT DIVERS ION SCOROBETE

1.
Înțeleg socoteala amărăciunilor cum aş pricepe
încăpătânarea ce te-a împins
pe marcajul zebrei în
ceasul de margine şi te-a şters
de pe listă
bidiviul Astra cu 90 de puteri
ale lui Opel
că-ţi mai culeg fragmente din occipitalii
de care fug păşările
în zborul plâns
pe mătasea albă a cerului de octombrie
cum treci spre valea
buzunarelor goale
şi-mi sugerezi să mă ascund
de hiatusul atâtor ocazii
de a mă lipi de cartierul cu crâşme
din ochi albaştri

2.
râd şi privesc fereastra cinică a zilei
distanţa arborată faţă de hoască
în curba de celuloid
pe linia pantei
se revarsă scârba în chip de rest pe
axa drumului
de parcă a-i spune trage măi copile
în muchia ţipătului
ferestrăul ăsta nu-i condei
să-ţi scrie pasiunea pe o frunză
de mestecăn pocăit
e chiar fascinaţia care atinge
doar o singură dată
buturuga lipsei de sens
şi suficient

3.
astfel neizbutind în risipă îmi transferi
această amăgire plină
de gingăşii
cum ai forţat întâmplarea să ia avans
împotriva detaliului aproape
semnificativ
când lucrurile s-au făcut punte
peste locurile îndărătнице
iar cu amintirile în căpuşeala deloc
febrilă a toamnei
ai ieşit să pedalezi în grabă
într-un desen ireal
cu ochleari de sârmă pe nas aşezaţi
în sens invers

4.
aş fi vrut să fi rămas al muntelui
cu copilăria furată
la doisprezece ani şi o noapte
deşi i-ai scuipat iarba
la ceasul când o sărutau stelele
şi doar tu ai văzut
întrebarea carnivora în rang de avere
şi lumânarea ei mai jos
abia simţind alungarea propriei cămăşi
din nerăbdare
picotirea anilor cum se retrag
din aripa acelui vis
năvăuş

5.
că nu eşti cel ce m-a aşteptat în
curcubeul cireşilor spui
şi ce mă doare îmi întorci
de la obraz
de nu te las să colinzi
după principiul că o sfadă nu e mai rea
ca o îmbrăţişare din ură
şi despre toate acestea
închizi firesc o acoladă rigidă
la care tresar
când mă mai întreabă câte cineva
despre melodia nefredonată

ADIACENT

1.
nulla dies sine linea zgâlţâi eu îndărătncia
dintr-o optică perdantă
la finele zilei după
ce aşez durerile în cui să se mai
odihnească apoi
ascult iarba din fotografia ridicată la rang
de bulimie cum e ciupită de vânt
când geniul zbaterii
o scutură în faza ei deprimantă

2.
şi te întreb cum să ies din acest cerc vicios
fiind nehotărât să părăsesc vârful
anonimatului
din care am prins eu ultimul tren
al verbului
blestematului regim
totuşi
ea îmi suflă în pânlia timidă
de sub omoplatul stâng
ca-n visul cel mai erotizat
sunt goală zice dar plină de jar
neghiob ce eşti
că numai poet să nu ai lângă vrană
şi mă atârnă deasupra abisului
nepregătit
pentru aerul tare

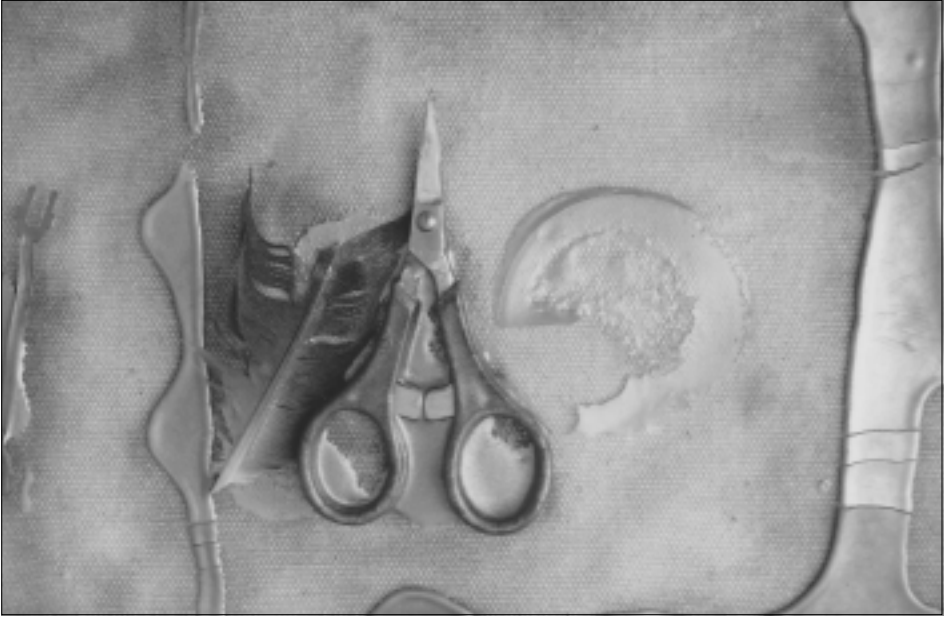
3.
astfel încep să cobor precum
aş sui
simt în plămâni nodul albastru
al oceanului
cum se opreşte-n laringe fiecare vertij
înnădit de o altă nedumerire

dau probă de sânge
la poarta uzinei de fabricat mirări
androgine
îmi iau analiza şoaptelor la cabinetul
doctorului de amputat paradigme
şi examenul
la cazanul de aghiasmă
din merele unui nepreţuit psiholog de
rase canine

4.
ating cu fruntea strigătul nelecuit
al tăietorului de lemne
îndârjit de sfiala dinafara câmpului
electric
mă despart de dâra călcâiului
precum aş rezema cu pieptul o stâncă
de zdrenţe

5.
infima parabolă ce se prelinge
ca un nor proaspăt de sub streăşină
nu se mai combină cu hemoglobina
să ardă obrajii de zăpadă
ai poemului
dimpotrivă
un miraj mărunţ jupoaie azi o trâmbiţă
de sunete viclene
impinge o harfă în curtea de păsări
pentru exerciţiul de fumuri

6.
dispare lumina ierbii ca un freamăt
de bube
ce-şi sug reciproc
purulenţa
îmi iau măsura
de a străbate pe jos
fabulaţiile din care se înfruptă
amalgamul lubric
se mai aşează un cerc
pe genunchiul care mă supără
îmi dă veste despre autentica cenuşă

DEBUT CROCHIURI CRISTINA IVAN PACURAR SADLIRYKS

Undeva printre plămâni ca într-o clepsidră sau o solniţă se strecoară tot aerul hiperventilat al temerilor acumulate, aerul consumat în nedumeririle-ţi stratificate dintotdeauna. Toate cântecele triste se osifică ca şi calciul în oase şi când ne mişcăm, ne mişcăm cu sentimentul acela împrejurându-ne ca un voal, aproape suprapus pielii, de fapt.

Toate tristeţile le transferăm parcă dintr-un cuplu în altul, fiind de fapt tot noi şi simţind nevoia să cântăm aceleaşi refrene... Intonăm în mişcări automate sau lente fără să vrem, aceleaşi sunete, indiferent de modul noului iubit de a ne privi.

Cred că în noi sunt nişte mari hăuri şi spaţii golite de gând, doar vibraţii în eter ale mişcării din noi. Nişte adevărate vârfuri de munte de unde se vede în jos o perspectivă sedefie cu multe umbre ale silutelor cu care ne-am intersectat.

De la vânzătorul de ziare ce ne-a ironizat zicând că avem impresia că e mai ieftin biletul, la mama ce zicea dacă nu ieşi din casă să vorbeşti şi tu cu oamenii şi să te comporţi normal te duc la psihiatră, la toţi ce au spus că sună şi nu au mai sunat, la autorii din care am citit un paragraf şi am promis că revenim, ei au rămas aşezaţi milimetric, presând vreo carte de vizită mototolită, la amicii cu care te vedeai la o onomastică, la o vizită de familie, la un ceai, apoi nu te mai vedeai deloc, chiar şi propriile tale obiceiuri, tu cu părul tapat sau cu barbă, tu ridicolă cu sprâncene prea subţiri sau chiar nepensată, tu ce nu suportai anume personaj şi declarai că nu îţi plăci, apoi te-ai răzgândit, toate felurile de tu, pe care nu le admiteai, pe care le vrei mai slabe cu 5 kilograme, toate versiunile tale sunt acolo în hău.

Şi se pot căţara la un moment dat ca pe nişte funii şi te poţi trezi cu ele în faţă atât de real reproşându-ţi ce ai ajuns încât oamenii nu ţi se mai par reali, de parcă lumea e doar din tine făcută. Dintr-un bol de cereale şi un copac ce datorită poluării şi-a dereglat ritmul înfloririi.

...Am încercat să adorm în pauza dintre bocănituri. Paradoxal de parcă aşteptam să adorm înainte de a le auzi din nou, mă concentram de fapt la ele. Săcăitor. O stare care gândită devine indispoziţie sau singurătate iar dacă o trăiesc fizic devine apatie. O lipsă ca un soi de amortire a membrelor şi tristeţea faptului că nu ai pe cine suna. E sâmbătă, încă o săptămână până la Paşti.

Esenţele şi adevărurile de demult sunt înghesuite diametral ca şi pătura pentru a face loc corpului întins. Un cer *vintage* şi hainele mele curate îmi amintesc că se poate exista şi într-un alt mod şi cu o altă simţire. Ca un repaus între psalmi îmi caut odihna şi liniştea dintre bocănituri. Viaţa mică cu programul ei de weekend se va intersecta cu o mare jertfă, stomacul va fi plin de felurile servite în vizită şi îmi voi dori ca toţi să tacă şi eu să aud mai departe...

Mai departe, lucruri care sunt în aer, lucruri care trăiesc vieţi de insecte, lucruri pe care probabil doar câinii blazaţi întinşi direct pe şosea le văd, lucruri pe care nu le intuim, lucruri care se povestesc singure şi atunci parcă le simţim în noi ca un staccato în muzică.

THE DATE

Dreptul de a mă răzgândi, de a fi ce copac aş vrea să fiu şi de a fugi pe role.
E secunda când mă simt frunţasă şi pe fază, când aşteptând culoarea verde împreună cu alţi pietoni cu păr zburlit şi umeri obosiţi, sunt prima care trece iar ceilalţi mă urmează preţ de două secunde mai în urmă. De zeci de ori trecerea câştigată e libertatea mea pe role. Viteza şi marelui curaj ce mi se reproşează, spinarea arcuită, atitudinea avântată, acelaşi zâmbet ce-l aveam şi la şase ani când mă uitam la patinaj artistic—campionate mondiale, zgomotul roţilor pe ciment şi adevărul mişcării devoalat.

Eu sunt curmal, fire impetuoasă şi răzbătătoare, împreună cu Napoleon Bonaparte şi Toma Caragiu, în dragoste imprudent, deseori inconstant, afectivitate bogată orişicum. Aş vrea să fiu un copac fantastic, cel mai corect desenat copac din testul arborelui, fără parantezele traumelor din copilărie la rădăcină, fără ramurile ascuţite ale nevrozei, cel mai corect să fie cel mai sănătos copac pe care să trăiască fericită o familie de opt furnici roşii, un bunic înţelept cu bucăţele infinitezimale de zahăr pe mustăţi. Un copac cu scoartă reflectantă ca o cremă de consistenţa culorii unei creme de ciocolată, care să aibă frunzele lucioase, ude ca un obraz cu suprafaţa netedă, prins în mănua de piele de căprioară a apei.

Un copac care văzut de jos să fie conceptul de complex şi conceptul de simplu ramificat în imagini. De jos în sus să pară un fel de aparat de zbor mai mult înalt, mai mult al cerului decât din pământ pornit, în ciuda unor rădăcini pe care le vreau lăptoase şi albe ca nişte oase de om. Un copac fantastic cu flori albastre dimineata, cu flori cameleonice, cu flori neobosite, care nu expiră şi nu pică ci eventual plutesc şi se lipecte de termopanul unor mansarde unde se pectează sau e camera de joacă a unor copii încă în lucru.

Iar despre dreptul de a mă răzgândi spun că e cel mai drept dintre toate lucrurile sucite şi strâmbe pe care le ştiu, dreptul de nu mă decide acum ce fel de copac vreau să fiu şi de a nu mă înrădăcina în solul alegerii, dreptul de a mă opri înaintea oricărei borduri sau de a o sări pe rolele mele, de a-mi prinde părul sau nu, de a vota sau nu, de a lua o bucată în plus de ciocolată sau nu, de a iubi un urât sau a nu iubi deloc, de a privi necunoscuţii pe stradă străin sau nu, de a muta ceasul cu o ora înainte sau nu, de a funcţiona responsabil sau nu, de a fi mai mult copac decât urzici, arbuşti, ierburi de tot felul, liane sau mărăcini violete către apus.

NU NE NASTEM SFINTI CU TOTII SAU NEOBISNUITA ÎNTÂMPLARE A ZÂNEI PRIMĂVERII CU BABA ȘI MOTANUL RUDOLF BARANYI ILDIKO

Fluviul bătrân cu și mai bătrâne maluri, e străjuit de arbori bătrâiori și tufe tinerele. Despărțind în două orașul plin de praf, meandrele-i adăpostesc câte un părculeț neîngrijit, pământ al nimănui.

Pe crengile coborâte până la pământ ale unei salcii pletoase, mâțișori galben-verzui și frunzulițe înguste și palide, cu vârful încrețit, așteaptă mângâierea razelor primăvăratice de soare. La umbra ei, pe o bancă scorjită, știrbă de câteva scânduri, se pitește Baba, stafidită, fără vârstă, într-un palton vechi, ajuns prea larg, pe care și-l strânge pe trup cu un cordon târcat. Pălăria-i de fetru bordo a apucat, nu-ncape nici o îndoială, și vremuri mai bune. Lângă ea, un maldăr de zdrențe care, poate, fuseseră cândva o pătură din păr de cămilă.

Mângâie mâțișorii cu privirea, iar cu mâinile-i noduroase, blana Motanului Rudolf, care-i toarce în poală, frecându-se recunoscător de paltonul mișos, în vederea unui surplus de răzgâieli.

Printre ramurile înverzite se străvede fluviul, învăluit în ghemotoace de ceață, albe și scâmoase; oglinda apei răstrânge sclipirile de raze ale soarelui abia trezite, ca într-un joc de lumini compus cu măiestrie.

Baba rățăcește la hotarul dintre vis și realitate, resimțind încă în cărca-i dureroasă stinghiile tari ale băncii; când deodată, la orizont, deasupra fluviului, dă cu ochii de Zâna Cea Bună a Primăverii.

Părul acesteia este bălai și mătăsos ca mâțișorii aurii, ochii albaștri cum e cerul, rochia-i din crepdeșin are volane de tulle, imaculate, colanul de aur de la gât străluce. Și — vezi minune! —, ca o libelulă, zburătăcește înspre Babă, întrebând-o cu glasu-i cel de zână:

— Ce faci tu în zorii zilei, pe malul fluviului, aici unde numai păsăretul și zânele mai umblă?

— Păi, aici mi-am petrecut eu noaptea, pentru că m-au izgonit din casă.

— Și, până să răsară soarele, nu ți-a fost frig?

— Cel mai frig mi-a fost atunci când soarele și-a părăsit culcușul, dar Rudolf, motanul meu, s-a lipit de mine și mi-a ținut de cald.

Zâna Cea Bună, făcându-i-se milă de bătrână, hotărî să-i îndeplinească trei dorințe.

Baba se gândi ce se gândi, zicând apoi: — Să fii bogată, mai bogată ca 'nainte!

Nu apucă să zică tot ce avea de zis, că se și văzu în vechea-i casă, numai că, acum, de zeci de ori mai împodobită și bogată; pretutindeni zăceau pungi doldora de galbeni. Nici nu știa pe care s-o apuce mai întâi.

— Ei, să vedem, care-i a doua dorință? — o întrebă Zâna Cea Bună.

Baba stătu în cumpănă un timp, spunând apoi:

— Să fii tânără și mult mai arătoasă decât am fost vreodată!

Și — vezi minune! —, icoana unei răpitoare frumuseți îi surâse din oglinda limpede și cristalină precum acelea de Veneția.

— Ești mulțumită, întrebă Zâna... O aștept pe-a treia.

Bătrânica, preschimbată, între timp, într-o frumusețe de femeie și, pe deasupra,

putred de bogată, căzu pe gânduri, ne prea mai știind ce să-și dorească. Tocmai atunci, motanul Rudolf i se gudură pe lângă glezne. Nu-i fu ușor să-l recunoască. Blana-i lucea în soare, iar coada-i era stufoasă ca-n vremurile bune. Se gândi că mâtului, care i-a fost paj fidel o viață, chiar azi-noapte încălzind-o cât de cât, i s-ar cuveni a treia pleașcă.

— Prefă-l, te rog, pe Rudolf, în cel mai frumos bărbat din lume!

Nu apucă să zică tot ce avea de zis, că, n fața ochilor, i se ivi deodată o frumusețe de bărbat, cu trup athletic, un Adonis cu păr negru cârlionțat, cu, pe sub sprâncenele-i tot negre, ca trase cu condeiul, cei mai verzi ochi, ochi pisicești, din lume, și cu cea mai cochetă mustăcioară, ce fără să înțepe, nu face decât să gâdile ușor...

Privirile preafrumoasei fete și ale flăcăului și mai frumos se întâlniră. Întretăierea lor o străbătu asemenea unui arc electric, la fel ca pe eroinele romanelor pe care le citea în taină, pe sub bancă, pe vremea când era elevă la Călugărițe.

Rudolf, suplu și impozant, cu pași mățești, tiptil, dar hotărât, se apropie. Ea, preafrumoasă, ispititoare și bogată, ca o castelană, își apăsă cu dreapta vechea-i pălărie, cândva bordo, ca să nu i-o ia vântul. Mâneca de catifea a rochiei largi îi dezveli brațele fildeșii, ca de statuie, până sus, la umeri. Simțindu-și pălăria în siguranță, își dădu, cu o mișcare hotărâtă, frumosu-i cap pe spate, în timp ce buclele-i lucioase vălureau, își coborî ușor genele dese, adumbrindu-și ochii și așteptând cu teamă și evlavie supremul moment al vieții.

Și atunci, îi răsună-n auz un glas neverosimil de subțire întrebând-o:

— Nu-i așa că te căiești, acum, că m-ai dat pe vremuri la scopit?

Această boroboată tristă făcu să dispară ca prin farmec și Zâna, și averea, și toate celelalte, nemairămânând în parc, sub salcie, decât motanul eunuc cu blana-i ponosită și vechea lui stăpână, Baba. Ea sări în picioare, de parcă ar fi pișcat-o mii de pureci. Îl azvârli cât colo, din poala ei, pe Rudi, poruncindu-i sec:

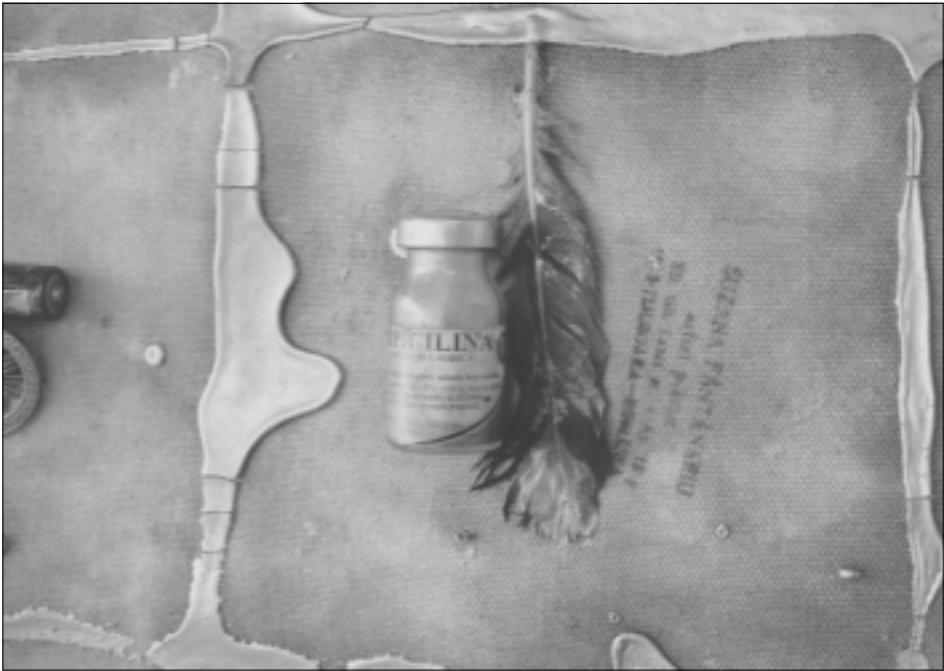
— Cară-te de-aici și prinde șoareci, cât cotrobăi eu prin tomberoane... Chiar dacă-i primăvară, tot trebui' să halești.

Poftim de vezi! La ce bun să faci bine? Adevărat este că Maica Tereza ne avertizase: "Să nu aștepți recunoștință, fata mea!" Nu se pot naște, însă, sfinți cu toții... Să te trudești numai așa, de florile mărlui, fără mulțam, — bodogăni în sine Zâna, supărată. Îi întoarse spatele Babei, care-și vedea de ale ei, și motanului în expediție după șoareci. Iute ca vântul, se pierdu în ceața care învăluia fluviul, scutură crengile copacilor, iar ploaia se porni numaidecât.

La naiba cu toți sfinții ăștia de gheață, își zise Baba; se duc roadele pe apa sâmbetei. O să rod tot anu' coji de pâine, pe-apucate. Iar de dormit, canalul, — până când Înălțimea Sa, domnița Primăvară, catadicsește să revină...

Aș mai avea o singură dorință în fața Zănității Sale: dacă tot s-a arătat, să și rămână!

— Rudi, dobitoc neghiob ce ești, te face ploaia ciuciulete. Vără-te măcar sub bancă! Tu încapi.

MILKA CEA NEAGRA BARANYI FERENC

— Dom' doctor, haideti repede, i s-a făcut rău unui bolnav, zace aici, lângă trotuar, — mă trage de mână un cioban din Mărginime, bine făcut, cu un grumaz de bivol. Îi recunoști lesne pe ăi din tagma lui după clopul negru pe care nu-l dau jos din cap nici când salută.

— Iacătă!
— Dar omule, ăsta nu-i un bolnav, asta-i o vacă!
— Și, oare, vaca nu poate fi bolnavă? Am adus-o pentru abator, da' n-a mai făcut față. Dați-i și dumneavoastră o injecție, îs mai câteva sute de metri de mârș până acolo.
— Dar eu sunt medic, nu veterinar. Eu mă ocup de oameni. De unde să știu eu ce-are vita asta?

— Nici pruncul nu știe să vă spună ce și cum, da-l puneți pe picioare. Puneți-mi vaca pe picioare, am să vă răsplătesc domnește. Rogu-vă!

Din fericire, farmacia era aproape de cabinetul medical. Am cumpărat cincizeci de fiole de glucoză, o cutie de stimulanți cardiaci și injecții pentru circulația sângelui; le-am "tras" într-o seringă mare, pe care o foloseam, de obicei, la spălăturile-n urechi și i-am administrat-o Milkăi. Milka era numele pacientei, cu toate că n-avea pete liliachii, fiind neagră ca smoala.

După câteva minute, își ridică ditamai capul și, vezi minune, mai întâi în două picioare, apoi și-n celelalte două. Drept e că baciul o trăgea de gât, în sus, iar eu — de coadă; până la urmă, însă, s-a urnit.

— O predau la abator și mă întorc. Am să vă plătesc regește, nicio grijă!
Nici vorbă să se-ntoarcă! Omul de la abator și-a adus aminte de vaca neagră și a râs de mine.

— La ce să te-aștepți de la toți ăștia? Te trag pe sfoară una-două. De-altminteri, azi e chiar 1 aprilie. Sau, poate, nu știați?

* * *

Joi seara se făcuse frig, tocmai puneam pe foc două-trei lemne, când aud bubuituri în geam. Puternice, că m-am temut să nu se spargă. Mă uit afară și ce vād? Ciobanul meu din Mărginime, pe care nu-l văzusem de un an. Puțea a oaie și pālincă; clopu-i era slinos de tot, iar fața-i șiroia de sânge.

L-am spălat numaidecât pe frunte: avea o mică rană, mai mult o zgârietură, dar plăgile din zona capului sângerează totdeauna abundent.

— Nu-i mare bai. Îți pun o copcă, doare cât o pișcătură de purice.
— Pe mine să nu mă doară nici atâta! Eu vă plătesc împărătește; dar dacă am să simt ceva... Și-mi înfipse, de-a azvârlitelea, în masă un cuțit lung și cât se poate de tăios. Oțelu-i fin vibra mărunț, el suduia, împleticit.

Am tras cuțitul înapoi, l-am pus într-un sertar al mesei și i-am ars una zdravănă, de-i zbură clopul de pe scăfărlie. M-am pregătit și pentru-a doua palmă; n-a mai fost, însă, cazul. Mi-a apucat mâna, dând, cu orice chip, să mi-o sărute; se liniști pe urmă, lăsându-mă să-i oblojesc în tihnă rana.

* * *

Vineri dimineța, se vârî cel dintâi în cabinet. Purta o ditamai sarică pe umeri, cum poartă ei, vărgată. Scoase din ea un cașcaval cât roata unei Dacii.

— Ați mai văzut așa mândrețe? V-am spus c-am să vă răsplătesc odată, că om ați fost, cu Milka și cu mine. No, unde mi-i cuțitul?

Crestă îndemânatic cașcavalul, din care scoase o bucată, lată de două degete, cam cât o felie de tort, adăugând:

— Na, doctorașule: asta-i pentru matale! Și-mi întinse, fără altă vorbă, felia înfiptă în cuțit; restul îl băgă la loc în traistă. Din ușă, îl mai auzii:

— Știi dumneata ce zi e azi, dom' doctor? Întâi aprilie! Și răsse gros, făcând să i se vadă un batalion de dinți de aur.

SPATIUL CULTURAL BANAT

SIMION DĂNILĂ

În perioada 23-25 septembrie 2004 s-a ținut la Timișoara un simpozion internațional cu tema *Banatul – un spațiu cultural european. Cultura germană în contextul unei regiuni multietnice*, în organizarea Casei Gerhart Hauptmann din Düsseldorf și a Forumului Democrat al Germanilor din Banat, cu implicarea secției de germanistică de la Universitatea de Vest și a Filialei Uniunii Scriitorilor din România, ambele din Timișoara. Au prezentat comunicări 15 participanți (istorici, literați, lingviști, etnografi, istorici ai muzicii, artelor plastice și presei) din România, Serbia și Germania. Referatele lor au fost incluse în volumul al cărui titlu în românește sună *Spațiul cultural Banat. Cultura germană într-o regiune europeană multietnică*, de redactarea căruia s-a îngrijit, din însărcinarea Fundației "Gerhart-Hauptmann-Haus. Deutsch-osteuropäisches Forum" din Düsseldorf, un asiduu cercetător al culturii (literaturii) germane în general, dar în special al celei create de germanii din România, precum și un atent observator al relațiilor literare germano-române: Walter Engel (n. 1942, Sânmihaiu German, absolvent al Filologiei timișorene, cu un doctorat făcut la Heidelberg în 1981; cititorului român îi este mai cunoscut prin studiul monografic și antologia "Romänische Revue", Timișoara, 1978, având ca obiect respectiva revistă scoasă de Corneliu Diaconovici în 1885 la Budapesta, apoi, în 1886-1888, la Reșița, în 1889-1892 la Viena, în 1893 la Sibiu, în 1894 la Timișoara).

Pe lângă cele 16 comunicări prezentate la simpozionul timișorean, volumul include și un material al Marionelei Wolf (n. 1952, Chiselet, Ilfov, cu studii de istorie și latină la Cluj, trăind azi în Germania, la Böblingen), *Alte und neue Heimat [Vechea și noua patrie]*, conținând un studiu despre valoarea documentară a corespondenței purtate de germanii strămutați în sud-vestul Banatului în secolul al XVIII-lea cu cei rămași acasă, urmat de o anexă în care sunt reproduse 24 de scrisori expediate din diverse localități bănățene, precum Arad, Beșenova Nouă (Dudești Noi), Blumenthal (Mașloc), Cenad, Deta, Liebling, Merișoara, Segenthau (Șagu, Arad), Timișoara, Varsád (Ungaria), Zornheim (Ciacova). Prin prospețimea impresiilor și prin concretețea amănuntelor, aceste scrisori sunt deosebit de valoroase, luminând viu un fenomen – cel al colonizării Banatului – despre care nu aveam până acum un scenariu mai limpede. Ele merită toată atenția istoricilor și a bănățenilor în general.

Comunicarea lui Josef Wolf (n. 1952, Panatu Nou, azi Horia, comună suburbană a municipiului Arad, cu studii de istorie și anglistică la Cluj, în prezent lucrând la Institutul de Istorie și Etnografie a Șvabilor Dunăreni din Tübingen) despre geneza peisajului cultural-istoric Banat (colonizarea, formarea noilor așezări și schimbarea peisajului bănățean din prima jumătate a secolului al XVIII-lea și până la începutul secolului al XX-lea) se completează reciproc și în mod fericit cu documentarul Marionelei Wolf. Walther Konschitzky (n. 1944, Bacova, azi trăitor în Germania), în studiul său despre unele aspecte interetnice în arhitectura rurală bănățeană, urmărește și el felul în care ornamentica și stilul caselor țărănești ale diferitelor populații din Banat au contribuit, de asemenea, la modificarea acestui peisaj. Iar Peter Kottler (n. 1939, Fibiș), cunoscutul universitar timișorean,

specialist în dialectele germane din Banat, abordează numele de localități bănățene nu atât din punct de vedere al etimologiei lor, cât din acela al modificărilor suferite de ele în decursul istoriei, mai ales ca urmare a diverselor politici și ideologii succedate în acest spațiu geografic de-a lungul timpului. Atenția i se oprește îndeosebi asupra perioadei care începe odată cu încorporarea Banatului în Imperiul Habsburgic. Cercetările sale reprezintă o contribuție importantă în domeniu, alături de lucrări similare semnate de Gustav Kisch, Vasile Ioniță, Vasile Frățilă, Viorica Goicu, Rodica Suflețel-Moroianu ș.a.

Cu privire la aspecte mai recente ale istoriei minorității germane din Serbia (în prezent reduse cam la 3600 de persoane), se pronunță doi istorici din partea locului: Jovica Lukovici (n. 1965), despre efectele sociale și în planul mentalității ale reformei agrare din Iugoslavia după primul război mondial, reformă îndreptată parțial împotriva etnicilor germani din Banat, și Zoran Janjetovici (n. 1967) cu un subiect tabu în Iugoslavia după al doilea război mondial (nici astăzi nefiind accesibile toate arhivele): politica față de minoritatea germană în primul deceniu postbelic, când s-a pecetluit soarta acestei populații: expulzarea ei treptată.

Cantonând în domeniul istoriei, se cuvine să mai amintim comunicarea lui Doru Radosav de la Cluj (n. 1950) despre cultura Banatului în secolele XVII-XVIII și europeană "republică a învățaților", chiar dacă nu are o legătură directă cu cultura germană din acest spațiu. Studiind umanismul românesc târziu din Banat, el constată că deschiderea cărturarilor bănățeni spre cultura occidentală mai mult decât se poate vorbi despre această tendință în celelalte regiuni românești se explică prin faptul că nobilimea s-a concentrat aici într-un spațiu urban, precum Caransebeșul și Lugojul.

O germanistă din Novi Sad, Margitta Schnell-Zivanovic (n. 1950, Bacika Palanka, Serbia), ne oferă o mică antologie de ziceri populare gnomice (cele mai multe rimate), în limbile germană, sârbă și maghiară, așa cum apar ele pe diverse broderii și cusături (folosite la protecția pereților), în Banatul românesc și sârbesc, precum și în Bacika, obicei german adus de coloniști în această zonă.

O parte considerabilă a comunicărilor se ocupă de aspectele literare din regiune, variate și surprinzător de bine conectate la cultura central și vest europeană, chiar și în timpurile extrem de tulburi (adică în secolul al XX-lea). Trecerea spre aceste abordări o face Cornel Ungureanu, de-acum unanim recunoscut ca specialist în "geografia literară", cu expunerea concentrată și la obiect *Topografii bănățene. Interferențe româno-germane*. Subliniem atenția pe care i-o acordă lui Hans Diplich (1909-1990); prezența acestuia în "ediția bibliofilă" Tonța-Galetaru, *Contribuții la istoria comunei Comloșu Mare și a Banatului*, Timișoara, 2003 (în special în eseu lui Walter Tonța, *Profesorul, poetul și traducătorul Hans Diplich*), în *Dicționarul* lui Al. Ruja și în textul lui C. Ungureanu echivalează cu un început de recuperare (act inimaginabil înainte de 1989) a unui mare scriitor bănățean și prieten al românilor, care ar trebui tradus neîntârziat în românește.

Walter Engel reflectează, în *Aspecte ale unei istoriografii literare regionale*, asupra literaturii zonale a germanilor bănățeni (criterii, problematică etc.); münchenezul

Eduard Schneider (n. 1944, Timișoara) se referă, în *Impresii și rapoarte est-vestice*, la contribuțiile jurnalistice ale lui Franz Xaver Kappus vizând Timișoara și Berlinul; timișorencele Roxana Nubert (n. 1953) și Beate Petra Kory scriu despre literatura berlinezului Richard Wagner (n. 1952, Lovrin), prima ocupându-se de figurile feminine din opera acestuia, a doua de *Dictură și experiență traumatică* în romanul "Die Muren von Wien"; iar Graziella Predoiu (n. 1969, Prejmer, Brașov, docentă la Universitatea de Vest din Timișoara) tratează despre *Lipsa de perspectivă și provincia bănățeană*, așa cum se reflectă acest lucru în romanele Hertei Müller (n. 1953, Nițchidorf, soția lui Richard Wagner), pe care le definește drept "cronică a voinței de a supraviețui în dictatură".

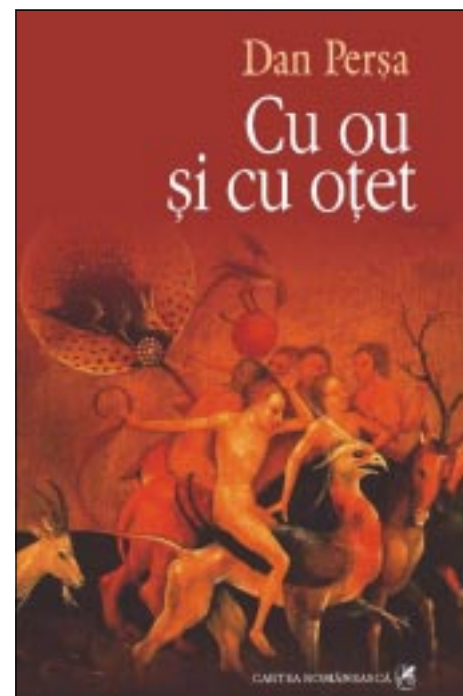
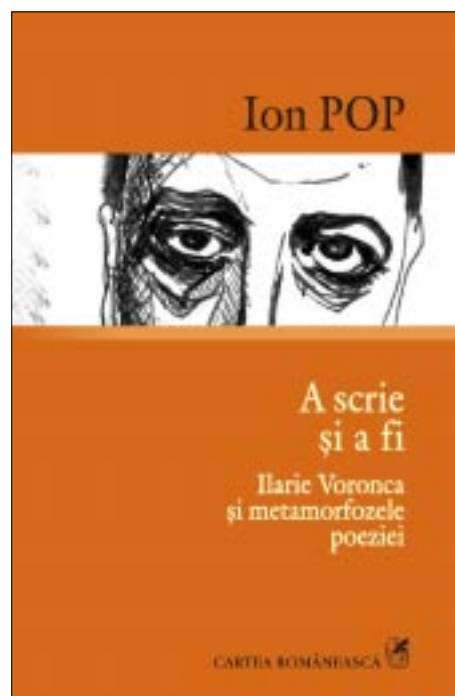
Cu O *permanentă dare și luare* de Annemarie Podlipny-Hehn (n. 1938, Lovrin, scriitoare și pictoriță timișoreană), despre interacțiuni în domeniul artelor plastice în Banatul multietnic, *Noi căi în muzicologia bănățeană* de Franz Metz (n. 1955, Darova, stabilit în München), despre rolul minorităților germane, și *Periodice bănățene multilingve în secolul al XIX-lea* de Luzian Geier (n. 1948, Giarmata, trăind azi în Augsburg) încheiem trecerea în revistă a celor cuprinse în acest volum (alături de care am putea, fără nicio rezervă, să așezăm

ca importanță lucrarea de 550 de pagini a lui Hans-Heinrich Rieser: *Das rumänische Banat – eine multikulturelle Region im Umbruch. Geographische Transformationsforschungen am Beispiel der jüngeren Kulturlandschaftsentwicklung in Südwest-rumänien [Banatul românesc – o regiune multiculturală în radicală schimbare. Cercetări de transformare geografică pe baza exemplului evoluării peisajului cultural mai recent din România de sud-vest]*, Jan Thorbecke Verlag, Stuttgart 2001).

Concluzia pe care cititorii o pot desprinde la sfârșitul lecturii acestei cărți este clar formulată de Walter Engel: Spațiul cultural Banat, privit pe etape istorice mai lungi – cu excepția războaielor mondiale și a perioadelor imediat următoare acestora –, poate fi socotită un fenomen exemplar de coabitare pașnică și asociere creativă a diferitelor etnii dintr-o regiune dată. Faptul că fiecare etnie își dezvoltă în continuare, într-un asemenea caz, identitatea culturală, într-o simultană toleranță și considerație pentru celelalte culturi, apropiere spațiul acesta de ceea ce ne putem reprezenta ca fiind model pentru multe regiuni europene.

Walter Engel (Hrsg.), *Kulturraum Banat. Deutsche Kultur in einer europäischen Vielvölkerregion*, Klartext Verlag, Essen 2007, 396 pagini

NOU la CARTEA ROMÂNEASCĂ

POEME DE OLGA ȘTEFAN

Recent, cu prilejul unei noi ediții a Student Fest-ului timișorean, Olga Ștefan, poetă de un real talent – așa cum o confirmă cu prisosință cartea sa de debut, *Toate ceasurile*, publicată în 2006 la Editura Vinea – a fost invitata cenaclului Pavel Dan. Foarte tânăra autoare (elevă în clasa a XII-a la un liceu din Hunedoara) a citit poeme din volumul amintit, bucurându-se, într-un dialog fertil pentru ambele părți, de aprecierile celor prezenți la acest eveniment, o „intervenție” inconfundabilă, prin stil și substanță, aparținându-i chiar poetului Șerban Foarță.

Grupajul din această pagină reunește poeme inedite în care se remarcă, de la o primă lectură, siguranța și – de ce nu ? – maturitatea și forța scriiturii. Discursul amplu etalează o sintaxă și o imagistică ce se derulează aluvionar, câștigând în percutanță și autenticitate prin acuitatea – uneori, agresivitatea – și „inocența” percepției, printr-o priză febrilă (patetică, confesivă, pe alocuri) la un real sau areal, în care, firește, regăsim – tratate în manieră proprie – temele și sunetul generației 2000.

Olga Ștefan e numele unei poete a cărei miză e chiar Poezia.

EUGEN BUNARU

ZIUA MATRIOȘKA

am 1'55 și sunt claustrofobă. pentru că nu pot crește mai mult,
am senzația că locuiesc într-un sertar închis cu cheia. pe dinafară lăcuit
și lucios, pe dinăuntru ordonat – un mormânt de copil
cu jucării și mărunțișuri bine conservate.
ofer surogate – de dragoste, de veselie, de ciudă, de ambiție și dispreț
pășesc pe tocurile mele de 10 cm cu mare, mare greutate
printre case care se dizolvă în pupilele tale cum se dizolvă detergentul de vase
în pahare și căni pentru cafea.

mai mereu, prăvălindu-mă peste voi
în sufletele voastre închise etanș ca niște caserole din metal
simt că sunt singura bucată de carne
într-o nesfârșire de sos îngroșat cu faină
și că multe perechi de ochi mă privesc jinduind.

* * *

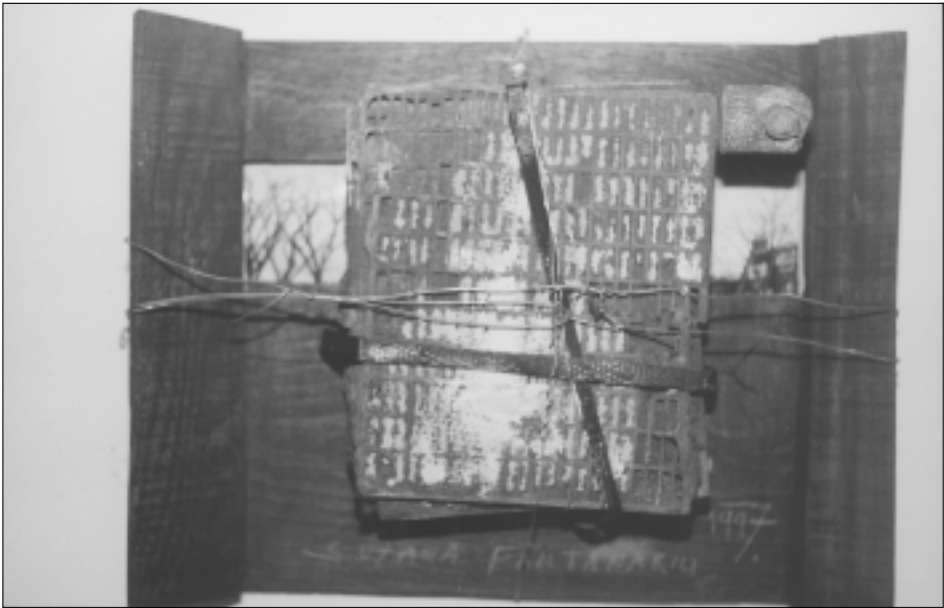
*viața mea și a ta sunt la fel de bune ca mâncarea aia inumană din tabere, porții duble
la care ai dreptul doar teoretic. și-atunci încingi o coajă atinsă de mucegai în zeama
roșu-alburie cu urme grăsoase și legume stricate, înghiți tot deodată ca să nu simți gustul
și să-ți vină să verși. privim ce-am făcut până acum/ cu același sentiment că te ridici
nesătul de la masă și că din cefele iubiților și iubitelor care ne-ntorc spatele buboai
supurând se dizolvă în stomacul nostru comun*

* * *

chinuiți de un fel de foame sau de un fel de poftă
ne-ntindem/zâmbim/firești – unul lângă altul
ziua matrioșcă începe chiar acum când din burta mea iese o olguvia tristă
și din coapsele olguviei triste se deschid brațele tăiate ale olguviei nefericite
și tot așa, scoți din mine păpuși mutilate / păpuși nespus de triste
până la un pion cât o unghie care îți răcăie-n creier
cuvinte pe care aproape că le-ai uitat și care-ți cresc înapoi ca niște mușchi repuși
în funcțiune

sunt, în sfârșit, o capsulă pentru ipostazele mele târătoare
cu ochii imenși cu multe dureri nesănătoase și multe dureri
sănătoase
cu vintrele sticloase și părul amestecat cu bucăți de placentă.
ziua matrioskā începe din chiar patul tău
și se desface ca burta unei gravide prea plâpânde
ca să fie în stare, dintre mușchii ei din lemn moale
ies pe rând Entuziasmul
Emoția
Așteptarea
până la un geamăt avortat/ decorativ

asta sunt eu când vin pe stradă spre tine
iar
ziua matrioșkā se-nchide la loc,
se înșurubează ca un borcan cu filet

* * *

matrioșcele sunt acele pericole permanente
acele capcane deschise în care intri și care se închid deasupra ta
ziua matrioșkā e în cerul care se-nchide deasupra ta
dar și în corpul care se-aruncă peste-al tău
de parcă ați fi două plase cu gunoi împărțind același container,
felul cum foșnește, felul cum sună, și în ceea ce vorbește
în croiul hainelor de casă și-al celor de gală
puse unele peste altele
ca niște foi de varză murată pe-un umerăș ruginit
ca tot scheletul tău susținând nu doar carne sau piele
ci și sânii adăugați cu vată pe sub bluza castă a singurătății
și sânii mici și dezinhibați de sub topul vintage al relațiilor întâmplătoare,
întotdeauna dublate de o stranie și cumva igienică răceală

ziua matrioșkā e gravidă cu tine și tu ești o mamă tânără care învață
cum să nască perfect, ca la carte
îți lipești pe frunte un abțibild rotund cu "good job" și te plimbi
printre oameni conectați la tristețe
la dragoste
la succes
ca la niște prize defecte din care iese fum

ziua matrioșkā se epuizează
și noaptea care vine e un ciot putred
din care nimeni nu vrea să sculpteze păpuși vorbitoare.

UȘA

în burta mea se deschid ușițe și sertare ca într-o trusă de unică folosință
aici îmi țin liniștea, afecțiunea, dorința să vin până acolo unde ești tu, gândul că
cineva
mă poate goli de mine și spaima că uneori toți suntem hârtii și lemne de pus pe foc,
/ drumurile prin noroi până la capătul grijilor, lovitura în ceafă rochia făcută bucăți
hainele cele mai frumoase ale unei moarte zăcând printre resturi de tocană și hoituri/
trupul care nu înțelege și trupul care se resemnează pe aceeași farfurie nespălată
din care-ți sorbi disprețul și dezolarea – (cânteculserii) *dragostea e un pansament cu
rivanol*

dragostea e un sirop de pătlagină dragostea e tot ce înghiți pe nemestecate
și tot ce înghiți din greșeală / un inel cu piatră blocându-se
între laringe și esofag – trupul care nu înțelege
trupul care se resemnează

azi, frumusețea ta era numai un măr mușcat, dintre cele uitate pe crengi, până târziu,
în noiembrie, când cerul hunedoarei are asprimea unui capot din stambă cu marginile
vătuite iar corpul meu e un cârd de ciori împrăștiindu-se în toate zările în toate paturile
/cenușa strânsă cu vătraiul și primele pete de rugină pe caroseria unei mașini. azi frumusețea
ta se deșurubează, își dezvăluie mecanismul, roțițele zimțate,
ca o bătrână cocheta rânjetul stafidit și contorsionat între curbele paharului pentru
proteza dentară, ca o femeie tristă găurile din ciorapii mondex, mirosind a oțet și urină
de pisică. azi te văd trist, îmbrăcat în cele mai dureroase răni, în foșnetele lor de satin,
iar când îți pun mâna dreaptă pe frunte - o compresă din carne,
sunt iar
darla fata care iese în ploaie ținând drept scheletul înnegrit al unei umbrele
în burta mea se deschid borcane și
sticle cu otrăvă / ușa unei temnițe/ ușa unui bordel ilicit/
ușa unui bărbat pe care-l iubești
și la sfârșit, pe un prag de care să-ți cureți ghețele
tot corpul meu te poștește înăuntru.

ÎN MUZICĂ NU SE POATE TRIȘA

OVIDIU GIULVEZAN

Eugen Bunaru: Este muzica arta su-primă, domnule Ovidiu Giulvezan?... E, firește, o întrebare retorică ... Dumneavoastră ce argumente aduceți?

Ovidiu Giulvezan: Răspunzând, cu complicitatea dumneavoastră, voi încălca spusele lui Emil Cioran care decretează: "Despre muzică nu poți decât să taci...". Tot el, cel mai iubit dintre filozofi, nu tace, ci subordonează demersul filozofic meditației muzicale, notând: "Oare a urmărit vreun filozof un motiv până la capăt, până la epuizare și până la limita lui, așa cum face un Bach sau un Beethoven? Gândirea exhaustivă există numai în muzică. Numai muzica dă răspunsuri definitive." Ce să mai adăugăm? Că îngerii nici nu pictează, nici nu sculptează. Ei *cântă*. Muzica constituie protocolul paradisiului. Cu toată precaritatea ei temporală, efemeră, imaterială și evanescentă, muzica este mai aproape de sufletul celor mai mulți. În muzică nu se poate trișa. Împărtășirea prin muzică se face într-o AGORĂ specifică ei, de față cu judecători dezinteresați, sinceri în aprecierile lor. Trăirile muzicale, de la agonie la extaz, sunt mai puternice decât cele produse de oricare altă artă. Muzicii i s-au găsit din totdeauna valențe terapeutice, căci "Nu există boală de care nu ne-ar vindeca o lacrimă ce ar începe să cânte...".

Cât despre argumente, să reamintim că muzica este și artă și știință. Raportul matematic al intervalelor a fost fundamentat de Pitagora cu 500 de ani înainte de Christos. Trisonul major este un rezultat natural al armonicelor superioare, precum și octava perfectă, ca un numitor comun al tuturor sistemelor sonore, fie ele modale sau tonale. În Grecia antică, Muzica era considerată lege (nomos), vechii greci punând la punct primul sistem heptacordic desăvârșit (*systema teleyon*) bazat pe tetracorduri identice... În vremuri mai aproape nouă, în creația muzicală s-a aplicat "principiul secțiunii de aur", oarecum similar cu "Șirul lui Fibonacci". Doi matematicieni ai secolului 20, Mathias Hauer și Herbert Eimert, au oferit milioane de soluții melodice atonalismului și câteva mii de soluții armonice. S-a născut chiar și o muzică stohastică, adică "matematică". Așa că artele nu-și dispută supremația, iar muzica este oricum asupra de toate. Și ceea ce nu-i muzical e "aparentă, eroare sau păcat".

— **Sunteți muzicolog, critic muzical, compozitor, dirijor, autorul mai multor cărți în domeniu, ați prezidat juriile unor concursuri de interpretare, publicați, de vreo patru decenii, cronici muzicale în diverse cotidiane și periodice culturale, participați la emisiuni (dezbatere) muzicale de televiziune și radio. Era să omit vocația de interpret vocal. Și, în toate, vă caracterizați, așa cum o dovedesc rezultatele și aprecierile venite din partea specialiștilor, profesionalismul, autenticitatea implicării. Dețineți vreun anume secret al reușitei?**

— Cred că, paradoxal, acest secret al reușitei, cum îl numiți, a fost permanenta mea teamă de ridicol, de cădere în derizoriu. Și atunci m-am străduit ca lucrurile să-mi iasă corect. La începutul oricărui demers sunt temător. Revin asupra detaliilor. Mă obsedează și în semi-somn topici, punctuații, amănunte de construcție. Nu "creez" cu

ușurință și cu greu mă pot dedica mai multor lucruri deodată. O fi, însă, vorba și de structură...

Ați resimțit vreodată, manifestându-vă pe atâtea planuri, și reversul situației: un eventual risc al risipirii?...

Un caz tipic de "risipire" la nivel înalt este cel al lui Enescu, care spunea despre sine: "sunt cinci într-unul". În ce mă privește, situația existențială a impus această manifestare multiplă în planuri adiacente aceleiași iubiri: muzica. Nu cred că am riscat vreo risipire ci o complementaritate. Le-am făcut pe toate cu măsură și prudență.

— **V-ați născut la Herneacova, în apropiere de Ianova, locul de naștere al unui mare filozof și om de cultură român, Mihai Șora. V-a marcat toposul copilăriei, într-un fel sau altul, evoluția? Au existat în anii copilăriei și ai adolescenței dumneavoastră momente decisive în alegerea muzicii ca drum sau ca destin în viață?**

— Genealogia a jucat un rol relativ în îndreptarea mea spre muzică: bunicul dinspre mamă — cântăreț în strănă, tatăl — preot, iar mama — învățătoare de școală veche, cu oarecare cunoștințe muzicale. N-am avut pian în casă și nici bonă de limbă străină. Părinții n-au avut ambiția să mă vadă viitor muzician. Era vremea "categoriilor sociale", când copiii acelor categorii "nesănătoase" reușeau "fără loc" în învățământul superior. Terminând o școală pedagogică, a trebuit să aștept până în 1962, când s-au ridicat acele persecuții și am intrat la Conservator, unde a trebuit să recuperez ceea ce alții au învățat 12 ani în școli de specialitate.

— **Ați dedicat o carte unui mare artist al folclorului muzical bănățean și, bineînțeles, românesc: taragotislul Pavel Roșu. Ce v-a îndemnat să vă aplecați asupra acestui spațiu aparte al muzicii, mai puțin frecventat de muzicologi? Mai poate fi, astăzi, folclorul, bineînțeles cel autentic, o marcă, un brand sau, mai mult, o șansă "salvatoare" pentru spiritualitatea românească?**

— Mă mândresc cu această monografie și cu faptul că am fost prieten cu Pavel Roșu. Am scris-o la îndemnul dragului meu profesor din Școala pedagogică, Ioan Odrobot. M-am documentat temeinic și cartea cred că a ieșit bine. Tonul timbrat al lui Pavel Roșu poate fi imitat dar egalat, niciodată, iar autenticitatea repertoriului său a rămas un model. Alături de limba pe care o vorbim, folclorul muzical autentic este lăcașul tradiției, al celor mai înfrigurate simțăminte. Folclorul autentic este "clasicismul" nostru, adică modelul inspirator. De ce-am avea nevoie să împrumutăm, atunci, sonanțe străine de obârșie, cuvinte fără noimă, când sunt la noi izvoare și limpezi și înțelepte? Se pot înnoi și muzica și versul, dar fără a pedepsi auzul, morala, simțămintele. Avem o singură șansă: folclorul autentic, căci nu ne putem distinge în concertul universal decât cântând pe "limba noastră".

— **Ați semnat nenumărate cronici, interviuri, recenzii, portrete — avându-i în vizorul obiectivului — pe cei mai importanți muzicieni pe care i-a dat Timișoara, Banatul, România. Dacă ar fi să amintesc doar două titluri de cărți, *Ecouri muzicale timișorene*, Brumar, 1996 și *Muzica din când în când*,**

Marineasa, 2006, cred că ar fi elocvent pentru a confirma spusele compozitorului și dirijorului Nicolae Boboc, personalitate de prim rang a muzicii românești, care aprecia această activitate a dumneavoastră drept "o valoroasă mărturie pentru istoria unui sfert de secol și mai bine de viață muzicală timișoreană [...] consemnată de pana măiastră, uneori ascuțită, a unui condeier inspirat..." Cum ați reușit, în acest demers, să păstrați o cumpănă, un echilibru între obiectivitatea tonului, a comentariului critic și eventualele afinități, preferințe, afecțiuni?

— Nu cred să fi scris vreun rând cu încrâncenare sau despre teme neutre, terne; prioritare au fost afinitățile și afecțiunile... Rigoarea, însă, e menită să controleze lucid și comentariul critic pe care-l faci și unui bun prieten, cât și unei onorabilități. Altfel, te compromiți. Aș introduce aici, iată, și o opinie critică asupra criticii muzicale, spunând că ea, critica, a decăzut. Tinerii muzicieni nu sunt atrași de ea, căci, nu-i așa, de aici nu ies bani, iar mulțime de ziariști n-au cum a face critică, ei relatează și-i simți adesea că sunt pe un teren străin.

— **Conduceți, ca dirijor, de peste un deceniu, corul bărbătesc "Speranța" al bisericii ortodoxe Sfântul Ilie din cartierul Fabric al orașului nostru. Cere muzica aceasta, corală — bisericească, în rolul ei de întregire a serviciului liturgic, dincolo de vocația strict profesională, și un alt fel de har? De comuniune?...**

— Corul "Speranța" e o formație bărbătească de veche tradiție. Dăinuie neîntrerupt, din 1928, și, la îndrumarea lui, s-au perindat personalități muzicale redutabile. M-au atras acestea și omogenitatea vocilor bărbătești. Muzica își relevă și în acest caz valențe de neegalat. Ruga poate fi în taină, poate fi însă sporită prin rostirea laolaltă a mirenilor. Adâncul ei deplin e susținut atunci când e cântată, căci, nu-i așa, "cântând, te rogi de două ori".

— **În stagiunea 1985 — 1986, ați fost (și) dirijorul corului Filarmonicii Banatul, în cadrul căruia ați activat ani buni ca și corist. Să revenim și la altă fațetă a biografiei dumneavoastră. V-ați afirmat, cu prilejul mai multor concerte, ca solist vocal. În recenta sa monografie dedicată instituției Filarmonicii, Ioan Tomi, punctându-vă aportul, vorbește despre "frumoasa (...) voce de bas profund" și despre faptul că ați cochetat cu ideea de a deveni solist de operă. Nu regretați o posibilă carieră solistică? Sau una pur dirijorală?**

— Am năzuit spre canto clasic și o carieră solistică. Modelul meu în tinerețe era Șaliapin. Am și dat examen la Conservator, la canto. Fiind un singur loc, n-am izbutit. O secretară înțeleaptă m-a înscris și la pedagogie muzicală pe care am urmat-o cu brio. În paralel, am absolvit și specializarea de dirijat "cor academic". Nu regret nimic, fiind compensat de sublima "risipire", slujind muzica prin varii mijloace la un nivel onorabil.

— **Sunteți conferențiar la Facultatea de Muzică a Universității de Vest din Timișoara. Cariera didactică pare a fi cea căreia v-ați consacrat cu preponderență. Ce dezamăgiri, ce satisfacții, ce speranțe aveți din /în această direcție?**

— Observația este corectă. Cariera di-

dactică este filonul principal al activității mele, la care am revenit în patru rânduri: *învățător*, *Conservator*, *profesor de liceu*, *redactor la Radio*, *asistent universitar*, *Filarmonică* și, din nou, la *Universitate*. Dezamăgirilor le-aș spune observații cu privire la coborârea ștachetei în învățământ, în întregul său. Satisfacțiile compensează aceste neajunsuri, fiindcă în fiecare serie de studenți sunt elemente remarcabile. Alături de ei, nu observi trecerea anilor. Speranțele mele sunt îndreptate spre oprirea bulversărilor din învățământul românesc, dependent acum și de cel european.

— **Timișoara culturală a trăit recent două evenimente de excepție: aniversarea a șaizeci de ani a Filarmonicii Banatul și a Operei. Zilele acestea se desfășoară, tradițional deja, Festivalul Timișoara muzicală. Cum apreciați dumneavoastră participarea publicului meloman la aceste evenimente și, în general, la viața muzicală a urbei? Ce viitor întrezăriți?**

— Ambele evenimente aproape că s-au suprapus, constituind o resurrecție, o trezire la adevărata menire a unei filarmonici. Revenind în casa ei, sala CAPITOL, Filarmonica Banatul ne-a surprins cu o avalanșă de manifestări concertistice, în care remarcăm îmbogățirea repertoriului, promovarea muzicii camerale cât și a celei românești. Publicul meloman își redobândește cadența și sprijină bunele intenții ale noii conduceri artistice. Nu mai departe decât concertul la care ați asistat și dumneavoastră a omagiat doi compozitori reprezentativi pentru creația românească contemporană: Ștefan Niculescu și Aurel Stroe. Melomanii, în număr satisfăcător, au apreciat obiectiv varietatea stilistică, de conținut și formă, a lucrărilor prezentate. Publicul trebuie "educat" cu o astfel de muzică, dat fiind că, ani de zile, repertoriul s-a cam oprit la post-romantici. În grădina de frumuseți sonore "clasice", trebuie să ne adaptăm a savura și "flora muzicală spontană", componentă a aceleiași mirific spațiu artistic. Cu un director general precum Ioan Coriolan Gârboni, viitorul filarmonicii cred că va fi unul în care instituția se va adapta și ea la variate forme de "ambalaj" în care să "vândă fiorul" muzical, cum îi place să spună.

— **Cred că dialogul nostru ar rămâne deschis, dacă ne-ați spune la ce anume lucrați în prezent.**

— Concret, ca interpret vocal, repet în vederea prezentării în toamnă a unor lucrări substanțiale din creația acelorași doi compozitori, Ștefan Niculescu și Aurel Stroe (poate și în Elveția). De scris, ce se va ivi. Poate o monografie, poate ceva muzică, lucru obsesiv și care, de fiecare dată, rămâne ultima prioritate.

Interviu realizat de
EUGEN BUNARU

FILARMONICA BANATUL – 60 DE ANI. RETRAIRI... ALEXANDRU ȘUMSKI

Programul pe care l-am dirijat într-o sâmbătă din octombrie 1962 în sala Capitol – pe atunci ea se chema "Maxim Gorki" – cuprindea **Tripticul** de Dimitrie Cuclin, **Concertul al doilea pentru pian** de Rahmaninov cu Gheorghe Halmos ca solist și Simfonia **"Din lumea nouă"** de Dvorak. Ca pianist cântasem deja cu Filarmonica timișoreană sub bagheta lui Mircea Popa, în 1958, **Concertul nr.1** de Liszt, așa că timișorenii mă aveau în amintire ca tânăr solist pe scena sălii de concert. Dar alții mă ținuseră minte de când m-am născut într-o casă de pe strada 1 Decembrie din cartierul Elizabetin, de la școala primară din Piața Lahovary (astăzi Bălcescu), de la Loga, unde am făcut liceul și de la Institutul de Artă, unde fusesem 2 ani student la pian. Cei doi ani în care am frecventat Institutul de Artă din Timișoara desființat în 1950 au jucat un rol de majoră importanță în orientarea mea profesională și formația mea ca muzician. Aici i-am avut ca profesori pe Tit Tarnavski la pian, pe Liviu Rusu la istoria muzicii, pe Mircea Hoinic la teorie și solfegii, pe Vasile Ijac la armonie și contrapunct. Este firesc deci să fi rămas, chiar și în contextul biografiei mele ulterioare cam turbulente, un produs al orașului de pe Bega. De înțeles din același motiv, că publicul timișorean m-a primit – ca pianist și dirijor – cu deosebită simpatie. O simpatie de care m-am bucurat și în anii 1964 – 1968, când fusesem împreună cu Nicolae Boboc dirijor permanent al "Filarmonicii "Banatul".

La 31 de ani după primul meu concert ca dirijor la Timișoara, în octombrie 1993, m-a sunat la telefon secretarul artistic al Filarmonicii, Ioan Tomi întrebându-mă dacă doresc și pot dirija concertul din 16 noiembrie la Timișoara. Cum aveam niște obligații la universitate, trebuia să-mi găsesc pentru perioada absenței mele un suplinitor. Așa că am întrebat un coleg, dacă îmi poate ține locul, căci altfel nu pot accepta invitația. Răspunsul lui: "Trebuie să te duci la Timișoara neapărat căci pentru ei ești deja o "figură istorică"...Revederea a fost emoționantă. Mă aflam în fața unui ansamblu aproape total înnoit și a unui public compus în parte din vechii iubitori de concerte, acum îmbătrâniți, trecuți prin atâția ani de restriște, dar neschimbați în entuziasmul lor pentru muzică. În aceea toamnă a lui 1993 "tresărisem cald, din temelii", cum spune poetul, aducându-mi aminte de vremurile copilăriei și tinereții mele muzicale și de anii activității mele ca dirijor permanent al Filarmonicii timișorene. În amintirile mele se înlănțuiau tablouri vrând pare-se să justifice atributul "istoric". Iată pe cele mai marcante dintre ele:

DIRIJORUL FONDATOR

În primul an de existență Filarmonica a fost condusă de George Pavel. Numai o stagiune. Până la moartea lui prematură. În anii ce au urmat, orchestra a fost îndrumată și educată de urmașul său, Mircea Popa, pe care-l putem considera de jure fondatorul orchestrei. Pe Mircea Popa l-am "trăit" în mai multe etape:

- Prin anii 1948, 1949 și 1950 frecventam cu regularitate repetițiile lui în sala improvizată din Piața Libertății, unde întorcea tramvaiul 4 de Mehala, un local devenit mai târziu aprozar (pentru cine n-a trăit vremurile de atunci: "Aprozar" este prescurtarea numelui "Aprovizionarea cu zarzavaturi"... dacă se găseau). Mircea Popa era tipul educatorului de orchestră, foarte exact, deosebit de economic în alegerea cuvintelor prin care își

formula indicațiile. Era însă în același timp un muzician multilateral, un pianist excelent, un profund cunoscător al tuturor genurilor muzicale, simfonic, operă și chiar jazz.

- Zece ani mai târziu am cântat împreună cu el **Concertul în mi bemol** de Liszt la Timișoara și la Cluj, o lucrare foarte dificilă de acompaniat pentru dirijor (desigur că nici pentru pianist nu e prea ușoară). Ne-am înțeles perfect.

- La București, unde între timp Mircea Popa devenise prim dirijor al Operei, prietenia noastră muzicală se transformase într-o amicitie caldă, personală. Il vizitam deseori în apartamentul în care locuia cu soția lui în Drumul Taberei. Lovit de un atac cerebral se mișca greu, în baston, dar prezența lui psihică rămăsese neschimbată. Avea idei interesante și cunoștințe vaste de muzică și literatură. Rădăcinile lui bănățene ieșeau la iveală când se exprima sau povestea câte-o glumă în grai. De atunci mi-a rămas în repertoriu bancul cu Ion Vidu, în zilele noastre uitat chiar și de lugojeni.

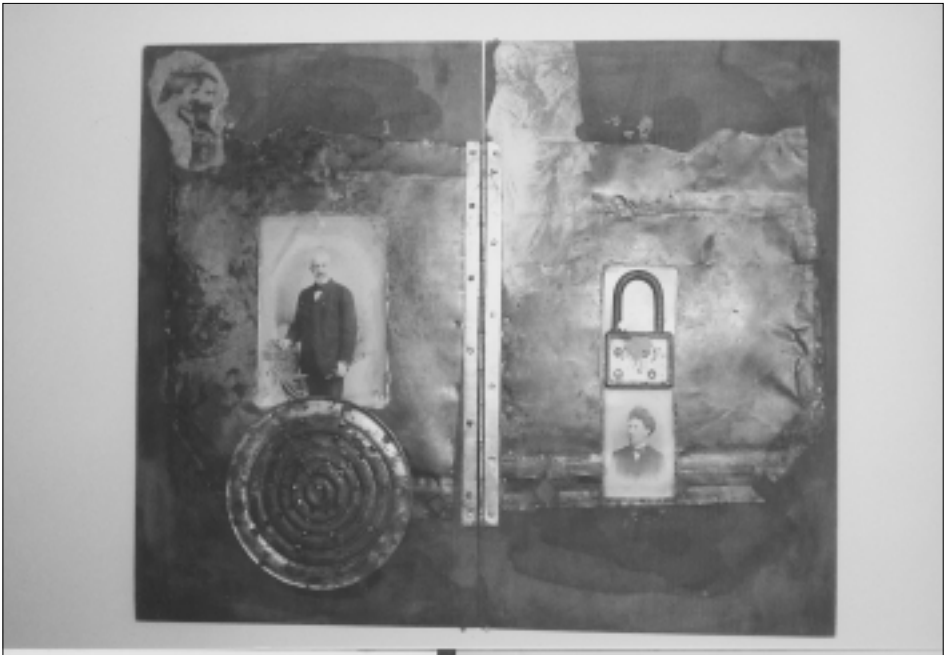
DIRECTORUL FILARMONICII

În perioada activității mele ca dirijor la Filarmonică era director un alt maestru al dialectului bănățean, povestitor neobosit de snoave și virtuos jucător de 66: Ion Românu. Cu metodele cele mai diverse pe care el le numea austro-bizantine și cu inegalabilul său charme diplomatic el obținea de la puternicii zilei – președintele Comitetului Județean de Partid Timiș era pe-atunci mazilul Ion Iliescu – obținea deci tot ceea ce dorea pentru Filarmonică și firește pentru corul său. Drumul lui muzical a început ca dirijor al unor coruri de amatori, activitate despre care se exprimase în prefața antologiei de coruri bănățene publicate de el în 1976 precum urmează: "A face muzică corală cu amatorii este un lucru cel puțin tot atât de delicat și complicat ca și cu un ansamblu profesionist... Lipsa de pregătire a coristului amator se compensează prin mijloacele artistice, tehnice și pedagogice ale dirijorului... Amatorul participă la repetiții și la concerte din pasiune pentru cânt... Pentru un conducător de cor amator calitatea de a ști să adune pe lângă el oameni, de dragul muzicii, este de neprețuit".

Convingerea despre importanța muzicii de amatori însă nu i-au diminuat lui Ion Românu capacitatea de a stăpâni suveran și arta corală profesionistă. Nenumăratele piese a cappella, lucrările vocal-simfonice dirijate de el precum și înregistrările de studio cu Corul Academic Radio din București ne dau mărturia calității deosebite a muzicii pe care o făcea. Ion Românu, numele de astăzi al Corului Filarmonicii Banatul cinstește memoria acestui excepțional muzician al Timișorii.

ORCHESTRA ÎN ANII 1960 – 1970

În memoriam: vârfurile orchestrei din anii 60, acei muzicieni de importanță determinantă în faza consolidării ansamblului, concertmaestrul Iosif Kocsis, șefii de partidă Viorica Weinberg, vioara II, Wiliam Sturzinger, violă Alexandru Boros, violoncel, Milan Luchin, contrabas, Ioan Ghiurcuț, clarinet, Ștefan Bunea, corn, sau Gheorghe Bruckler, trompetă nu mai sunt în viață. Urmașii lor au preluat o orchestră încheată, cunoscătoare intimă a stilului și repertoriului simfonic, posesoare a unui vast repertoriu universal, un ansamblu recunoscut și apreciat.

DESPRE DOI DIRIJORI OASPEȚI

Îmi amintesc bine de cele trei concerte ale Filarmonicii sub bagheta lui George Georgescu la începuturile ei. Elev al celebrului Arthur Nikisch, George Georgescu, acel grand segneur al podiumului, pe care l-am cunoscut mai îndepărtat mai târziu la București și ca pedagog de elită, reușea să-i fascineze pe muzicanți printr-un gen de camaraderie distantă. Era respectat fără a fi temut și era iubit. Il numeam Gogu, în semn de apreciere și mare simpatie.

Și pe Constantin Silvestri l-am întâlnit prin 1948-1949 la pupitul Filarmonicii repetând **Uvertura Ruslan și Ludmila** de Glinka. Obținuse un sunet de orchestră de claritatea unei țesături mozartiene în tempoul unei uverturi de Rossini. Publicul l-a aplaudat frenetic pe acest muzician cu enorm de mult farmec și autoritate, pe care anii care au urmat l-au condus în parnasul dirijorilor.

SOLISTI DE PRIMĂ ORĂ ȘI DE MAI TARZIU

În primii ani ai Filarmonicii atenția mea ca tânăr pianist se îndreptase bineînțeles asupra soliștilor instrumentului meu. Aceștia au fost doi în stagiunea 1948-1949: Valentin Gheorghiu, la 18 ani, cu concertul nr.1 de Liszt acompaniat de Gogu Georgescu și Gheorghe Halmos cu Silvestri în concertul *Imperial* de Beethoven. Amândoi m-au impresionat și mi-au întărit dorința de a deveni pianist concertist. Ceea ce s-a și întâmplat, dar numai în parte, căci la jumătatea drumului am schimbat claviatura pentru baghetă.

Ca dirijor am colaborat cu mulți pianști, printre care cu Valentin Gheorghiu cu același concert der Liszt în mi bemol, cânta la fel de convingător ca pe vremuri. Printre mari soliști străini ai instrumentului bine temperat se numără Dimitri Bașkirov cu un Mozart, superb, Monique de la Bruchollerie cu Variațiunile de Franck și cele de Rahmaninov și decana pianistilor franco-brazilieni – cred că avea pe atunci aproape 80 de ani – Magda Tagliaferro. După un Chopin în fa minor foarte convingător, ea a trăit probabil pentru prima – și ultima – dată în viața ei un succes fără aplauze. Murise Gheorghiu-Dej și publicului i se interzisese să aplaude... Pentru noi o senzație stranie.

Cam straniu a fost și concertul la Ondes Martenot din aprilie 1966. Instrumentul fusese construit în 1928 de un profesor de muzică francez, Maurice Martenot în scopul de a genera culori sonore noi. Primul compozitor care l-a folosit a fost Arthur Honegger în **"Jeanne D'Arc au Bucher"** ca să reproducă urlulul câinilor. Asta în 1935. În 1950 l-a introdus în orchestră Olivier Messiaen în simfonia **"Turangalila"**, iar ceva mai târziu a compus Andre Jolivet **Concertul pentru**

Ondes Martenot și orchestră, prezentat pentru prima dată în România la Timișoara cu Jeanne Lorod ca solistă.

REPERTORIUL ROMÂNESC

În anii 60 ai secolului trecut exista o dispoziție a Comitetului pentru Cultură și Artă conform căreia în fiecare program de concert simfonic trebuia inclusă cel puțin o piesă de un compozitor român. O măsură ca un cuțit cu două tăișuri: pe de-o parte ea promova literatura muzicală românească, un aspect pozitiv; pe de altă parte prin această măsură se limita posibilitatea selecționării compozițiilor pe baza unor criterii artistice, dat fiind că Direcția Muzicii din Comitet ne impunea anumiți compozitori, iar noi, direcția Filarmonicii și dirijorii încercam și de cele mai multe ori chiar reușeam să ne sustragem dictaturii bucureștene. Așa am dirijat una peste alta tot felul de lucrări de Ștefan Niculescu, Andrei Portfetye, Miriam Marbe, Sergiu Sarchizov, Adrian Rațiu, Gheorghe Draga, Nicolae Buicliu, Dumitru Bughici și mulți alții, printre care și unii mai puțin interesați, despre care spuneam parafrazându-l pe Enescu "Se poate scrie pentru orchestră sau contra ei..." Pe compozitorii bănățeni însă i-am promovat cu convingerea inspirată de patriotismul nostru regional: Nicolae Boboc, Vasile Ijac, Eugen Cuteanu, Mircea Hoinic.

Când în duelul nostru cu Direcția Muzicii pierdeam câte o partidă, ne sărea în ajutor Secretarul muzical. Damian Vulpe avea deja în tinerețe un umor salvator. Comentariile lui în programele de sală despre unele lucrări impuse, grele de înghițit, ne descrețeau frunțile și ne făceau viața mai ușoară. Iată ce se putea citi despre piesa incontestabilă a unui compozitor al cărui nume prefer a-l ține secret: "Vârtejul sclipitor cuprinde întreaga dezvoltare a materialului tematic. O potolire spre sfârșit este repede înlăturată de iureșul biruitor cu care se încheie lucrarea..." Sau în alt document: "Tema, de o prezență răscolitoare este întretăiată de accente dramatice și chiar clipe liniștite, care nu curmă mersul vijelios înainte..." Absolut pe linie. Pe Damian Vulpe însă l-am apreciat și pentru textele sale serioase, pentru competența și colegialitatea cu care ne-a însoțit mulți ani.

Astăzi, ne-a fost prezentată cartea succesorului său, **Ioan Tomi. Filarmonica Banatul – 60 de ani** este rezultatul muncii științifice a unui cercetător atent, competent și deosebit de harnic, o prezentare complexă a istoriei celei mai de seamă instituții muzicale din Capitala Banatului. Textul meu are caracterul unei participări emoționale, complementare al acestui document științific. Amândoi însă, muzicologul și artistul s-au grăbit. *Căci timpul crește în urma noastră.*

Timișoara, aprilie 2007

FATA LU' TATA

IOANA CISTELECAN

Cine n-a auzit și, mai ales, n-a simțit pe pielea-i binefacerile blestemului *figli d'arte* se poate considera realmente binecuvântat... Să fii fiica lui Al. Cistelecănu e tocmai de ici-de colo atunci când – nesilită de nimeni –, în loc să devii agent F.B.I. sau măcar o bucătăreasă de succes, optezi să performezi... critică literară. Cum s-ar spune: mi-am cam făcut-o cu mâna mea; în consecință, n-ar trebui să mă lamentez. Ceea ce nici nu se-ntîmplă... prea des?! Mai deunăzi mi s-a dat o altă perspectivă asupra condiției mele despre care nu conținesc să cîrcotesc la fiece întîlnire literată: să accept moștenirea ca pe-un fel de magie, cică. Dacă prin magie înțeleg permanenta provocare de a proba în stînga și-n dreapta că-mi poate și mie ceva cerebelul, că tata nu-mi scrie textele, că nu mi-a configurat volumul de debut și că nu, nu mi-a încropit nici o compunere școlară niciodată, nici măcar nu mi-a dat indicații/ hint-uri pe teme date (asta, desigur, spre disperarea mea ca elevă nu exagerat de silitoare!), ei bine... da, postura e de invidiat, căci îmi oferă adrenalină non-stop, îmi ascute simțul penibilului și mă obligă, 24 din 24, să țin garda sus, pregătită să parez următoarea suspiciune, răutate...

Eronat, total eronat din partea mea să sper că vreodată voi evada din acest prizonierat al paternului estetic, complet inocent și deplasat, pînă la urmă, să mă iluzionez că, după debutul în volum, fiecare va pieri pe limba sa în scris, în dezbateri și că o ulterioară conexiune de rudenie nu va mai fi pusă în discuție, de față cu mine cel puțin. După niscăiva anișori în care am mai publicat și eu mai mult sau mai puțin fidelizat în reviste de cultură, mi s-a-nîmplat la un moment dat să mă liniștesc și să fantalez cum că blestemul s-a consumat, a ars, s-a făcut scrum. Nicidecum: închipuți-vă reacția mea de bulversare cînd, la prima ediție a colocviului junilor scriitori de la București, în toiul pâlăvrăgelilor, moderatorul, Daniel Cristea-Enache, mi se adresează direct, eu îmi iau avînt, mă concentrez să pătrund în profunzime semnificația frazei, iar întrebarea îmi cade drept în moalele capului și sună cam așa: se consideră Al. Cistelecănu practicînd o critică expresionistă sau... bla-bla-bla?

Ca-n filmele cu proști, gura mea s-a-nșepenit a mirare acută preț de cîteva secunde – ce mi s-au părut ore –, în vreme ce balansam reacția ce va să vie. Era cazul să mă enervez, să mă distrez, să o iau în serios, să răspund la subiect sau să o dau la-ntors, prefăcîndu-mă că mă lasă auzul?! Nu-mi dau seama nici azi cum ar fi fost de așteptat să actez, însă încă-mi persistă gustul amar al revelației "iaca, Ioana, fraiero, pentru ce fusesesi tu, în fond, invitată-n capitala țării: să lămurești problemele și curiozitățile ce-ți vizează tatăl. Bravos!" De aceea, anunț aici următoarele chestiuni: fanilor tatălui meu le propun să înființeze un groupies' club din care să mă excludă dintru bun început și-n care să-mi refuze accesul chiar și-atunci cînd, pensionară fiind, mă vor lovi nostalgiile și voi aspira la funcția onorifică de președinte al lui; celor ce nu pot dormi noaptea, frămîntîndu-se de rezonurile și de logica ascunsă, plină de șiretenie a domnului Cistelecănu, le propun să-l contacteze și să-i formuleze în scris ori telefonic întrebările; iar celor care, pe viitor, vor da naș în nas cu mine pe la tot felul de festine scriitoricești și se vor învîrți ca niște găini ambetate și fisticite înainte de a articula propoziția magică, eliptică de predicat: "fiica lui Cis?", le răspund de pe-acum: Da, fiica lui Cis, dintr-o întîmplare pe care mi-o asum și pe care o duc în cîrcă, permițîndu-mi

cîteodată scurte pauze de respirație!

Aș putea clasifica și nuanța la nesfîrșit leit-motivul, interogația-pilot, obsesia tuturor, cu mic-cu mare, în funcție de atitudinea curiosului, de tonalitatea și timbrul vocal, de premeditare sau absența ei, de ironie vs. naivitate, de bucuria onestă a confirmării filiației vs. malițiozitatea și susceptibilitatea dindărătul actantului. Dar n-ar avea nici un sens, fiindcă toți sîrșesc prin a căsca ochii în clipa în care scot păsărica pe guriță, privindu-mă oarecum țintă. Pot, în schimb, să mărturisesc o evidentă estompăre în încrîncenarea căutăturii mele de fiece dată cînd ofer răspunsul corect, afirmativ; de la iritare vădită (ceea ce sporea, după caz, confortul, respectiv disconfortul interlocutorului), mă surprind aburind a plăcere perversă, ori de cîte ori fac cunoștințe noi, știind exact ce urmează, ca-ntr-un scenariu atît de cretin conceput încît unica scăpare din mrejele sale e să-i faci jocul și să aștepti să se consume poticnit-rapid, căci jocul e-ntotdeauna același.

Îmi permit astfel să mulțumesc persoanelor care m-au inițiat de la vîrste fragede în această captivitate a figurii paternale, presupunînd la fiece temă de casă, eseu, referat și chiar teză că ele n-ar fi opera mea nicidecum: domnului diriginte dintr-a noua, Iosif Toda, convins pe vecie că opiniile mele revoluționar-politice-țărăniste din '90-'91 erau copii ale perspectivei tatălui; doamnei diriginte din 5-8, Rodica Trămbițaș (Dumnezeu s-o ierte!), pentru constanta acreală cu care m-a tratat și pentru falsa impresie infuzată creierului meu cum că literatură = comentarii învățate cuvîntel-cu-cuvîntel pe de rost; doamnei Iulia Păcurar, care la olimpiada de română, faza pe țară, dintr-a 12-a, de la Tg. Mureș, a fost fascinată de speech-ul meu în calitate de gazdă, dar a avut grijă ca în secunda 2 să-și exprime bănuiala și să smulgă procentajul făcăturii à la Cis din textul care acaparase aplauzele olimpicilor sictiriți; doamnei profesoare Bud (parcă?!), din comisia mea de bac, pentru că și-a propus să-mi scoată vedetismul estetic din sistem și a sîrșit prin a mă încărca două săptămîni cu o aprigă durere de cap. Tuturor le rămîn sincer îndatorată, dacă nu pentru altceva, măcar pentru faptul că m-au călit consecvent, asiduu, ubicuu, -uu...

La tot acest exercițiu de mîrșială se vor trezi unii – și pe bună dreptate – căroră să le înghețe pe buze o soluție salvatoare mie și căroră să le vină să mă-ntrebe pur și simplu de ce dracu' nu mi-am schimbat numele?! Nu era prea la-ndemîna s-o fac? N-aș fi ales the easiest way out? Și, la urma urmelor, de ce s-o fac eu, de ce nu Al. Cistelecănu? Pentru că e primul pe linia porții? Ei și?!... Adevărul e c-am încercat o dată, în acte, tactica asta și n-a mers defel, pe motiv că nu reacționam la alt nume, și n-o făceam intenționat, ci chiar nu reacționam... organic. Că urmare, mi-am îngurgitat identitatea cu vîrf și-ndesat, mîndră și chiricită în același timp, ițind mai nou un ludism de genul: "Domnul Cistelecănu?! Nu știu, nu-l cunosc, n-am avut onoarea..." Da' cine e, bre, domnul Cistelecănu?! Dommul Cistelecănu e taică-meu!

Notă: Le datorez recunoștință veșnică prietenilor mei, Robert Șerban, care mi-a regalat titlul și ideea acestui exercițiu defulator, fără de care, probabil, m-ar fi cules fărîme în urma imploziei ce se apropia amenințătoare/-tor, și lui Claudiu Groza care mi-a vîndut pontul și totodată artifiiciul apostrofului ce înlocuiește *i*-ul din sintagma binefăcătoare...

Ilustrațiile din acest număr reproduc lucrări ale artistei plastice Suzana Fântânariu, prezentate în cadrul expoziției "Măna, De-Semn & În-Semn"

DESPACHETARE

AURORA DUMITRESCU

Vă amintiți de "ambalaje pentru suflet," lansate de Suzana Fântânariu cu aproape două decenii în urmă? De *pattern*-ul mumiei, desfășurat cvasi obsesional, în compoziții obiectuale, grafice sau picturale? De uriașele corpuri cu tegument din hîrtie de ziar, legate fedeleș cu sfori aspre, ce expuneau, oarecum violent, un soi de marcaj entropic sugerînd, deopotrivă, împrizonare, orbire și maculare?

Ei bine, cîtorva dintre întrebările trezite, poate, de ele, atunci, cum ar fi : Ce suflet s-ar lăsa ambalat astfel? De ce? Și cărei destinații smintite ar accepta el să-i fie livrat?– încă le mai căutăm, cînd cu mintea limpede, cînd la nimereală sau pe bîjbîite, adevărul, completul răspuns. Pentru că "despachetarea" sufletului din ambalajul său comunist, oricît de exagerat sau deplasat ar suna astăzi o asemenea de formulă, nu este nici pe departe atît de simplă sau de ușoară pe cît ne-ar fi îndreptătit să sperăm aspectul oarecum rudimentar al "pachetului". În plus, ea se combină cu celelalte "despachetări", ale modernității tîrzii, ceea ce generează o complexitate specifică, ai cărei interpreți, din diferite zone ale culturii, sunt fatalmente insuficienți și/sau insuficient de vizibili.

Paradoxal, plasticienii nu fac excepție. O parte importantă dintre sensurile procesate de ei este mai degrabă obliterate de interesul strict pentru inovația sau performanța estetică, decît recunoscută, întîmpinată, discutată și integrată de sintezele parțiale realizate în alte domenii. Într-o perioadă în care metafora a devenit vitală construcției oricărui nou dispozitiv de sens, un consens mediatic ciudat face ca la noi arta să fie campată constant "în altă parte" a mentalului colectiv.

Lucrările expuse de Suzana Fântânariu în luna aprilie la Librăria Cărturești, cu titlul "Măna, De-Semn & În-Semn" fac parte dintr-un demers coerent și îndelungat de "despachetare". Amintesc că, la începutul deceniului, într-o expoziție numită "Portret axial", artista a reușit o explorare masivă și o "ex-tragere" temerară a chipului, în diferitele ipostaze ale desfigurării sau schilodirii lăuntrice.

Ea a fost urmată de incursiuni constante în balastul expresiv al investițiilor afective stinghere sau al soluțiilor adaptative expirate, și de "salvare" a lor, prin re poziționare, însoțire luminoasă sau improbabilă și, mai ales, prin deschidere spre lumea de-acum, cu nevoia ei acută de sens.

E limpede că făptura captivă poate străpunge ambalajul doar în măsura în care narcoza "nămolului" pulsional și mnezic, al ambalării forțate, e risipită treptat, prin **despachetări în lumină**. Dar ca să și-l poată desface sau smulge însă, cu toate straturile lui, ea are nevoie de țintă-picior, de pași și de mijloace-mîna.

Motivul mîinii este "dez-ambalat" și explorat fără nici un fel de precauție sau reținere, sfidîndu-i, oarecum, uriașa încărcătură simbolică. Este vorba de un soi de reducere operată brutal asupra spațiului convențional de semnificație, pentru a-i restaura, de fapt, poziția centrală, dar și responsabilitatea în consolidarea unei libertăți inclusive simbolice.

Totul se petrece în douăzeci de lucrări, realizate cu tehnicile specifice autoarei (desenul, colajul, obiectul). Ele livrează, prin compoziție și metafora plastică, repere imagistice dense ale unui traseu afectiv și spiritual colectiv, de dificilă și dramatică limpezire.

Un traseu în care se pare că nu numai gestualitatea, ci chiar intenționalitatea însăși are nevoie de scrutinizare constantă și de limpezire, dacă este să-și recupereze cu-adevărat întregimea sau sănătoasa focalizare. Și-n care poveștile despre indecizie și discernămint, despre asociere neguroasă sau proiect luminos, despre neputință sau imponderabilitate, despre tandrețe și cruzime, oferă fiecărui privitor cel puțin un început.

PREGĂTITI-VĂ BATISTELE: URMEAZĂ O POVESTE DE DRAGOSTE! ADINA BAYA

Privesc sceptic poveștile de "dragoste adevărată". Probabil la fel ca mulți dintre reprezentanții generației crescute cu degetul pe telecomandă și cu o paletă destul de largă de reprezentări ale relațiilor interumane la distanța unei apăsări de buton, când un regizor încearcă să-mi livreze o poveste "clasică" unde binele, iubirea și lumina triumfă asupra răului, indiferenței și întunericii, tind să privesc oferta cu prudență. Poate pentru că procesul îmi amintește de triumful mereu previzibil al lui Mr. Proper asupra mizeriei de pe parchet. Plus că fragmente anoste și uzate din emisiunea lui Mircea Radu revin alarmant din sertarele memoriei stocate strict pentru referințe negative. Ca să nu mai vorbim de mătăielile sentimentale ale vreunui show patronat de zâne sau de practicanți ai psihologiei de aprozar. Toate împachetate util în sosul dulceag, aproape gata digerat, gătit pe măsura așteptărilor unei audiențe cu creierul în "sleep mode", mereu pregătită să absoarbă încă un polonic de story răsuflat. Pe scurt, în era primatului telecomenzii, poveștile de "dragoste adevărată" trebuie să facă un efort mai mare ca niciodată pentru a se distinge pe piața suprasaturată a traficului de sentimente, unde emblematicul "love" e mângălit pe toate gardurile și funcționează ca o monedă tot mai tocită.

Când s-a hotărât să repună pe ecran *Vălul Pictat* (*The Painted Veil*), adaptarea romanului lui W. Somerset Maugham, John Curran trebuie să fi presimțit "problemele" pe care audiența, atotputernică peste butoanele telecomenzii, le va avea în acceptarea unei povești de "dragoste adevărată". În mod sigur nu se aștepta ca pelicula, deși cu Edward Norton și Naomi Watts așezați marketabil pe post de cap de afiș, să mai facă valurile versiunii din 1934, cu Greta Garbo în rolul principal. Oftatul sălii de cinema în fața unei simple ridicări de sprânceană a divei e un obicei cam de mult ieșit din uz. Cu toate astea, John Curran, regizor cu un portofoliu tare subțirel, s-a încumetat să ecranizeze din nou povestea adaptată a lui Maugham. Pentru asta a ales un cuplu de actori destul de neașteptat. Dacă în versiunea din anii '30 figura dominantă era Garbo, acum aș spune că e Norton.

După o galerie de roluri agresiv-schizofrenoide în *Avocatul Diavolului* (*Primal Fear*), *American History X* și *Fight Club*, după debutul regizoral total neașteptat cu o comedioară romantică de duminică – *Preotul, rabinul și fata* (*Keeping the Faith*) –, revenind în fața camerei în roluri de acțiune și thriller (vezi *Dragonul Roșu* (*Red Dragon*) și *Jaf în stil italian* (*The Italian Job*)), Edward Norton ne-a obișnuit cu surprizele, scoțând la suprafață mereu alte fețe actoricești dintr-o gamă a diversității și a imprevizibilului. Mina tăcută, poate chiar

comună, și masca de scenă destul de neobișnuită pentru tiparele de "star cinematografic", de multe ori aparent lipsită de expresie, ascund când răbufnirile unui alter-ego agresiv și violent, când un complot țesut perfid, când pur și simplu timiditatea nedisimulată a unui preot catolic îndrăgostit. *Vălul Pictat* e pentru Norton o nouă ocazie de a surprinde. Rolul e cel al lui Walter, cercetător anost care se simte mult mai confortabil în preajma microscopului decât în societate și care se îndrăgostește până peste cap de posesoarea unei personalități total opuse. Volubilă și în elementul ei doar la petreceri mondene, Kitty (Naomi Watts) acceptă cererea subită în căsătorie a lui Walter doar pentru a pune capăt pisălogiei unei mame îngrijorate de flirturile recurente ale domnișoarei petrecărețe. În traducere, schema scenariului sună în felul următor. El – cu suflul bun, dar cu aptitudini sociale slabe – o iubește și o ia de nevastă. Ea – superficială și răsfățată – îl ia de bărbat din interes. Sună deja ca o sporovăială de vecine pensionare despre ultima ispravă a protagoniștilor emisiunii *Din dragoste*, nu? Să vedeți ce urmează! Evident, domnișorica frivolă calcă pe alături cu proxima ocazie, iar el – bunul, dreptul, discretul care tace și face – decide să îi dea o lecție. Aproape forțat, o ia cu el într-un sat chinezesc de la capătul lumii, unde – chipurile – izbucnirea unei epidemii de holeră constituie un subiect ideal pentru cercetarea microbiologică.

Constrânsă să se adapteze unui mediu diametral opus saloanelor mondene, "nevasta ușuratică" primește lecția, ajunge să își aprecieze soțul, să îl respecte și bla-bla. Deși mă tentează, nu voi comenta valențele misogine și simplitatea monistă a poveștii. Dacă accepti contractul auctorial (romanul e scris în 1925!) și guști acest gen de basme, filmul te prinde binișor în atmosferă (dar nu uita să ai cel puțin o batistă pe aproape). Nu e prost filmat și îți agață constant atenția și curiozitatea. Problema e ruperea frecventă a ritmului. Ghidușiile de cuplu în care se naște dragostea interferează cu tristețea și dezolarea satului decimat de holeră. Suprapunerea discursului de confruntare zglobie a sexelor cu cel sumbru dăunează imaginii de ansamblu și te cam năucește. Noroc că ai telecomanda la îndemână. Sau semnul de *Ieșire* fosforescent în întunericul sălii de cinema.

ÎN ORIENT FARA VAL CRISTINA CHEVEREȘAN

W. Somerset Maugham este cunoscut ca autor al unei serii de scrieri diverse, adeseori controversate. Povestirilor și romanelor care l-au făcut celebru li se alătură piese alerte, ce satirizează cercurile sociale familiare scriitorului. Mai fascinant poate decât palmaresul său literar este, însă, traseul personal. Născut la Ambasada Marii Britanii din Paris în 1874, orfan de mic, este crescut de un unchi și educat la Canterbury. Natură contemplativă, își urmează chemarea filologică la Heidelberg, obținând ulterior și o diplomă de chirurg la Londra. Obișnuit de timpuriu cu schimbările de decor, Maugham devine *călător*. Vizitează Orientul Îndepărtat, insule din Pacific, locuiește în Franța și SUA. Activează ca spion britanic în Primul Război Mondial. Drept răsplată pentru cititorul fidel, scrierile poartă, pe alocuri, amprenta autobiografică.

Unul dintre romanele cele mai disputate din acest punct de vedere este *Vălul pictat* (1925), supus unor drastice revizuii tocmai datorită caracterului personal. Chiar odată eliminate multe trimeri la persoane și situații reale, Maugham se confruntă cu amenințări ce îl fac chiar să înlocuiască la un moment dat decorul realist descris al Hong Kong-ului cu o provincie cu nume fictiv. Totuși, farmecul poveștii este dat în mare parte de atmosfera exotică asigurată de traiectoria protagoniștilor: dinspre civilizație spre "sălbăticie", dinspre ignoranță spre înțelepciune. Tranziția către Orient permite scriitorului să etaleze situații și personaje secundare ce ies din tiparele europene, ipocrit-puritane, și colorează fundalul în nuanțe vii, acaparând uneori avanscena rezervată mult mai schematicilor eroi-principali.

Intriga se concentrează asupra unui cuplu inedit, format la repezeală, din motive independente de afecțiune. Kitty Garstin este fiica unui avocat londonez abil dar limitat și a soției - *"aspră, rea, autoritară, ambițioasă, zgârcită și proastă"*. Răsfățată, pretențioasă, frumoasa ratează multe posibilități de mariaje satisfăcătoare. Confruntată cu insistențele familiei și cu rușinea de a rămâne fata bătrână a casei după nunta surorii mai mici, acceptă cererea în căsătorie a lui Walter Fane, bacteriolog introvertit, profund îndrăgostit. Nepăsătoare, nu îl iubește dar este atrasă de evadarea promisă de slujba ce îl așteaptă pe cercetător în China.

Fundația subredă condamnă căsnicia la eșec, survenit odată cu relația dintre Kitty și Charlie Townsend, sub-secretar colonial, cel mai popular om din Hong Kong. Moralistă, acțiunea se îndreaptă spre deznodământul tragic. Walter se transformă din palid adorator al soției în inger al dreptății, răzbnării și îndurării. Descoperind adulterul, îi dă de ales: divorțează pe motiv de infidelitate sau o ia într-o misiune măreață dar sinucigașă. Previzibil abandonată de "diplomatul" iubit, lovită în crunta naivitate, Kitty își acompaniază soțul în aventura morții la Mei-Tan-Fu, unde bacteriologul ia locul medicului răpus de epidemia de holeră.

Urmează 'lovitura de imagine', transformarea pe care mizează bildungsromanul. Tratată cu răceală de un soț absent la propriu

și la figurat, conștientă de răul făcut, găsindu-și farmecele inutile într-un univers al mizeriei și sfârșiturilor, Kitty află alinare și inspirație la călugărițele pe care le admiră, dar care nu o "adoptă" definitiv. Odată cu modelarea caracterului, sentimentele femeii se schimbă, trecând de la disprețul ușor superior față de soț nu la dragoste, ci la respect pentru dăruire și generozitate. Noblețea îl costă viața pe Walter, secerat de maladie după ce salvase nenumărați localnici.

Însărcinată, nesigură de paternitatea copilului, Kitty revine acasă și își convinge tatăl văduv să o ia cu el la noul său post, în Bahamas. Eliberată de trecut, văduva decide să își crească fiica în spiritul învățăturilor trase pe cont propriu. Finalul militant, discursul cu rezonanță feministă adâncesc impresia utilizării personajelor ca instrumente de transmitere a unui mesaj. Descoperirea de sine a protagonistei se face mai degrabă întâmplător, mediat, prin șocuri existențiale. Maugham știe să folosească naturalitatea dialogului și monologul interior pentru a salva credibilitatea unei eroine slabe și a unei intrigi cu teză evidentă.

Deși plasată în centrul atenției, Kitty Fane rămâne în umbra monosilabului soț, a cărui prestanță crește prin progresia constantă de atribute semnificative ce se lasă descoperite. Maugham își propulsează inspirat și vocile secundare: Dorothy Townsend, sora St. Joseph, Waddington, maica stareță, colonelul Yu, prințesa manciuriană sunt prezente trecătoare într-o viață pe care o influențează. Bine așezați în existențe simbolice, ei formează structura de rezistență pe care se sprijină atât confuzionata protagonistă, cât și romanul. Liniară, lipsită de experiment sau digresiuni moderniste, revoluționară la vremea ei, cartea studiază psihicul uman și ceea ce Shelley numea "vălul pictat, căruia cei ce trăiesc îi spun Viață". La capăt, vii rămân mai degrabă conceptele - sacrificiu, iertare, iubire, demnitate - decât oamenii.

TUR DE ORIZONT

De regulă, primele două-trei numere din revistele nou apărute sunt grozave. Bubuie! Apoi, încep să dea jos osânza, carnea, mușchii, până când rămân simple hârtii sau dispar definitiv. Tragem nădejde că **Pana mea** nu-și va pierde fulgii și că următoarele numere vor fi cel puțin la fel de bune ca primul ● Echipa tânără, compusă din Cosmin Ciotloș, Claudiu Komartin, Oana Cătălina Ninu, Bogdan G. Stoian, un cristian, sprijinită, pe post de redactori asociați, de Bogdan Crețu, Alex Matei, Mihai Vakulovski, Miruna Vlada – (toți, dar și alții "aranjați" în pagină de Marius Ianuș) – are-un gând cu această revistă. Unul cu liniuță de la capăt, pe care-l redăm și noi, întrucât publicația merită reclamă ● "Da, dom'le, pana mea! – pentru că nu tinde să fie singura, cea mai bună, ci e concepută ca o revistă naturală, concurențială, după chipul și asemănarea redactorilor ei; – pentru că face parte dintr-un proiect anunțat, coerent, asumat, continuator logic al unei politici underground; – pentru că are o durată de viață limitată, nu se crede nemuritoare, ceea ce-i permite să spună argumentat lucrurilor pe nume; – pentru că adună semnături valabile; – pentru că trăiește din fonduri proprii, deci se dorește vandabilă, acesta fiind criteriul obiectiv de existență; – pentru că încearcă să demonstreze că, dincolo de statistici și sondaje, există suficient loc pe piața revistelor și se poate trăi și din scris; – pentru că nu e doar un simplu exercițiu, ci o lecție de supraviețuire literară." ● Literatură proaspătă și bună, topuri, interviuri (cu Octavian Soviany, și el cooptat în redacție, și cu Ruxandra Cesereanu), confesiuni, cronici, recenzii, texte polemice, adică 24 de pagini de citit de la cap la coadă ● Sunteți curioși și n-ați găsit revista, iată adresa de e-mail, unde, bănuim, o puteți comanda: pana_mea2007@yahoo.com ● Merită efortul!

ÎNTRU CONTEMPORANI ȘI BARBI

Nu se poate să-l fi uitat pe Gelu Voican Voiculescu! ● Domnul cu barbă, revoluționarul, care s-a ocupat – până la ultima consecință – de E. și N. Ceaușescu ● Domnul care va rămâne în istoria vorbelor de duh cu celebra paranteză "între metafizică și clitoris" ● L-am descoperit pe GVV în **Contemporanul** ● Nu, nu se ascunde de teroriști, dimpotrivă, șede la vedere, în postul de eseist ● Dar ce dezbate dl Voican? "Pedanterie filologică și abuz de erudiție" ● Vi s-a zburlit părul de curiozitate? Stați liniștiți la locurile voastre, "eseul" e o înșiruire de... explicații despre esoterism, culese de prin dicționare și cărți, puse cap la cap și furnizate cu titlul ăla fâșneț ● Poate că nu degeaba textul voicanian e pe aceeași pagină cu un material despre Festivalul Comediei Românești, ediția a V-a.

PACHETUL ȘI FORMULAREA

O bună parte din paginile **Mozaicului** (nr.3-4) este dedicat lui Marin Sorescu și

operei sale ● Xenia Karo s-a oprit însă asupra ultimei cărții a lui M. Ianuș ● Scrie criticul din Craiova: "Ianuș s-a dat la pachet. Pe Ianuș l-a făcut vizibil zgomotul histrionic cu care și-a camuflat până la anulare textul, și nu formulări de genul *cel mai bun poet al generației sale* (Daniel Cristea-Enache)" ● Care-i verdictul tânărului critic oltean, aflați de veți citi cronica ● Luminița Corneanu scrie despre "Poezia românească în tranziție (1944-1948)", de Ana Selejan, Ion Buzera despre "Ce se vede", de Radu Petrescu, Horia Dulvac despre "Jurnal erotic", de Virgil Diaconu ● Revista e mozaicată bine, căutați-o.

CUM STĂM CU RELEVANȚA

Redactorii de la **Cuvântul** caută să afle (și să arate), în numărul 5, care ar fi relevanța literaturii, azi ● Cei care răspund celor câteva întrebări sunt cititori cu diferite meserii ● Majoritatea dintre ei citesc din plăcere, alții pentru informare, alții de nevoie, unii pentru a cunoaște, nu puțini din curiozitate ● Vestea bună e că oamenii își bagă nasul și prin cărțile autorilor români contemporani. Cum ar fi... Olimpia Ungheea ● Câteva pagini mai încolo, alți cititori răspund la întrebarea "care este cea mai bună carte de beletristică pe care ați citit-o în ultimii ani?" "Parfumul", "Rămășițele zilei", "Copii de aruncat", "Lindenfeld", "Fight Club", "Manualul întâmplărilor", "Tihna" ori "Așteptându-i pe barbari" sunt câteva dintre răspunsuri ● Dacă nu știți "ce este și cu ce se ocupă literatura pornografică", vă spune Radu Aldulescu, la pagina 33.

"CEI CE VIN, CEI CE-AI VENIT"

Vatra (nr.1-2) se ocupă de "cei ce vin, cei ce-au venit" ● Primele pagini sunt dedicate memoriei lui Gheorghe Crăciun și sunt semnate de Virgil Podoabă, Carmen Mușat, Caius Dobrescu, Alexandru Mușina, Adrian Lăcătuș ● Acum, ca să fim sinceri, e multă marfă de calitate și în paginile care urmează, dar fiți mai atenți la "Scurt prospect în favoarea poeziei tinere", de Al. Cistelean, "Poezia nouă. Cum stau lucrurile", de Claudiu Komartin, "Cum mi-am petrecut sfârșitul lunii", de Alex. Cistelean, "**Pădurea spânzuraților** – între eșec și promisiune mistică", de Călin Crăciun, la ancheta ce îi vizează pe cei care au debutat și care s-au instalat, mai mult sau mai puțin confortabil, în literatură, la articolele consacrate despre debutanți ● Nu vă mai spunem că sunt acolo poezii și proze cât încape, bune și rele, după inspirație, semnături – puzderie, unii tineri, alții foarte ● Mai sunt reproduceri după lucrările lui Dumitru Gorzo, cronichete și recenzii, reglări de conturi și deconturi ● Un număr de păstrat în bibliotecă și de deschis după vreo 10 anișori, când ar merge un... recensământ și când s-ar putea afla câți dintre cei veniți, reveniți ori deveniți sunt scriitori.

ROȘIORII DE VEDE

BOSSA NOVA: UN SUSPIN PETRU UMANSCHI

Mi-amintesc cu precizie impactul pe care l-au avut asupra mea sonoritățile – pe atunci noi – ale curentului muzical Bossa Nova. Pot afirma că întâlnirea cu muzica braziliană o datorez unui film regizat de Claude Lelouch, foarte popular în anii 60, un story banal despre dragoste, cu Anouk Aimée, parcă, în rolul principal feminin... Laitmotivul sonor al filmului era conceput dintr-un colaj de sambe interpretate la chitară într-o manieră inedită, care mă fascinează și azi. Genericul curentului înseamnă în portugheză "Noul Val" și, în ciuda timpului scurs de la primele sale manifestări, pot spune că el mai semnifică acest adevăr, piesele circumscrise lui rămânând la fel de proaspete și după decenii. Ulterior, l-am descoperit de Antonio Carlos Jobim, pe solista Astrud Gilberto cu acea "The Girl From Ipanema" după care nimeni nu s-a încumetat să facă un cover, din motive lesne de înțeles.

Orice piesă Bossa Nova are darul de a te încărca pozitiv, aceasta chiar dacă nu posedă elementele specifice muzicii comerciale (Salsa, de pildă), fiind rostită cu "feeling" și cu o mare încărcătură emoțională ce izvorăște din simplitate. Muzicianul brazilian Joao Gilberto spunea undeva despre universalitatea acestei muzici și n-avem decât să-i dăm dreptate, gândindu-ne la faptul că artiștii renumiți de jazz ca Stan Getz sau Dizzy Gillespie s-au inspirat din filonul acestei delicate dantelării de ritmuri și sunete exotice. În pofida acestui fapt, deși infiltrată pe Coasta de Vest și chiar în multe țări din Europa, Bossa Nova a rămas un fenomen marginal jazzului, supraviețuind prin propriile forțe. Cert e însă faptul că acest compartiment muzical reclamă simțire atât în creație, cât și în interpretare. Mai e o explicație a faptului că genul n-a cunoscut o răspândire pe măsură și aceasta e legată de apartenența "consumatorului" la o anumită cultură de esență lusitană. Portughezul și – în egală măsură – brazilianul sunt mai tangenți spiritului sonorităților acestei muzici, care – deși "gustată" și în nordul Europei, rămâne oarecum mai puțin apropiată melomanilor de aici. Parfumul Bossa Nova este, cu alte cuvinte, mai accesibil celui crescut într-un anume habitat, garnisit cu persistența aromei florilor exotice, a căldurii tropicale, a fructelor de guyaba și avocado. Când parcurgi paginile unui Gabriel Garcia Marquez, simți în surdina, parcă, un background de Bossa Nova căci, gândindu-ne bine, muzica aceasta nu e doar a brazilienilor, ci a tuturor celor din America de Sud. Privind fenomenul dintr-un capăt de Europă atât de îndepărtat de Brazilia, se poate ca lucrurile să ne pară ușor distorsionate, dar asta e situația. Dacă urmărim faimoasele carnavaluri de la Rio, cu acele școli senzuale de samba ce se perindă zi și noapte prin fața unui public amețit de atâta muzică și nu numai, ghicim că apetența pentru seculara samba a rămas dominantă în peisajul acestor grandioase manifestări care par un afront vizavi de sărăcia materială a unui popor bogat însă sufletește. Părerea mea e că, dacă brazilienii nu au uitat Bossa Nova, generațiile tinere de muzicieni fac prea puțin azi spre a-i reda strălucirea de odinioară – și mă încearcă o tristețe. Doamne, câte lucruri au rămas nespuse în perimetrul acestei muzici care are darul de a te teleporta la milioane de kilometri de "favelas", acele cocioabe de carton în care-și duc traiul diurn brazilienii a căror singură avere e Bossa Nova...

CONFERINȚELE MICROSOFT

conferințele microsoft

andrei pleșu vladimir tismăneanu
teodor baconsky andrei codrescu
gabriel liiceanu mario vargas llosa

un suflu nou

■ Crearea de modele, stabilirea de contacte directe între mari personalități din țară și străinătate cu un public larg sunt condițiile insuflării unui spirit al competiției și transmiterii de valori științifice, culturale și etice. Noua generație are astfel șansa de a intra în legătură directă cu personalități care au devenit personaje, comunicând, meditănd și polemizând pe marginea unor teme de larg interes.

Modalitățile practice de desfășurare a Conferințelor Microsoft demonstrează că nimic nu poate înlocui contactul direct dintre oameni, dezbateră vie și schimbul nemediat de idei, în dorința de a impune pluralismul și comunicarea. Conferințele Microsoft sunt o agoră a celor responsabili, a celor hotărâți să impună un suflu nou într-o comunitate a diversității și valorii.

brașov

6 iunie 2007 ora 12
universitatea transilvania
amfiteatru cp3 (colina universității)

adam michnik
problemele democrațiilor tinere

Your potential. Our passion.™

Microsoft